

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Po stopách šlechtického rodu Bubnů z Litic

Diplomová práce

„Ctíce předky, ctíme sebe“

Autor: Bc. Aneta Patajová
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství výtvarné výchovy pro základní umělecké školy a střední školy
Vedoucí práce: Mgr. et. Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.
Oponent práce: doc. PhDr. Petr Kmošek, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor:	Aneta Patajová
Studium:	P18P0890
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství výtvarné výchovy pro ZUŠ a SŠ
Název diplomové práce:	Po stopách šlechtického rodu Bubnů z Litic
Název diplomové práce AJ:	In the footsteps of the noble family of Drums from Litic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je přiblížit historii hraběcího rodu Bubnů z Litic v návaznosti na majetkové vlastnictví a postavení ve společnosti během staletí. Dalším důležitým okruhem zájmu předkládané práce je umělecko-historický popis významných dochovaných památek rodinného jmění. Předmětem praktické části diplomové práce je vytvoření didaktické pomůcky coby prostředku k dosažení lepšího povědomí o šlechtickém rodě u dětských návštěvníků ve věku 10 - 12 let. Výsledný naučný průvodce přinese základní přehled o probíraném tématu.

DUJKOVÁ roz. BUBNA-LITIC, Eleonora, Vzpomínání, Chlumec nad Cidlinou, 2009. HALADA, Jan, Lexikon české šlechty I., Praha, 1994. KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí, část 1, Praha, 1874. KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic), část 2, Praha, 1876. KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic), část 3, Praha, 1877. KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic), část 4, Praha, 1887. MAŠEK, Petr, Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích, Praha, 2003. MAŠEK, Petr, Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl I. A-M, Praha, 2008. MAŠEK, Petr, Šlechtické rody v Čechách a na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl II. N-Ž, Praha, 2010.

Garantující pracoviště:	Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Petr Kmošek, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	16.1.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. et Mgr. Kláře Zářecké Ph.D. za rady a čas, který mi věnovala při řešení dané problematiky. V neposlední řadě také děkuji svým blízkým za podporu, kterou mi po celou dobu poskytovali.

Anotace

PATAJOVÁ, Aneta. *Po stopách šlechtického rodu Bubnů z Litic*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 150 s. Diplomová práce

Cílem diplomové práce je přiblížit historii hraběcího rodu Bubnů z Litic v návaznosti na majetkové vlastnictví a jejich postavení ve společnosti během staletí. Dalším důležitým okruhem zájmu předkládané práce je umělecko-historický popis významných dochovaných stavebních památek rodinného jmění. Předmětem praktické části diplomové práce je vytvoření didaktické pomůcky ve formě pracovních listů a průvodce coby prostředku k dosažení lepšího povědomí o šlechtickém rodě u návštěvníků ve věku 11–15 let. Výsledný naučný průvodce přinese základní přehled o probíraném tématu. Výzkumné šetření navazující na evaluaci pracovních listů si dává za úkol zjistit, jak probíhá běžná prohlídka zámku v Doudlebech nad Orlicí a jak návštěvníci ze II. stupně základní školy na toto předání historických informací týkajících se šlechtického rodu Bubnů z Litic reagují.

Klíčová slova:

český šlechtický rod, Bubnové z Litic, didaktická pomůcka, zámecká prohlídka, hrad, zámek, kostel, architektura, pracovní list, průvodce památkami, východní Čechy, Horní Jelení, Doudleby nad Orlicí, Litice nad Orlicí, Žamberk, Zámrsrk, kostel svatého Václava, kostel Nejsvětější Trojice.

Annotation

PATAJOVÁ, Aneta. *In the footsteps of the noble family of Drums from Litic*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 150 pp. Diploma Degree Thesis.

The aim of the diploma thesis is to present the history of the count family Bubna z Litic in relation to property ownership and position in society over the centuries. Another important area of interest of the presented work is the artistic-historical description of important preserved monuments of family property. The subject of the practical part of the diploma thesis is the creation of a teaching aid as a means to achieve a better awareness of the aristocratic family in children aged 11-15 years. The resulting educational guide will provide a basic overview of the topic. The research survey following the evaluation of worksheets aims to find out how a standard tour of the castle in Doudleby nad Orlicí takes place and how visitors from the second stage of primary school react to this transfer of historical information concerning the aristocratic Bubna family from Litice.

Keywords:

Czech aristocratic family, Buben from Litice, didactic aid, castle tour, castle, chateau, church, architecture, worksheet, guide to monuments, Eastern Bohemia, Horní Jelení, Doudleby nad Orlicí, Litice nad Orlicí, Žamberk, Zámorsk, church of St. Wenceslas, church of St. the Holy Trinity.

Obsah

Úvod.....	9
1 Rod z Bubna	11
1.1 Jan mladší z Bubna	13
1.2 Heřman z Bubna	15
2 Velkostatek Doudleby – Horní Jelení	20
2.1 Erb Bubnů z Litic.....	21
2.1 Ferdinand Antonín z Bubna a Litic.....	23
3 Osudy Bubnů během dlouhého století.....	25
3.1 O životě hraběte Michaela Maria Otakara Bubna z Litic	26
4 Rodina Bubnů po roce 1948	30
5 Majetek Bubnů z Litic	32
6 Hrad Buben.....	36
7 Hrad Litice.....	38
8 Zámek Žamberk.....	42
8.1 Kostel svatého Václava v Žamberku	45
9 Zámek Doudleby nad Orlicí	47
9.1 Prohlídka zámeckými interiéry Doudleby nad Orlicí	49
10 Městečko Horní Jelení.....	54
11 Zámek Zámorsk.....	56
12 Další stavby nesoucí stopu rodu Bubnů	58
13 Didaktické pomůcky.....	60
13.1 Realizace didaktické pomůcky.....	60
13.1 Návrh didaktických pomůcek.....	61
13.2 Tvorba didaktických pomůcek	63
14 Výzkumné šetření.....	65
14.1 Cíl výzkumu	65
14.2 Výzkumné otázky.....	65
14.3 Zvolená výzkumná metoda	66
14.3.1 Pozorování.....	66
14.3.2 Rozhovor	68
14.4 Pozorovaná skupina jedinců.....	69
14.4.1 Náhodný výběr	70
14.4.2 Kvótní výběr.....	70
14.5 Trasa interiéry zámku v Doudlebech nad Orlicí	71
14.5.1 Evaluace pracovních listů.....	71
14.6 Výsledek průzkumného šetření	72

14.6.1	Pozorování.....	72
14.6.2	Rozhovor	73
14.7	Interpretace zjištěných dat.....	73
14.7.1	Doporučení směřující k lepší atraktivitě zámku Doudleby nad Orlicí	74
Závěr.....		75
Prameny a literatura.....		76
Přílohy.....		81

Úvod

Cílem předkládané diplomové práce je přinést ucelený pohled na historii a odkaz rodu Bubnů z Litic. Ačkoliv tato šlechtická rodina na českém území sehrála velmi důležitou roli v historickém dění, její stopy zůstávají stále bez celistvé teoretické reflexe. Ve snaze napomoci lepšímu povědomí o historii rodu, nejvýznamnějších osobnostech a stavební činnosti napříč uměleckými obdobími a staletími byl vytyčen hlavní cíl práce. Sepsaný rodokmen zabývající se především hlavní rodovou větví Bubnů z Litic obohatí rámcové zmapování bohatého souboru architektonických realizací, zaměřené výhradně na nejdůležitější dochovaná rodová sídla.

Diplomová práce je rozčleněna do dvou částí. První má teoretický charakter, nastiňuje historii rodu, prezentuje významné osobnosti, heraldiku a genealogii Bubnů z Litic. Dále se zabývá stavební činností rodu od jeho počátků až do současnosti a uvádí specifické architektonické znaky pojící se k uměleckým slohům. Po přehledu popisujícím rodovou linii následují kapitoly zabývající se tvorbou didaktických pomůcek, jejichž hlavní záměr je spatřován v aktivizaci dětských návštěvníků historických památek. Dětský průvodce zaznamenává putování po pamětihodnostech šlechtického rodu, mezi které se řadí zřícenina hradu Buben, zřícenina hradu Litice, zámek Doudleby nad Orlicí, zámek Žamberk, kostel Nejsvětější Trojice Horní Jelení, zámek Zámrsk a další. Atraktivní a přehlednou formou zprostředkovává nejdůležitější informace o historii a výrazných osobnostech. S cílem podnícení aktivního prožitku z prohlídky zámeckých interiérů v Doudlebech nad Orlicí, u žáků II. stupně základní školy, byly vytvořeny pracovní listy. Poslední část je pak zaměřena na výzkumné šetření zabývající se projevy chování návštěvníků ve věku 11–15 let během frontálního výkladu prohlídky zámeckými interiéry.

K objasnění výše uvedené problematiky a splnění vytyčených cílů byly použity odborné publikace a písemné prameny pocházející ze Státního oblastního archivu v Zámrsku. Jak už bylo výše uvedeno, na českém území zůstává šlechtický rod stále bez zpracování rodové historie. Nejvíce informací zcela souvisejících s historií rodu je zaznamenáno v inventáři *Rodinný archiv Bubnů z Litic Doudleby nad Orlicí 1609–1949*¹, který sepsal archivář Michael Skopal. K vytvoření obrazu o architektonickém vývoji hradu Litice, zámku Žamberk a zámku Zámrsk byla použita publikace od Františka Musila *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad*

¹ Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí 1606–1949*. inventář, Zámrsk, 2015. dostupné: <https://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2017/01/8707.pdf>.

Orlicí.² Dalším dílem obsahujícím stavebně historický průzkum je *Hrad Buben u Plešnic*³ pocházející z edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa. Nástin architektonického vývoje zámku Doudleby nad Orlicí přinesl sborník krátkých monografií o hradech a zámcích v českých krajích *Hrady a zámky*.⁴ K zisku informací týkajících se výzkumného šetření byla využita především metodologická příručka *Úvod do pedagogického výzkumu*⁵ a *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*.⁶ Zbylé odborné knihy tvořily doplňkovou literaturu.

² František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995.

³ Petr, Rožmberský. *Hrad Buben u Plešnic*. Plzeň: Nadace České hrady, 1995. Zapomenuté hrady, tvrze a místa.

⁴ Jirí, Hilmera. Hugo, Rokyta. *Hrady a zámky: sborník krátkých monografií o hradech a zámcích v českých krajích*. 2., část. pozměn. a rozš. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963.

⁵ Peter, Gavora. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.

⁶ Marie, Vágnerrová. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.

1 Rod z Bubna

Na západ od Plzně pod hrází Hracholuské přehrady stojí na protáhlém skalním ostrohu nad soutokem řeky Mže a Plešnického potoka zřícenina hradu nesoucí název Buben. Dle jazykovědců byl hrad pojmenován podobně jako hrady Houska, Košík či Pařez, tedy podle své podoby. Pojmenování však mohl získat také na základě erbovního znamení zakladatelů (příkladem hrad Švamberk – německy Schwann = labuť). Označení Buben může být rovněž odvozeno od pověsti, ve které zakladatel hradu vítal své hosty pomocí víření bubnu, nikoli fanfárami. Ve stříbrných městských knihách z roku 1390 je zmiňován jako „*castellum Buben*“, tedy hrádek Buben. U českých hradů není výjimečný ani alternativní název Hrádek, proto byl patrně i tento hrad označován jako Hrádek a až na konci 14. století se jeho jméno stabilizovalo a dále byl jmenován pouze Bubnem.⁷

Počátky historie hradu Bubnu jsou velmi mlhavé, první prokazatelná a dochovaná písemná zpráva pochází z roku 1349, kdy Karel IV. zastavil rožmberský kondukt a zavedl mýto na úseku zemské cesty mezi Bubnem a městem Plzeň. Hrad v listině posloužil pouze jako orientační bod, majitel zmíněn není. Starší regionální literatura považuje za zakladatele vладыky, kteří měli později v držení Dolany, pro toto tvrzení však není přímých dokladů.⁸

Nedaleké Dolany vlastnil v letech 1394–1427 Stach Buben z Hrádku, který je patrně totožný se Stachem, zvaným Buben z Hrádku, kterému panovník v roce 1387 daroval majetek ve vsi Bělčí. Dále se zřejmě jedná o shodu v případě potštejského purkrabího⁹ Stacha řečeného Bubna, vlastníčího ves Knežeklady. Stach Buben z Hrádku měl ve znamení na štítě buben (tympán, kotel) a od něj nejspíše pocházeli pozdější páni Varlejchové z Bubna a hrabata z Bubna a Litic,¹⁰ kteří se honosili totožným erbovním znamením. Stachův předek, jehož jméno se v písemných pramenech nedochovalo, byl pravděpodobně poslední majitel hradu se znakem bubnu v erbu.¹¹

Tito příslušníci rodu prodali hrad okolo roku 1379 rytířům z Nečtin. Dle Berního rejstříku Plzeňského kraje vlastnil na konci 14. století část Plešnic, Jezné, Újezda nad Mží a

⁷ Petr, Rožmberský. *Hrad Buben u Plešnic. Zapomenuté hrady, tvrže a místa*. Plzeň: Nadace České hrady, 1995, s. 12.

⁸ Tamtéž.

⁹ **Purkrabí**, v říši Římskoněmecké a v zemích, v nichž se rozšířilo německé právo, úředník spravující císařský nebo knížecí hrad. Později se purkrabími nazývali i úředníci soukromých vrchností. Byl jenom zástupcem hraběte nebo markrabě. Někdy býval purkrabím sám hrabě nebo markrabě. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 20. díl, s. 1002.

¹⁰ Jan, Halada. *Lexikon české šlechty*. Praha: Akropolis, 1992, s. 26–27.

¹¹ Petr, Rožmberský. *Hrad Buben u Plešnic. Zapomenuté hrady, tvrže a místa*. Plzeň: Nadace České hrady, 1995, s. 12.

celé Kníže rod rytířů z Jeřeně. Hrad Buben leží mezi Plešnicemi a Újezdem nad Mží, podle všeho se tedy jednalo o panství, neboť další jmenované vesnice se nacházely v blízkém okolí. Majitelem panství byl pan Heřman z Jeřeně, který s největší pravděpodobností koupil hrad Buben od výše zmíněného Stacha zvaného Buben z Hrádku.¹²

Na základě výše uvedených informací můžeme říci, že kořeny původně vladyckého a později hraběcího rodu Bubnů sahají do období konce 14. století. Právě v tomto období se v pramenech objevují nejstarší známí členové rodu. A i přestože jsou Bubnové již od 14. století pevně spojeni s dějinami východních Čech (*viz příloha A*), kde budovali svá panství v Doudlebech nad Orlicí a Horním Jelení, jejich prapůvodní kořeny sahají na Plzeňsko. Jak vypovídají prameny, ve 14. století zde nejstarší předkové vlastnili hrad Buben, od něhož pravděpodobně také odvodili své jméno. Za tyto nejstarší předky Bubnů z Litic bývají pokládáni bratři Strach z Bubna a Hrádku řečený Dolan, jenž působil v letech 1388–1395 jako purkrabí na hradě Potštejn, a Otík z Bubna, který je dle rodové tradice, doložené od první poloviny sedmnáctého století, označován jako nejstarší známý předek hraběcí linie pánů z Bubna a Litic na Doudlebech a Horním Jelení. Zřejmě také ten, jenž před rokem 1397 získal sňatkem s jedinou dcerou Kačky z Hříště statek Hříště nacházející se v bezprostředním sousedství Doudleb nad Orlicí. Otíkův syn Heřman držel tuto usedlost ještě na počátku čtyřicátých let patnáctého století. Heřmanovi vnuci Mikuláš a Otík, synové Mikuláše z Bubna a Sary Chmelíkové z Třmelic, jsou v pramenech poprvé doloženi v roce 1516 při společné držbě Mladkova.¹³

Starší Mikuláš získal v roce 1532 do svých rukou Horní a Dolní Libchavy v okolí Ústí nad Orlicí a zemřel zřejmě v roce 1551. Z manželství s Eliškou Bašteckou z Baště měl syny Jana, Otíka a Václava/Vaňka. Nejstarší syn Jan měl s manželkou Annou Valkounovou z Adlaru pět synů (Jiříka, Albrechta, Václava, Jana staršího a Mikuláše staršího), kteří si v roce 1588 rozdělili zmíněné Libchavy. Otík s manželkou Annou zřejmě potomky neměl. Víme o něm pouze to, že pobýval v Litomyšli. Nejmladší Vaněk se oženil s Bohunkou Okrouhlickou z Kněnic, s níž měl několik dětí. Náležel mezi ně zřejmě také Jan mladší Varlejš z Bubna na Borovnici a Závřší, nejvyšší generálvachtmistr stavovského vojska z dob povstání českých stavů, důvěrník Jindřicha Matyáše Thurna a prostředník jednání Švédů s Albrechtem z Valdštejna.¹⁴

¹² Petr, Rožmberský. *Hrad Buben u Plešnic*, Zapomenuté hrady, tvrze a místa. Plzeň: Nadace České hrady, 1995, s. 12.

¹³ Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949*, inventář. Zámorsk, 2015, s. 5-12.

¹⁴ Tamtéž.

Mladší Otík získal krátce před smrtí v roce 1552 statek Březno u Mladé Boleslavi. Se svou manželkou Žofíí (Ofkou) Hložkovou z Žampachu měl syny Heřmana, Mikuláše staršího a Jindřicha. Tato trojice si v lednu 1558 mezi sebou rozdělila otcovské statky. Heřman (1536–1602) si ponechal vesnice Suchorady, Mravinnou (Dlouhou) Lhotu, Skašov a dvůr Matrovice, Mikuláš starší (1537–1608) Přestavlky poblíž Chocně a nejmladší Jindřich získal krátce před smrtí v roce 1552 statek Březno u Mladé Boleslavi. Oba starší sourozenci své dědické podíly v průběhu sedmdesátých let prodali. Heřman, mýty opředený milovník lvů, koupil v roce 1573 Horní Jelení a Mikuláš starší z Bubna Doudleby nad Orlicí a litické panství se stejnojmenným hradem (1563), k nimž později připojil ještě Žamberk a Bláto.¹⁵

Ve výše uvedeném výčtu předků se objevila jména tří osobností (Jan z Bubna, Heřman z Bubna a Mikuláš z Bubna), jež si nesporně zaslouží bližší skromnou životopisnou studii.

1.1 Jan mladší z Bubna

Jan se s největší pravděpodobností narodil koncem roku 1570 Vaňkovi Varlichovi (Varlejchovi) z Bubna a na Radkovicích, Libošovicích a Slavkově, a Bohunce, rozené Okrouhlické z Kněnic na Liticích, Lipanech a Lhotě. Ani jeden z rodičů nepatřil mezi bohatou šlechtu, a tak Jan nemohl pomýšlet na příliš velké dědictví. Jak vyplývá z písemných pramenů, získal solidní vzdělání, po kterém následně nastoupil do služby v armádě. Díky šlechtickému původu mu byl zaručen nástup v nejnižší důstojnické hodnosti, o své další vojenské kariéře tak rozhodoval sám. Jan v boji našel své uplatnění, neboť putování po středoevropských bojištích tvořilo většinu času jeho dospělého života. Inspiraci nejspíše získal od svého podstatně staršího příbuzného Jindřicha Heřmana Varlicha z Bubna, jenž se proslavil jako císařský generál.^{16 17}

Když v roce 1593 vypukla válka s Tureckem, mladí příslušníci panských i rytířských rodů ve vojsku hledali uplatnění a obživu. Pro mnohé druhorozené syny, znamenal nástup do vojska, řešení jejich svízelné materiální situace, neboť důstojnická hodnost a válečné zkušenosti po skončení služby tvořily odrazový můstek k získání nějakého úřadu. O životě Jana během osmanských válek prameny mlčí. Jisté však je, že byl výtečným bojovníkem, který se stal plukovníkem pod Rudolfem II. Při obraně pevnosti Ostřihom v roce 1604 došlo k prvnímu

¹⁵ Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949, inventář*. Zámorsk, 2015, s. 5-12.

¹⁶ **Generál**, se nazýval nejvyšší vůdce polní. Nyní jest generál příslušník skupiny důstojnické nejvyššího stupně, velící menšímu nebo většímu tělesu vojskovému, složenému ze všech druhů zbraní, pročež musí býti vzdělán vojensky všeobecně, všestranně, netoliko jednostranně, obmezeně na jeden druh zbraně. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 9. díl, s. 1011.

¹⁷ Ladislav, Miček. *Jan z Bubna, válečník a diplomat*. Uhřetínovce: Studio dokument a forma, 2016, s. 7-9.

setkání Jana z Bubna s Albrechtem z Valdštejna, který zde získával své počáteční válečné zkušenosti. V této době bylo Janovi 34 let a patřil mezi vysoké důstojníky. Jeho ženou byla Anna Mlázovská z Dohalic, díky níž vyženil dům v Kolíně, ve kterém se však nezdržovali. V roce 1605 koupil od Rudolfa ze Stuzenbergu tzv. míšeňský dům v Hradci Králové (dnes nelze přesně určit o jaký dům šlo), kde s ním patrně po smrti Anny Mlázovské žila manželka Ester Mistrovská z Nemyšle. Další velmi významná koupě následovala v roce 1608, kdy Jan získal dvůr Závřší, jehož součástí byla zcela nová tvrz, tedy větší obytné stavení s obdélníkovým půdorysem, bohužel dnes již neexistující. Od té doby získal Jan přídomek „na Závřší“.¹⁸

Smlouvou z roku 1617 došlo k rozšíření majetku ještě o dvůr a tvrz v Borovnici. O rok později však dostihla Jana z Bubna velká ztráta, když zemřela druhá žena Ester. Krátce po této události Jan rezignoval na snahu dožít v Borovnici, prodal ji Rudolfovi Zeidlickému, majiteli choceňského statku a vtrhl jako stavovský generál do víru války. Jelikož byl Jan evangelíkem,¹⁹ bylo vyznání patrně další okolností vedoucí k rozhodnutí účastnit se boje, neboť nemohl souhlasit se změnami, ke kterým v Českém království koncem 17. století docházelo.²⁰

Vzhledem k výše uvedeným informacím, nás nemůže překvapit, že se Jan aktivně připojil ke snahám českých nekatolíků získat písemné potvrzení kdysi císařem Maxmiliánem ústně schválené České konfese. Jednalo se o rovná práva katolíků a nekatolíků. Situace se vyhroutil v roce 1609, když Rudolf II. odmítl jednat se zástupci stavovského sněmu, který následně nastolil zemskou vládu v režii nekatolíků. Zároveň se začala formovat ozbrojená moc českých stavů, do jejíhož čela byli postaveni Matyáš Thurn, Linhart Colonna z Felsu a Jan z Bubna. Evangelíci si v Praze zajistili naprostou kontrolu. Za těchto podmínek si císař nemohl dovolit ozbrojený střet, a tak musel kapitulovat. Přistoupil na požadavky a v roce 1609 podepsal Majestát Rudolfa II. V této době se Jan z Bubna zapojil do vysoké politiky. Majestát měl nekatolíkům zaručit svobodu vyznání, kterou však nový český král Matyáš ani jeho úředníci nerespektovali. Situace se vyhroutil po nástupu bigotního katolíka Ferdinanda Štýrského na trůn. Od této doby nekatolická opozice pocítovala stále větší tlak, což vedlo k počátku třicetileté války, kterou odstartovala pražská defenestrace v roce 1618.²¹

¹⁸ Ladislav, Miček. *Jan z Bubna, válečník a diplomat*. Uhřetínovce: Studio dokument a forma, 2016, s. 10-12.

¹⁹ *Evangelická církev, církevní reformace XV. a XVI. věku byla negací tehdy platného pojmu církve, hlavně Cyprianem a Augustinem vytvořeného a ustáleného, majíc v tom čtené předchůdce po celou dřívější dobu. Již Matěj z Janova horlil pro navrácení církve k původnímu apoštolskému způsobu, mluvě o křesťanech, kteří jimi takovým právem se nazývají, jakým se vymalovaný člověk nazývá člověkem. Hus pak opíraje se o Viklefa, zřejmě již a souhlasně s nápotomní evangelickou církví definoval ve svém spise „O církvi“.* Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 8. díl, s. 796.

²⁰ Ladislav, Miček. *Jan z Bubna, válečník a diplomat*. Uhřetínovce: Studio dokument a forma, 2016, s. 17-34.

²¹ Tamtéž.

Jan z Bubna byl jedním z těch, kteří stáli v čele českého povstání. Byl povýšen na generála strážmistra a stal se nejdůvěryhodnějším rádcem hraběte²² Jindřicha Matyáše z Thurnu. „Po pražské bitvě musel z Čech prchnout a císař zabral jeho majetek. Sám k věcem krále ve Švédsku, kde se zdál smířen s novým stavem, přišel znovu k pozvednutí zbraní proti císaři, přičemž předtím Švédům skrze hlášení hraběte Thurna k vévodovi Sedmihradsku poslán. Poté se nacházel u švédské armády ve Slezsku a vedl jakási jednání týkající se hraběte Thurna. (Roku 1633 s vévodou Frýdlantským držen v míru, a byl k švédskému říšskému kancléři odeslán, kde měl být odměněn po ústním vyřízení. Ale brzy potom, co švédská armáda byla poražena ve Slezsku, uchýlil se do Halle v Sasku, kde ukončil jeho život.“²³

1.2 Heřman z Bubna

Nejstarší zmínka rodu Bubnů ve východních Čechách se váže k panství Doudleby nad Orlicí, jež patřilo Otíkovi z Bubna a na Březně. Otíkovi a jeho manželce Ofce Hožkové z Žampachu se v letech 1536 narodil první syn Heřman a o rok později před svátkem sv. Stanislava přišel na svět druhý syn Mikuláš. Dva roky na to přibyl k chlapcům před svátkem sv. Markem nejmladší syn Jindřich. Spisy, které jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Zámrsku, uvádí datum narození pouze u mladších bratrů, životopisná data Heřmana zůstávají tajemstvím.²⁴

Po smrti Otíka v roce 1552 si synové rozdělili jeho panství. Heřman z Bubna zakoupil v roce 1573 městečko Horní Jelení, které v té době patřilo velkostatku Doudleby – Horní Jelení. Od roku 1558 je také uveden jako vlastník Skašova (kde postavil tvrz), dvora Mítrovice, vsi Sukokardy a Lhoty Mravinné. V tomtéž roce se účastnil jednání zemského soudu, kde byl rytířským relatozem. V roce 1576 přikoupil Řitonice, které o dva roky později prodal Elišce z Domína. Dvůr Nádherovský a Markvartovský držel od roku 1579 do roku 1597. Pánem se stal

²² **Hrabě**, vyšší šlechtic, byl původně u germánských národů orgánem královské provinciální správy, stojí v čele území, jež dle něho nazývalo se hrabstvím. O funkci jeho děje se zmínka již v Salickém zákoně. Hrabě má tam úkoly hlavně policejní a fiskální a vykonává nálezy vynesené soudem setnin, centen, menších správních jednot, na než se dělilo hrabství. Později se moc hraběte rozšířila, a hrabě spravoval svoje území ve směru soudním, politickým, fiskálním a vojenském. Citováno dle: Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Praha: ARGO, 2003, 11. díl, s. 721.

²³ Ladislav, Miček. *Jan z Bubna, válečník a diplomat*. Uhřetínovce: Studio dokument a forma, 2016, s. 77-78.

²⁴ Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí 1606-1949*. inventář, Zámrsk, 2015. s. 5-12.

i na Blatě, kde nechal taktéž vybudovat tvrz.²⁵ V roce 1589 se stal hejtmanem chrudimského kraje a byl titulován jako Heřman Varlejš z Bubna na Horejším Jelení a Blatě.²⁶

Heřmanovo panství se rozrůstalo i v následujících letech, v roce 1590 odkoupil od majitele choceňského panství Hertvika Zejdlice ze Štefendlu ves Čičovou a Čermnou. Území odkupoval i od svých příbuzných, dne 5. března 1591 koupil od Jana z Bubna Libchavy, od Václava z Bubna ves Říčky a od svého bratra Mikuláše část vsi Malé Skrovnice. Od roku 1600 začal budovat renesanční kostel na Horním Jelení, mnoho informací se o něm však nedochovalo. Kostel byl slavnostně dokončen v roce 1602. Dne 26. 3. 1602 Heřman zesnul. Podle smlouvy, která byla sepsána v roce 1586 odkázal Jelení své manželce Salomeně z Bydžína. Z pramenů je však známo, že Salomena vlastnila Jelení pouze krátkou dobu, neboť správa majetku přešla do rukou mladšího bratra Mikuláše.²⁷

Zesnulé tělo Heřmana bylo vloženo do hrobky, která je umístěna v jelenském kostele. Nad hrobem se tyčí kamenný náhrobek s vytesaným obrazem zakladatele v životní velikosti s plným brněním, spočívající hlavou na lví kůži, včetně rodových znaků. Na kryptě je napsáno: „*Hrob Heřmana z Bubna, Hrob Heřmana z Bubna v kostele v Horním Jelení, Heřman z Bubna a lev.*“²⁸

Podle legendy²⁹ byla dána šlechtici pod hlavu kůže lva, kterého si přivezl z cest. Jak dosvědčují historické prameny, byl pan Heřman statečný. Když se vydal roku 1594 do tureckých válek jako vojenská hotovost. Jel po poušti a uslyšel hlasité řvaní, spatřil, jak lev zápasí se dvěma dravými šelmami a je už bez sil. Rozhodl se pomoci. Přidal se do boje a lva zachránil. Zvíře vděčilo zachránci za svůj život a všude jej následovalo. Společně se tak vrátili domů do Čech až na Horní Jelení, kde žili v jelenském zámku. Když pán zemřel, lev se začal trápit a pošel také. A proto když pohřbívali pána, dali mu lví kůži pod hlavu.³⁰

²⁵ **Tvrz**, u našich předků středověkých nazývalo se tak obydlí zemanské při usedlosti, skrovnější než hrad nebo zámek, obyčejně jedinká jen budova, ale přeci jaksi pevně, aby mohlo býti hájeno proti útokům zbraněmi. Tvrz, pevnůstka, nyní opevnění, hradba, buď polní, zesílená polní nebo vyzděná a tu pak pevnost menších rozměrů, může býti samostatná nebo součástí opevnění většího. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 25. díl, s. 955.

²⁶ Blahoslav, Novotný. *Kronika. Horní Jelení 100 let městem*, Horní Jelení, 2010. s. 22-23.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Blahoslav, Novotný. *Černé na bílém, Horní Jelení 100 let městem*. Horní Jelení, 2011, s. 227.

²⁹ **Legenda**, znamenala prvotně příběh ze života světců a mučedníků, jenž v památné jejich dny, měl býti čten, při mši. Záhy však název přenesen na křesťanskou pověst vůbec a na epické výtvořky na ní založené, ať veršované, prosaické. Legendy tvoří jednu z nejdůležitějších větví středověké literatury a jsou zrcadlem své doby a jejího typu křesťanství. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 15. díl, s. 789.

³⁰ Blahoslav, Novotný. *Kronika. Horní Jelení 100 let městem*. Horní Jelení, 2010, s. 81-82.

Pověst o věrném lvu zřýmoval v roce 1836 Šimon Karel Macháček:

*„Heřman z Bubna byl udatný pán,
u svého krále na slovo vzatý,
kterýkoli mu rozkaz dán,
býval věrnému vláděku svatý.
Král ho byl vyslal s poselstvím,
v Mouřenínu v daleké kraje,
které hrozí plemenem zlým,
kde všeliké divné se rodí a zraje.
Heřman všeliké bázně prost,
projíždí tam pouště a lesy,
novou konaje myslivost,
potvory dráždí, bije a děsí.
Jednou, žena se za pardem,
od komonstva se vzdálil svého,
kůň tu zarazí v běhu svém,
a hluk dopadá ucha i jeho
Rychle tam bodá, odkud ten řev,
ač kůň se mu vzpouzí a brojí,
Dojel a vidí, on zapásí lev,
se dvěma tygry v nerovném boji.
„Jednomu na dva se pomoci má!“
Praví a dřevce svého se chopí,
a než ho dravstvo znamená,
v tygra jednoho zarazí kopí.
Skočí z koně a vytasí meč,
aby druhou potvoru ubil,
ale než ji dohonil v seč,
již lev ji svou tlapou byl zhubil.
I chvěl hřívou se zdvihaje,
obou tygrův a svou krví zborcen,
vděčně k zachránci vzhledaje,
k nohoum mu lehl jakoby zkrocen.
Heřman se nad ním smiloval,*

*obvázal mu opasem rány,
skočil na koně a lev se bral,
stále za ním až do městské brány.
Kudy stopoval po boku mu dlel,
každý se divil průvodci tomu,
a když vladyka poselství zděl,
následoval ho do Čech domů.
Hrdina miloval věrného lva,
lev zase zachránce svého,
zkoušivali oba dva
všeho dobrého spolu i zlého.
A když Heřman byl dokonal,
aby na nebi odměny došel,
lev ten žalostí hrozně řval
nejedl, nepil, třetí den pošel.
Tam na Hořejším Jelení
kde rod z Bubna panoval možný,
kostelík k Boží slávě a cti,
stavěl a nadal náš vladyka zbožný.
Uprostřed kostela sladce spí,
lví kůže mu pod hlavu dána.
odpočívej tam v pokoji,
tělo slavného českého pána!³¹*

Kam se Heřman při své cestě do Turecka dostal a zápis o tom, zda-li při ní potkal bojujícího lva nebyl nikdy nalezen. K doložení pravdivosti příběhu slouží pouze čtyři okolnosti – erb hrabat z Bubna, nález lví hřívky v hrobce, náhrobek Heřmana v kostele a Macháčkova romance. Rod Bubnů měl na erbu používaném do roku 1629 buben a tři pera.³² Pro litickou větev rytířů, která se v 16. století stala majitelem Horního Jelení, byl erb změněn. Erb byl rozdělen na dva rovné díly, vpravo ve zlatém poli se nacházel buben hnědé barvy a v druhém modrém poli nad zlatou královskou korunou byla umístěna lví hlava s červeným vyplazeným jazykem. Umístění lva do erbu je však pouze symbolem hrdinství, nemá žádnou souvislost s lvem na hrobce Heřmana.³³

³¹ Přepis z vlastní fotografie pořízené na zámku Doudleby nad Orlicí.

³² Blahoslav, Novotný. *Kronika. Horní Jelení 100 let městem*. Horní Jelení, 2010, s. 81-82.

³³ Tamtéž.

Další okolnost představuje samotný náhrobek šlechtice původně umístěný v kostele před hlavním oltářem. Po otevření v roce 1789 byly nalezeny pouze kosti a popel. Ani zmínka o pozůstatcích lva. Na konci 18. století v době přestavby kostela musel být náhrobek přenesen na severní stranu chrámu. Tehdejší farář Vacek napsal zápis, ve kterém je poznamenáno, že došlo k nalezení Heřmanovy rakve ukrývající roucho, trikot a bedničku s kůží lva. Farář taktéž uvádí, že je svědkem této akce. V roce 1890 při dalším prozkoumávání rakve už ale o lvu opět nejsou žádné známky. Z tohoto důvodu není dodnes známo, zda je příběh věrohodný.³⁴

³⁴ Tamtéž.

2 Velkostatek Doudleby – Horní Jelení

Mikuláš z Bubna, mladší bratr Heřmana z Bubna, sídlil na hradě Litice, který se stejnojmenným panstvím zakoupil v roce 1563, k nimž později připojil také Doudleby, Blato a Žamberk. V roce 1602 zdědil po svém zesnulém bratrovi statek Horní Jelení a na veškerých svých statech zřídil fideikomis³⁵, který krátce před svojí smrtí testamentem z 1. května roku 1608 převedl na nejstaršího vnuka svého zvěčnělého mladšího bratra Jindřicha, teprve dvouletého Jindřicha Jana (1606–1653) a jeho potomky po meči. Nedělitelný a nezcizitelný majetkový soubor skládající se z Litic, Doudleb, Vamberka, Jelení a Blata, byl ve vlastnictví rodu z Bubna až do roku 1949.³⁶

Nový majorátní pán se ujal správy svěřenectví po dosažení plnoletosti v roce 1628 a v roce následujícím byl spolu se sourozenci přijat do panského stavu. Záhy poté odcestoval na zkušenou do ciziny a nějaký čas strávil na universitě ve Francii. V září roku 1633 je jeho jméno doloženo v matrice university v Orléans (*Johannes Henricus de Bubna, baro de Lititz, Bohemus*). Během svého pobytu se Jan Jindřich stal údajně vyslancem u francouzské královny Anny Rakouské, tak jak to alespoň uvádí jeden z Jindřichových synovců. Od doby jeho nepřítomnosti až po návrat zpět do vlasti v roce 1635, spravoval žamberské panství Alexandr Haugwic z Biskupic, který měl již se správou bubnovského fideikomisu zkušenosti, neboť jej spravoval jako poručník nezletilého Jindřicha Jana a jeho sourozenců.³⁷

Po návratu z ciziny byl císařem Ferdinandem III. spolu s bratrem Kunatou Jaroslavem 18. července roku 1644 povýšen do hraběcího stavu. Jelikož díky svým schopnostem získal u císaře Ferdinanda obdiv, stal se tajným radou, komořím a zemským hejtmanem v Kladsku. V této funkci setrval až do své smrti v roce 1653. Po dosažení plnoletosti se v roce 1668 rodinného majetku ujal František Adam Vratislav hrabě Bubna z Litic a na Žamberku. Kromě fideikomisu převzal po otci také úřad zemského hejtmana v Kladsku a stal se tajným radou a komořím. Následujícím dědicem byl prvorozený syn Antonín Ignác narozený roku 1679. Ten však velice náhle i se svojí ženou zemřel, a tak na jeho místo usedl po zletilosti v roce 1739 syn Antonín Vít, který si v roce 1740 vzal za manželku Annu Karolinu hraběnkou Libštejnskou z Kolovrat, dceru Jana Norberta Kolovrata Libštejnského a Anny Josefy Colloredo-Wallsee.³⁸

³⁵ **Fideikomis**, rodinný fideikommiss (svěřenectví) jest právní ústav, spočívající v tom, že majetkový předmět následkem ustanovení jisté osoby (zakladatel fideikommissu) přecházejí má určitým řádem jen na členy jisté rodiny. Účelem fideikommissu jest pojistiti určité rodině na věčné časy vynikající sociální postavení. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 9. díl, s. 171.

³⁶ Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí 1606-1949*. inventář, Zámrs, 2015. s. 5-12.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

V době správcovství Antonína Víta dosáhlo panství Bubnů z Litic největšího rozkvětu a bylo též nejrozsáhlejší ve své historii. Zahrnovalo město a zámek Žamberk, hrad Litice, vsi Pečín, Kunvald, Kameničnou, Záchlumí, Německou a Českou Rybnou, Slatinu, Líšnici, Pastviny, Klášterec nad Orlicí, Bartošovice, Helvíkovice, Doudleby nad Orlicí s dvorem zvaným Mnichovský, Vyhánánov, Příkazy, Vrbici, Chlínky, Proruby, Horní a Dolní Jelení, Rousínov, Číčovou, Malou Čermnou, prostřední Libchavy, Říčky, Velkou a Malou Skrovnici, Vejvanovice a Blato.³⁹

Během manželství Antonína Víta a Anny Karoliny hraběnky Libštejnské z Kolovrat se narodil pouze jeden potomek, a to dcera Anna Josefa (15. 5. 1748), která se v září roku 1767 v kostele v Horním Jelení provdala za svého vzdáleného příbuzného Inocence Mikuláše hraběte Bubna z Litic, potomka Jana Václava z Bubna a Litic a Marie Karoliny Beck-Bifourt. Rok po svatbě se v listopadu na zámku v Zámrsku manželský pár radoval z narození syna Ferdinanda Antonína budoucího válečníka a hrdinu napoleonských válek.⁴⁰

V roce 1757 Antonín Vít uzavřel nové manželství s Terezií Kordulovou ze Sloupna, neboť jeho první manželka v květnu 1754 zemřela. Z druhého manželství přišlo mezi léty 1758–1782 na svět celkem jedenáct potomků. Dospělosti se však dožil pravděpodobně pouze František (de Paula) Adam (1769–1809), který se v září 1789 oženil v Rychnově nad Kněžnou s Marií Karolinou hraběnkou Libštejnskou z Kolovrat (1772–1855), dcerou Františka Josefa II. Libštejnského z Kolovrat a Marie Kateřiny Krakovské z Kolovrat.⁴¹

2.1 Erb Bubnů z Litic

Povýšení do panského stavu v roce 1629 přineslo Bubnům vylepšení stávajícího rodinného znaku. Původní erbovní znamení tvořila koule, někdy znázorňovaná jako hořící kotouč. Buben ve tvaru kotle, považovaný za starý válečný symbol, začali Bubnové ve svém rodovém znaku užívat až od poloviny 16. století. Pamětní kniha doudlebského panství sepsaná v roce 1863, ukrývá zprávu o tom, že znak buben získal již v roce 1158 jakýsi Varlich za hrdinství, jenž prokázal během obléhání italského města Milána vojsky knížete Vladislava II. a císaře Fridricha Barbarossy. Císař ho za hrdinské skutky povýšil do rytířského stavu a udělil mu erb vyobrazující buben a predikát von Bubna. Příběh je pravděpodobně pouze rodinná

³⁹ Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí 1606-1949. inventář, Zámrsk, 2015, s. 5-12.*

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

legenda, neboť nejstarším doloženým předkem Bubnů byl Otík z Bubna, který žil téměř dvě století po zmíněné události.⁴²

Po zisku titulu Bubnové do znaku s bubnem přidali zlatou lví hlavu rostoucí ze zlaté koruny. Nová figura nesla odkaz Heřmana z Bubna a příběh o zachráněném a oddaném lvím příteli. V roce 1629 Bubnové z Litic získali tedy erb takto popsáný: „*štíť na dva rovné díly od svrchu až dolů rozdělený, vpravo ve zlatém poli pokosně postavený buben hřebíčkové barvy, v druhém modrém poli nad zlatou královskou korunou lví hlava a až pod kyčle zlaté barvy, tváří vzhůru k pravé straně obrácená s otevřenými ústy a červeným vyplazeným jazykem, nad štítem dva otevřené helmy s fanfrnochy modrými a zlatými, nad každým helmem zlatá královská koruna a nad ní po pravé straně buben hřebíčkové barvy se třemi pštrosími pery (modrým, bílým a zlatým), po levé straně pak táž lví hlava jako v štítu se spatřuje.*“⁴³

Na základě přijetí rytířského a následně hraběcího titulu spolu s polepšením erbu došlo k definitivnímu oddělení Bubnů z Litic od své druhé rytířské rodinné větve Varlichů z Bubna, jenž si ponechala původní erb s bubnem.⁴⁴

⁴²SOA Zámorsk, *Velkostatek Doudleby-Horní Jelení*, Pamětní kniha doudlebského panství, inv. č. 1, kniha č. 1, s. 5.

⁴³Václav, Koďousek, *Monografie Doudleb*. 1. vyd. 1874, Garn, 2018, s. 119-120.

⁴⁴Milan, Mysliveček. *Velký erbovník – Encyklopedie rodů a erbů v zemích koruny české*, svazek 1, Plzeň, 2005.

2.1 Ferdinand Antonín z Bubna a Litic

Jak bylo výše uvedeno, Ferdinand Antonín z Bubna a Litic poprvé spatřil světlo světa 26. listopadu 1768 v Zámrsku. Již v roce 1784, tedy v pouhých šestnácti letech, vstoupil do armády jako kadet 57. dělostřeleckého pluku. Jeho talent se objevil záhy po nástupu, a proto ve své vojenské kariéře postupoval poměrně rychle. V letech 1789–1790 se stal nadporučíkem⁴⁵ dragounů, v roce 1794 rotmistrem⁴⁶, roku 1799 majorem⁴⁷ a roku 1800 podplukovníkem⁴⁸ a pobočником arcivévodky Karla. K jmenovaným hodnostem přidal v roce 1805 ještě titul generálmajora a pozici představeného ve vojenském departmentu ve dvorní válečné radě. V bitvě tří císařů (2. prosince 1805 u Slavkova), ve které se střetly francouzská armáda v čele s císařem Napoleonem, vojáci ruské říše v čele s carem Alexandrem I. a oddíly rakouského císařství pod vrchním velením císaře Františka I. doprovázel Ferdinand Antonín z Bubna a Litic knížete a parlamentáře císaře Jana Josefa I. z Lichtensteina, mířícího k Napoleonovi z důvodu sjednání separátního míru. Po prohrané bitvě, jejímž následkem zanikla Svatá říše římská, byl Ferdinand vojenskou vídeňskou radou pověřen organizací vymáhání koní a jejich následným dosazováním do armády monarchie.⁴⁹

Po své účasti v bitvě u Aspernu a Wagramu v roce 1809 rozšířil hrabě Ferdinand Antonín velkou sbírku ocenění o hodnost polního podmaršála. Díky svým diplomatickým schopnostem se stal součástí doprovodu císaře Františka I., kde působil jako jeho přímý podřízený. Na základě této pozice byl císařem a vojenskou vídeňskou radou poslán do Paříže, aby přetlumočil Napoleonovi podmínky příměří a pokusil se jej přesvědčit o uzavření míru. Jednání však nebylo úspěšné. Úspěch se dostavil až na bojišti u Lipska, kde se Ferdinand vyznamenal, neboť se svým sborem pod vedením polního maršála Karla ze Schwarzenbergu dobyl vesnici Paunsdorf. Za odvalu a vynaložené úsilí obdržel vyznamenání malého kříže řádu Marie Terezie.⁵⁰

Po bitvě u Lipska táhl s rakouským vojskem do Švýcarska, kde díky své oddanosti a srdci válečníka napomohl k vytažení francouzských vojsk z území Švýcarska. Posléze získal

⁴⁵ **Nadporučík**, důstojník stupně mezi poručíkem a setníkem (rytmistrem). Srv. *Důstojník*. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 17. díl, s. 974.

⁴⁶ **Rytmistr**, hodnost důstojníka jízdy, vozatajstva nebo četnictva, odpovídající hodnosti kapitána. Citováno dle: Lumír, Klimeš, *Slovník cizích slov*, 4. vydání, Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1987, s. 567.

⁴⁷ **Major**, dle některých praporek, za dřívějších dob hlavně u jezdeckta nejvyšší strážmistr; jest nejnižší důstojník štábní mezi setníkem a podplukovníkem, u generálního štábu obyčejně náčelník štábu armádní divise, ředitel mapovacího oddílu. Srv. *Důstojník*. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 16. díl, s. 653.

⁴⁸ **Podplukovník**, štábní důstojník stupně středního mezi plukovníkem a majorem, se kterýmž většinou mívá stejné velení a zaměstnání, výjimkou velí pluku. Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: ARGO, 2003, 19. díl, s. 1030.

⁴⁹ David, Hollins. *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815*. Praha: Grada, 2007, s. 21.

⁵⁰ Josef, Kšír. *Vzpomínka na českého generála Ferdinanda Antonína Bubna (1768-1825) v cizině. Genealogické a heraldické listy*, roč. 33, č. 3, 2013, s. 67-74.

post generál guvernéra Piemontu, Savojska a Nizzy. Mimo to se stal také zástupcem rakouské vlády v Sardinii. V roce 1813 osvobodil Napoleonem ovládanou Ženevu, za což mu bylo uděleno čestné občanství. Později po něm byla pojmenována ulice.⁵¹

Nezaháel ani během následujících let, stal se velitelem vojsk v Lombardii a potlačil povstání v Piemontu v roce 1821, za což mu byl později udělen velkokříž Leopoldova řádu. Toto neustálé vyčerpávající nasazení bylo následkem jeho smrti 6. června 1825. Se všemi vojenskými poctami jej uložili k poslednímu spánku na vojenský hřbitov v Miláně. Ke konci 19. století došlo ke zrušení tohoto místa posledního odpočinku, a tak byly pozůstatky Ferdinanda Antonína z Bubna a Litic převezeny do jeho rodné země a uloženy do rodinné hrobky v kostele v Horním Jelení.⁵²

⁵¹ Zámecké interiéry. *Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/prohlidka-zamku/zamek>

⁵²Tamtéž.

3 Osudy Bubnů během dlouhého století

Nákladný život Františka [de Paula] Adama přivedl rod Bubnů mezi léty 1804–1805 k finanční krizi vedoucí k nucenému odprodeji panství Žamberk. Do totožného období spadá také koupě a prodej domu ve Spálené ulici v Praze, koupě domu v Hradební ulici a prodej mobiliáře zámku v Doudlebech nad Orlicí. Po smrti Františka [de Paula] Adama pozůstala vdova záhy poté uzavřela manželství s vikomtem Augustem Jeanem Raulinem de Cajoc, s nímž opustila Čechy a přesídlila do Francie, kde zůstala až do své smrti. Novým držitelem fideikomisu se stal syn František [Ser.] Adam (1792–1863), který se v roce 1815 oženil s Eleonorou Viktorií svobodnou paní Enis z Atteru a Iveaghu (1795–1866). Z toho manželství vyšlo patrně pouze jediné dítě, a to dcera Rosa Alžběta (1816–1862), která se roku 1841 provdala za Vincence Antonína hraběte z Bubna a Litic (1806–1888) z Kunatovy hraběcí linie, jejichž sídlem se později staly Křtiny, ležící nedaleko Blanska na jižní Moravě.⁵³

Mladší syn Františka [de Paula] Adama, a tedy mladší bratr Františka [Ser.] Adama, František Josef uzavřel v Olomouci roku 1827 sňatek s Amálií Kreimelovou, z něhož přišla na svět koncem téhož roku dcera Ludmila. Mezi další potomky Františka Josefa se řadí syn Otakar František (1829–1881) a dcera Kamila. Otakar František uzavřel sňatek s Emilií Forgatsch von Forgatsch a po smrti svého strýce se v roce 1863 ujal role majorátního pána velkostatku Doudleby – Horní Jelení. Z manželství během následujících šesti let vzešlo pět potomků: prvorozený syn Michael Maria Otakar nar. 22. srpna 1864 na zámku v Doudlebech nad Orlicí, dcera Zdenka Marie Amálie (1865–1937), benjamínek Heřman Maria Otakar (1869–1901) a dvojčata Otakar a Marie nar. 1867, která však záhy po porodu zemřela. Po smrti Otakara Františka (26. května 1881), zůstal pouze nezletilý syn Michael. Z tohoto důvodu se správy velkostatku ujala vdova Emilie, která vedení držela až do roku 1886.⁵⁴

⁵³Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949, inventář. Zámorsk, 2015.* s. 5-12.

⁵⁴Tamtéž.

3.1 O životě hraběte Michaela Maria Otakara Bubna z Litic

O tom, jak probíhala Michaelova dětská léta, bohužel prameny mlčí. Můžeme pouze usuzovat, že měly průběh, který je hoden šlechtické rodiny. Již od kolébky o děti pečovaly chůvy a následně v průběhu dospívání vychovatelé a domácí učitelé, kteří tvořili v té době přirozenou součást personálu aristokratických rodin. Nebylo výjimkou, že děti s domácími učiteli a vychovateli trávily mnohem více času než se svými rodiči. Ve výchově a vzdělání byl kladen důraz především na humanitní obory, zejména na historii a jazyk, neboť utvářely pro mladého šlechtice základ k orientaci ve společnosti. Jazykový um aristokrata určovala především tradice v rodině, okruh příbuzných a místo državy. Důraz byl kladen na plynulé ovládní němčiny, češtiny, francouzštiny a posléze i angličtiny. Dále bylo potřebné, aby se šlechtic⁵⁵ naučil základy řečtiny a latiny. Učitelé, vychovatelé a rodiče měli snahu připravit šlechtice na život, naučit jej zdvořilému vystupování, slušnému pohybování ve společnosti a v neposlední řadě také dobrému spravování rodinného majetku.⁵⁶

Když bylo Michaelovi 11 let, začal navštěvovat gymnázium v Rychnově nad Kněžnou jako privatista, jeho výuka tak až do maturity probíhala v domácím prostředí. Každé pololetí docházel pouze na zkoušky, kde prokazoval znalost ze všech vyučovaných předmětů. Přípravu na školní předměty vedl dle zprávy z dobového tisku z roku 1881 vychovatel J. August Dobeš, rodák z Horního Jelení. Výuka ostatních předmětů byla svěřena dalším učitelům. Předmět náboženství vyučoval zpravidla domácí kaplan, v případě Michaela patrně hovoříme o faráři z Horního Jelení. Na hodiny francouzštiny a angličtiny byl najímán rodilý mluvčí. Hudba, tanec či kreslení nepatřily mezi předměty vyučované ve školách, patřily však mezi základní dovednosti patricijů, a proto na ně byli učitelé najímáni. Při každodenní výuce nebyla opomíjena ani tělesná výchova, jejíž součástí byl šerm či jízda na koni.⁵⁷

Po středoškolském studiu zakončeném maturitní zkouškou, která se konala 18. července roku 1882, nastoupil hrabě Michael na právnickou fakultu pražské Karlo-Ferdinandovy university. V roce 1884 však své studium ukončil, neboť byl povolán k povinné vojenské službě, která byla v Habsburské monarchii zavedena branným zákonem o všeobecné branné povinnosti,

⁵⁵ *Šlechta, souhrn osob, již zrozením svým nad široké vrstvy lidu povznesených a různých předností požívajících.* Citováno dle: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí.* Praha: ARGO, 2003, 24. díl, s. 663.

⁵⁶ Monika, Lechmannová. *Rod Bubnů z Litic v moderní historii.* Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 52-93.

⁵⁷ Tamtéž.

vycházející z důsledků vojenské porážky rakouských vojsk v roce 1866 během Prusko-rakouské války.⁵⁸

Vojenskou dráhu započal hrabě Michael z Bubna a Litic nástupem do dragounského pluku prince Evžena Savojského. Po složení důstojnické zkoušky přešel k dragounskému pluku prince Viléma Pruského, kde byl povýšen do hodnosti poručíka jezdeckta v záloze. Během následujících let došlo ještě k několika přestupům: do dragounského pluku vévody Karla Leopolda Lotrinského, do pluku Montecuccolih dragounů a do hulánského pluku zeměbrany ve Vysokém Mýtě. V roce 1896 během působení v regimentech byl Michael dekretem arcivévody Ludvíka Viktora jmenován, pro případ mobilizace a války, delegátem Červeného kříže ve funkci velitele transportní kolony zraněných v Praze. Na konci roku 1906 po takřka dvaadvaceti letech služby v řadách habsburské armády došlo k propuštění a převedení aristokrata mimo službu.⁵⁹

Po vypuknutí 1. světové války v létě roku 1914 byl však Michael Bubna během mobilizace vyzván k opětovnému návratu do služby. I přes zaslanoou žádost o propuštění ze zálohy obdržel v listopadu povolávací rozkaz, podle kterého se měl na rozkaz vojenského velitelství v Litoměřicích hlásit jako inspekční důstojník ve Vídni. Ve Vídni Michael zastával funkci inspekčního důstojníka nádražního velitelství na vídeňském východním nádraží, a právě v tomto období došlo pravděpodobně k jeho povýšení z hodnosti poručíka na nadporučíka. O události informují vojenské rozkazy, ve kterých je od roku 1915 Michael designován jako *Oberleutnant* – nadporučík. V srpnu roku 1915 byl Michael Bubna z Litic opět uvolněn z vojenské služby a převeden do neaktivního stavu.⁶⁰

Ani konec monarchie a vznik Československé republiky neznamenal závěr vojenské činnosti, neboť necelý rok po válce přišla Michaelovi výzva od Ministerstva národní obrany, podle které se měl dostavit za účelem složení přísahy na velitelství v Jiřikově. Na základě přísahy byl zařazen mezi důstojníky československé armády ve výslužbě a jeho činnost tak spočívala v občasném zasílání požadovaných informací pro účely evidence. Definitivního propuštění z armádní služby se hrabě Michael Bubna z Litic dočkal před jeho třiaosmdesátými narozeninami v roce 1946.⁶¹

Možná se zdá, že šlechtici na základě jeho vojenských povinností nezbyval žádný čas na rodinný život. Opak je však pravdou, neboť v roce 1894 uzavřel manželství s Eleonorou

⁵⁸ Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949, inventář*. Zámorsk, 2015. s. 5-12.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Monika, Lechmannová. *Rod Bubnů z Litic v moderní historii*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. 2014. s. 52-93.

Marií hraběnkou Strassoldo-Graffemberg a téhož roku se páru narodilo prvorozené dítě. Byla to zdravá holčička, kterou pojmenovali Margaretha Marie Michaela Eleonora Emilie Hermina (17. 12. 1894 – 12. 2. 1950). O dva roky později v červnu přišla na svět druhá dcera Marie Eleonora Leopoldina Michaela (11. 6. 1896–2. 9. 1987). Teprve o rok později se manželé mohli radovat z prvorozeného syna a dědice fideikomisu se jménem Mikuláš Maria Michael Alois (14. 6. 1897–17. 8. 1891). V říjnu roku 1902 rodinu obohatil ještě nejmladší syn Zdeněk Maria Michael Karel (16. 10. 1902 – 29. 9. 1967).⁶²

Počátkem roku 1901 zasáhla rodinu smutná zpráva o těžké nemoci Michaelova bratra Heřmana, který žil na statku ve Frauenhofu v jižním Štýrsku. I přes operace a péči, která mu byla poskytnuta, 21. února 1921 v soukromém sanatoriu zemřel. Michael s Eleonorou se tak začali podílet na péči a výchově sirotek, kteří po jeho náhlé smrti zůstali. Další strastí pro Michaela Bubna z Litic byla smrt jeho milované manželky Eleonory, která zemřela po těžké nemoci 5. května 1935. Místem posledního odpočinku se stal z popudu zarmouceného manžela hřbitov v Doudlebech, nikoliv rodinná hrobka na Horním Jelení. Hlavní důvod rozhodnutí spočíval ve vzdálenosti, neboť na blízký hřbitov mohl i přes svůj pokročilý věk každý den docházet a svoji ženu tak neustále navštěvovat. Vnučka Eleonora vypráví: „*Dědeček ji ctil a miloval celý život....chodil každý den a za každého počasí až do své smrti babičku na hřbitov navštěvovat.*“ Měl snahu zachovat veškeré vzpomínky, proto všem na zámku zakázal hýbat s věcmi, které se nacházely v jeho a Eleonořině ložnici. Společná místnost měla zůstat ve stejném stavu, služebné docházely tajně a po celou dobu úklidu bedlivě dbaly na správné umístění věcí.

Po smrti manželky pro Michaela mnohé skončilo, již nepodnikal cesty do Monte Carla, které s Eleonorou tak rádi navštěvovali. Snad jedinou jeho radostí zůstala vnučata, která ho pravidelně navštěvovala. Klidu se nedočkal ani v jeho posledních letech života, jelikož s ním na zámku v Doudlebech žil i jeho rozvedený syn Zdenko a jeho dcery Marie a Věra. Dále zde bydlela tchýně syna Mikuláše Marie Theresi Hansy, která se do Doudleb přestěhovala po smrti svého manžela. Zároveň zde pobýval i Michaelův vnuk Adam, který navštěvoval gymnázium v nedalekém Kostelci nad Orlicí a vnučka Eleonora Dujková, která rodinnou situaci popisuje těmito slovy: „*Ti všichni dohromady se vůbec nesnášeli. Maminka mezi tím vším poletovala a snažila se všechno zvládnout a urovnat, seč jí síly stačily, ale moc jich neměla.*“⁶³

Velké starosti Michaelovi dělalo také zatčení syna Mikuláše a smrt snachy Margarethy v roce 1946. Rodinné sídlo v tomto roce opustila také Věra Bubna z Litic, která se odstěhovala

⁶²Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949*, inventář. Zámorsk, 2015. s. 5-12.

⁶³Eleonora, Dujková roz. Bubna-Litic. *Vzpomínání*, Chlumeck nad Cidlinou, 2009. s. 13.

k matce do Vídně. Díky poválečné situaci se v rodině začala objevovat čím dál častější myšlenka o emigraci.⁶⁴

I přes rodinné obtíže a velmi těžké období spojené s rokem 1948 se obecně respektovaný patriarcha rodu Michael Maria Otakar hrabě z Bubna dožil bezmála osmdesáti-pěti let. Naposledy vydechl 17. března 1949 v Doudlebech nad Orlicí. Poslední rozloučení bylo velkolepé, účastnilo se ho mnoho lidí, snad všichni obyvatelé Doudleb, příbuzní, známí i duchovní. Po pohřbu byl pochován do hrobu v Doudlebech vedle své milované manželky Eleonory.⁶⁵

⁶⁴Tamtéž.

⁶⁵Tamtéž.

4 Rodina Bubnů po roce 1948

Před odchodem na věčnost hraběte Michaela došlo po dlouhém rozhodování 28. října 1948 k emigraci syna Mikuláše a vnuka Adama do Rakouska. K tomuto činu je přivedlo těžké období spojené s komunistickým státním převratem v Československu, kdy se situace ve státě stále více vyostřovala vůči příslušníkům šlechty. Adam k jejich rozhodnutí později dodal: „*Otec se cítil až zarytým Čechem. Ostatně maminka Rakušanka, která do okupace neuměla ani slovo česky, se kvůli Hitlerovi pustila do češtiny. Na konci války mluvila už plynule, jen s hrozným přízvukem, z velké nenávisti k nacistům se vlastně stala Češkou. Po válce otce zavřeli na čtrnáct měsíců do vyšetřovací vazby jako kolaboranta. Hodně se tím trápil. Pak mu sice vydali osvědčení o národní spolehlivosti a napsali dopis, že se nenašlo nic, co by svědčilo o jeho kolaboraci, ale po vítězství komunistů raději zvolil emigraci. Měl obavy, že ho zase uvězní. Myslím, že právě vězení ho zabilo; za pár let v Rakousku zemřel.*“⁶⁶

Na rozdíl od Mikuláše, který se usadil v Rakousku, kde se podruhé oženil s Marií Malburgou a měl další syny Patrika a Jindřicha Jana, cesta Adama pokračovala. Dostal se až do Austrálie, kde dostudoval vysokou školu, oženil se a začal pracovat na pozici ředitele školy. V roce 1954 Mikuláš zemřel, do své rodné země se tak nikdy nevrátil.⁶⁷

Jak bylo výše uvedeno, hrabě Michael zesnul 17. března 1949. Po jeho odchodu byl veškerý rodinný majetek zabaven v rámci komunistického znárodnění. Během posledního rozloučení s hrabětem došlo k zapečetění zámku a rodina se tak již nesměla vrátit. Veškeré vybavení, které v zámku zůstalo, bylo během následujících let rozkradeno. Z pokojů a komnat mizely drahocenné předměty, míšenský porcelán, předměty ze skla, stříbro, vzácný jídelní soubor pro čtyřiaadvacet osob Rosenthal, gobelíny, obrazy i koberce. Hraběnka Eleonora při svém vzpomínání uvádí: „*Nikde se snad nekradlo tak otevřeně a před zraky dosavadních vlastníků.*“ Oproti otci a bratrovi se Eleonora rozhodla, že rodnou zemi neopustí. V roce 1948 se zde vdala za Petra Dujku. Krátce po uzavření manželství se však objevily problémy ze strany stranických funkcionářů, kteří nutili pana Dujku k rozvodu. Ten jejich požadavky nevyslyšel, a tak ho v důsledku jeho nevhodného rozhodnutí čekala degradace z hodnosti podporučíka na vojína a následné propuštění ze zaměstnání.⁶⁸ Pro emigraci se nerozhodl ani druhorozený syn

⁶⁶Boris, Dočekal. *Příběhy českých šlechticů*, Jihlava, 2006, s. 143.

⁶⁷Vladimír, Pouzar. *Almanach českých šlechtických rodů*, Brandýs nad Labem, s. 47-49.

⁶⁸Eleonora, Dujková roz. Bubna-Litic. *Vzpomínání*, Chlumeck nad Cidlinou, 2009, s. 13.

Michaela Zdeněk, který po zabrání majetku v roce 1949 žil ve starobinci v Olomouci, kde v září v roce 1967 zemřel.⁶⁹

Lepší časy se do rodiny navrátily až po roce 1989, kdy restituční zákony umožnily neoprávněně odebraný majetek vrátit zpět. Na základě žádosti, kterou potomci bývalé šlechty směli po roce 1990 podat, došlo k navrácení zámku v Doudlebech, loveckého zámečku v Horním Jelení, sta hektarů zemědělské půdy a okolo sedmnácti set hektarů lesů. Ze zámeckého mobiliáře se však kromě pár drobností nedochovalo bohužel nic.⁷⁰

Navracený majetek připadl pod správu nejprve Adama Bubna z Litic, který se na počátku 90. let vrátil z Austrálie zpět do Čech. Po deseti letech došlo k rozdělení pozemkových majetků mezi Adama a jeho sestru Eleonoru. Adamovi připadl zámeček na Horním Jelení a Eleonoře zámek v Doudlebech nad Orlicí. Hraběnka však správu předala svému synovi Petrovi Dujkovi, který o architektonický skvost pečuje do dnes.⁷¹

⁶⁹Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949, inventář*. Zámorsk, 2015, s. 5-12.

⁷⁰Historie. *Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/historie>

⁷¹Tamtéž.

5 Majetek Bubnů z Litic

Bohatství, především pak vlastnictví dědičné půdy, znamenalo uznání šlechtického rodu a urozených osob v zemi. Základy budoucího panství Bubnů z Litic položil v druhé polovině 16. století Mikuláš z Bubna, když roku 1562 dne 28. října zakoupil od Václava Okrouhlického staršího z Kněnic litické panství, které kromě hradu v Liticích zahrnovalo také polovinu města Žamberk, Helvíkovice, Pečín, Kunvald, Kameničnou, Záchlumí, Německou Rybnou, Českou Rybnou, Slatinu, Doudleby, Polici, Vyhnánov, Příkazy, Vrbici, Chlíny a dvůr zvaný Mnichovský. Za jmenovaný majetek složil Mikuláš Václavovi 21 000 kop českých grošů. V listopadu roku 1575 rozšířil Mikuláš své svršky ještě o druhou polovinu města Žamberka, Pastviny a Bartošovice, které odkoupil za 8 500 kop českých grošů od Karla ze Žampachu a z Potštejna. Na základě uvedeného zisku došlo k přeložení rodového sídla Bubnů do Žamberka, kde byl postaven renesanční zámek.⁷²

Po smrti Heřmana z Bubna roku 1602 získal Mikuláš z Bubna a Litic veškerý jeho majetek, tedy Horní a Dolní Jelení a všechny polnosti, lesy a rybníky náležící k těmto vesnicím. Jelikož Mikuláš z Bubna zůstal bez potomků, rozhodl se prostřednictvím svého testamentu předejít svárům, které by po jeho smrti mezi příbuznými mohly nastat. Závětí, kterou sepsal spolu s manželkou Eliškou Křineckou roku 1608, vznikl nedělitelný rodinný fideikomis, čímž bylo zamezeno rozdrobení panství. Ani otázku nástupnictví nenechal bez odpovědi. Jako prvního dědice jmenoval nejstaršího vnuka svého bratra Jindřicha, Jindřicha Jana Bubna a jeho budoucí potomky. V případě, že by Jindřich Jan zemřel bez dědiců, měl připadnout veškerý majetek na mladšího bratra Heřmana Šťastného. Pokud by se i on nedočkal mužských potomků, přešlo by vlastnictví na další možné Jindřichovy a Heřmanovy bratry a jejich potomky. Kdyby vymřela také linie Mikulášova bratra Jindřicha, na řadu by přišla další určená linie. Mezi první určené patřili synové Jana staršího na Libchavě, dále Albrechta z Bubna a na Libchavě či Václava Warlicha z Bubna a na Zvíkově. Na základě poslední šesté linie měl majetek připadnout nejstaršímu manželsky příbuznému z rodiny Bubnů a všem jeho prvorozeným manželským synům. Zavedením řádu dědičné posloupnosti podle prvorozenství Mikuláš zaručil, že nad vším rodovým jménem bude vládnout pouze jediný příslušník rodu, čímž zamezil zcizování jednotlivých částí a podpořil trvání lesku rodového jména. I přesto, že bubnovský fideikomis vytvořil Mikuláš sepsáním testamentu v roce 1608, bývá v některé literatuře za

⁷²Eduard, Albert a Karel Chotovský, *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889. s. 10-24.

datum vzniku považován rok 1568, tedy období, kdy došlo k přesunutí sídla Bubnů z Litic do Žamberka, pozdějšího centra celého panství.⁷³

Dle majorátních pravidel nastavených Mikulášem z Bubna přecházel majetek vždy na nejstaršího syna nejbližších příbuzných. Tento držitel svěření se však nikdy nestal skutečným vlastníkem majetku, neboť byl pouze jeho správcem, a tak nemohl volně disponovat s jeho majetkovou podstatou. Finanční zajištění spočívalo pouze ve výnosech získaných z fideikomisu. V polovině 18. století se díky hodnotě bubnovského dominikálu (41 000 zlatých) dostaly mezi pětadvacet předních hraběcích rodů v Čechách. Panství v této době spravoval hrabě Antonín Vít Bubna z Litic, který dosáhl největší rozlohy majetku. Vlastnictví zahrnovalo město Žamberk, hrad Litice, vsi Pečín, Kunvald, Kameničnou, Záchlumí, Německou a Českou Rybnou, Slatinu, Pastviny, Klášterec nad Orlicí, Bartošovice, Helvíkovice, Doudleby nad Orlicí s dvorem zvaným Mnichovský, Vyhnánov, Příkazy, Vrbici, Chlínky, Proruby, Horní a Dolní Jelení, Rousínov, Číčovou, Malou Čermnou, prostřední Libchavy, Říčky, Velkou a Malou Skrovnici, Vejvanovice a Blato.⁷⁴

Ke konci 18. století se situace začala rychle měnit, neboť došlo k zadlužení celého svěření a následnému rozprodeji majetku. Prvním problémem bylo zaopatření početných sourozenců Antonína Víta, které vedlo k prodeji statku Vejvanovice hraběti Františku Kinskému z Vchynic a z Tetova. Další komplikace vyvstala v roce 1790, kdy hrabě prohrál tříletý spor o obchod se solí s městem Žamberk. Tato prohra v podobě náhrady ušlého zisku představitelům města zřejmě odstartovala zadlužení celého souboru majetku, které vyvrcholilo prodejem žambereckého panství. Žamberecké panství v té době zahrnovalo: město a zámek Žamberk, hrad a ves Litice, vsi Helvíkovice, Hautov, Kameničnou, Německou Rybnou, Záchlumí, Českou Rybnou, Slatinu, Pečín, Kunvald, Bubnov, Kunačice, Zaječí, Klášterec, Zbudov, Lhotu, Pastviny, Sedlinu, Worličku, Bartošovice a Vostrov. Kromě žamberského panství došlo také k prodeji dvou domů v Praze, zámeckého mobiliáře v Doudlebech a Žamberku či žamberecké zámecké knihovny.⁷⁵

Na základě prodeje byli Bubnové nuceni opustit své rodové sídlo v žambereckém zámku a přesídlit do Doudleb nad Orlicí. Zdejší zámek skýtá zázemí rodu až do dnešních dní, výjimkou bylo pouze období nucené komunistické přestávky v letech 1949–1993, kdy došlo k jeho zabavení. V roce 1816 po smrti hraběte Antonína Víta převzal správu okleštěného svěření v podobě Doudleb a Jelení syn František Adam Bubna z Litic. K Doudlebům samotným v té době patřila také vesnice Vyhnánov, Vrbice, Chlínky a Příkazy. Panství Jelení pak zahrnovalo

⁷³Václav, Koďousek, *Monografie Doudleb*. 1. vyd. 1874, Garn, 2018, s. 15, 76.

⁷⁴Tamtéž, s. 119-120.

⁷⁵Karel, Albert. Eduard, Chotovský. *Paměti žamberské*, Vídeň, 1889. s. 25.

Horní a Dolní Jelení, Rousínov, Čičovou, Prostřední Libchavy, Malou Čermnou, Říčky, Velkou a Malou Skrovnici.⁷⁶

S přicházející industrializací v 19. století se také začalo měnit ekonomické smýšlení pozemkové šlechty. Mezi nové zdroje příjmů se zařadilo zpracovávání materiálů pro stavebnictví, především pak těžba písku, kamene, pálení cihel a vápna či zpracování dřeva. Po roce 1848 majitelé panství přešli od zemědělské výroby k pěstování lesů, neboť dřevo se v této době stalo velmi výnosným. Při pohledu na údaj svědčící o rozloze doudebského panství, které v roce 1881 zabíralo 2297.33 ha a z toho 1831.88 ha tvořila plocha lesů, je patrné že Bubnové z Litic v té době pod správou hraběte Michaela Bubna z Litic rovněž upřednostnili těžbu dřeva. Dominium složené ze tří dvorů v té době tvořily Doudleby o výměře 262.66 ha, Fabrov s výměrou 93.48 ha a Horní a Dolní Jelení o rozloze 146.76 ha. Uvedené dvory však Bubnové neměli pouze ve vlastní režii, část doudebského statku o velikosti 93.48 ha a celý dvůr Fabrov měl v nájmu hrabě Karel Kinský. Dvůr na Jelení o rozloze 110.42 ha měl v pronájmu Václav Sequardo. Dále na Horním Jelení Bubnové pronajímali také pivovar, jehož nájemníkem byl Antonín Veselý. Tyto dlouhotrvající pachtý byly pro šlechtu velice výhodné, neboť jí přinášely pravidelný důchod.⁷⁷

Změnu hlavních příjmů s sebou přinesl zánik monarchie, kdy se šlechtické fideikomisy staly terčem ostré kritiky. Na jednání Národního shromáždění v únoru 1919 byl předložen požadavek na jejich zrušení, ke kterému došlo v červenci 1924. Tím byl rodinný fideikomis Bubnů z Litic po více než tři sta letech definitivně zrušen a majetek Bubnů byl nadále spravován již jen jako velkostatek. Po zrušení svěřenectví následovala pozemková reforma a tzv. *Záborový zákon* č. 215/1919 sb ze dne 16. dubna 1919⁷⁸, podle kterého mělo dojít k zabránění pozemků větších než 150 ha zemědělské půdy nebo větší než 250 ha veškeré půdy. V této době držel v rukou správu panství hrabě Michael Bubna z Litic, kterému dělala pozemková reforma od samého počátku nemalé starosti. Zábor velkostatku Doudleby-Horní Jelení nakonec zahrnoval pouze 248 ha a tak Bubnům zůstaly ve vlastní režii všechny tři dvory (Doudleby, Fabrov a Horní Jelení).⁷⁹

Další vlna zabavení majetku přišla s druhou pozemkovou reformou po 2. světové válce. V té době docházelo k odebrání veškerého majetku, který šlechtě po pozemkové reformě během první republiky Československé a nacistického záboru zbyl. Definitivní proces vyvlastnění šlechty doplňovala ještě konfiskace nemovitostí. Obsazeny tak byly veškeré budovy a jejich

⁷⁶Václav, Kod'ousek, *Monografie Doudleb*. 1. vyd. 1874, Garn, 2018, s. 167-168.

⁷⁷Blahoslav, Novotný. *Kronika. Horní Jelení 100 let městem*, Horní Jelení, 2010. s. 77.

⁷⁸ 215/1919 Sb. – Beck-online. *Beck-online - beck-online* online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6mrrguwtk>

⁷⁹Blahoslav, Novotný. *Kronika. Horní Jelení 100 let městem*, Horní Jelení, 2010. s. 77.

vybavení stojící na zabrané půdě, inventář živý i mrtvý, zásoby provozních hmot, veškeré suroviny a výroby, hospodářské záznamy, registratury apod. K úplnému zabavení veškerého majetku včetně zámku v Doudlebech došlo po pohřbu Michaela z Bubna v březnu roku 1949.⁸⁰

⁸⁰Eleonora, Dujková roz. Bubna-Litic. *Vzpomínání*, Chlumeck nad Cidlinou, 2009, s. 32.

6 Hrad Buben

Základy této stavby (*viz obr. č. 1*) ležící na výběžku skály se nachází u malé vesničky Plešnice nedaleko Plzně. Prvotně bylo možné do hradu vstoupit od jihovýchodu přes nevelký objekt s průjezdem, tedy hradní bránu. Byl-li přes příkop položen zvedací most, bylo možné skrz hradní bránu vstoupit do předhradí na úzké bradlo. Velmi stísněný prostor předhradí stačil pouze na cestu pokračující dále do hradu. Umístění hospodářských objektů, tak jako tomu bylo u jiných hradů, nebylo v tomto případě možné. Objekty nutné pro chod poplužního dvora jako chlévy pro dobytek, sýpka, seník či stodoly se tedy patrně nacházely pod hradem v mírně svažitém terénu při cestě od brodu k Plešnicím. Stopy lidské činnosti v terénu jsou tu patrně dodnes, bez archeologické sondáže však nelze s určitostí říci, že se jedná o zbytky poplužního dvora či daleko mladší stavební činnost. Vezmeme-li však v potaz fakt, že louka mezi hradem a řekou se nachází v říční nivě a při velké vodě by zde stojícím stavbám hrozilo neustálé nebezpečí, můžeme usuzovat, že předpoklad o umístění hospodářství je správný.⁸¹

Ten, kdo prošel první bránou do předhradí po cestě tísňené z jedné strany ohradní zdí a z druhé patrně palisádou, dorazil k další kulisové bráně, kterou se vstupovalo do parkánu. Od kulisové brány vybíhaly do stran zdi, které vymezovaly prostor sloužící jako obranný koridor. V místě, kde byl k hradu nejsnadnější přístup na straně obrácené k řece, byla parkánová zeď posílena hlubokým valem a příkopem. Fortifikační prvek hradebního opevnění byl dále zpevněn mohutnou čtverhrannou baštou, která byla uzavřena zdí i z prostoru parkánu, a její přízemí tak mohlo sloužit jako koňská stáj. V nejširším místě parkánu mezi druhou a třetí bránou čněla nepravidelně čtverhranná věž, z níž bylo možné udržovat kontrolu nad oběma vstupy. Až na několik rádek zdiva se však z věže téměř nic nedochovalo. Pod věží, jež byla tísňena skalou, vedla cesta od druhé brány k třetí vysoké věžovité průjezdní bráně s několika podlažními, díky které se příchozí dostali až na hradní nádvoří. Zaklenutý průjezd opatřený na obou stranách portály s vraty poskytoval prostor pro stráž, rovněž se z něj však dochoval jen velmi malý zbytek.⁸²

Nádvoří o průměrných rozměrech 15 x 25 m utvářelo nepravidelně obdélný prostor, který byl na jihozápadní straně uzavřen obvodovou zdí, u které se patrně nacházela dnes již zřícená budova. Její přízemí bylo zapuštěno pod úroveň nádvoří a sloužilo zřejmě jako komora k uskladnění zásob. Světlo do stavení pronikalo šikmým okénkem ústícím z boku do nádvoří. Do podzemní cimry se z nádvoří sestupovalo po schodišti přes zaklenuté chodbičky, které se

⁸¹ Petr, Rožmberský. *Hrad Buben u Plešnic*. Zapomenuté hrady, tvrze a místa. Plzeň: Nadace České hrady, 1995, s. 3.

⁸² Tamtéž.

nacházely mezi komorou a palácem. Protější mohutná severovýchodní zeď chránící nádvoří ve směru od řeky, je naopak nejvyšší dochovanou stavbou na hradě. Uprostřed této vysoké zdi je situováno velké okno s výhledem do údolí řeky Mže a také na severovýchodní přední obrannou linii, které tvoří typickou dominantu hradní zříceniny. Zmíněné okno se otvíralo z dřevěného ochozu přístupného z nejvyššího patra věžovité brány. Pod tímto ochozem byla ještě pavlač, která zabezpečovala obráncům rychlé spojení mezi palácem, bránou a věží.⁸³

Vlastní palác sestával ze dvou částí oddělených od sebe silnou zdí. První část paláce byla menší a měla přízemí zapuštěné pod úroveň terénu. Sklepení bylo zaklenuto valenou klenbou a vnitřní prostor osvětlovalo šikmé okénko ústící do parkánu. Klenba se dochovala do dnes. Rovněž valeně zaklenutá místnost, nejspíše ložnice hradního pána, nacházející se nad sklepem, měla rozměry 7 x 5,5 m. Na základě rozdílnosti úrovní podlah obou částí paláce, je patrné, že se do tohoto pokoje vcházelo po jakési lávce se schůdky (o čemž svědčí dochované stopy), vedoucí ze sousední výše položené palácové části.⁸⁴

Druhá část paláce zaujímal severní roh nádvoří, dnes se jedná o nejlépe dochovanou stavbu na hradě. V přízemí se nachází plocha o rozměrech 10,5 x 7,5 m, do které se vstupovalo z nádvoří. Do nádvoří se také otvírala tři okna, dvě po stranách vstupu a třetí nad ním, která evokují myšlenku o rozčlenění přízemí dřevěnými příčkami na dvě postranní místnosti a střední chodbu osvětlovanou okénkem nad vchodem. Chodba ukryvala vstup do bočních pokojů a schodiště vedoucí do patra, kde se nacházela velká místnost se dvěma hrotitými okny, široce rozevřenými do nádvoří a dalšími třemi okenními otvory seskupenými do tvaru pyramidy umístěnými v severovýchodní obvodové zdi směrem k řece. Na základě zateplení stěn můžeme říci, že se jednalo o reprezentativní prostor, nejspíše o rytířský sál.⁸⁵

Někteří badatelé zmiňují na hradním nádvoří také zbytky studny. Ovšem vytesání hluboké studny na skalnatém ostrohu by bylo velmi nákladné, a proto je patrné, že se tu nenacházela, ač byla voda pro hrad životně důležitá. Potřeba vody byla zřejmě řešena cisternou či nádrží sloužící ke sběru dešťové vody. Tento poznatek je podmíněn také staršími plány hradu, kde je zachycená vyhloubenina v rohu nádvoří, do které byla sváděna dešťová voda pomocí chrličů ze střech paláce.⁸⁶

⁸³Petr, Rožmberský. *Hrad Buben u Plešnic*. Zapomenuté hrady, tvrže a místa. Plzeň: Nadace České hrady, 1995, s. 4-8.

⁸⁴Tamtéž, s. 4-8.

⁸⁵Tamtéž, s. 9.

⁸⁶Tamtéž.

7 Hrad Litice

V podhůří Orlických hor v místě, kde se Divoká Orlice ostře stáčí, stojí na pahorku, dnes již zříceniny kdysi velmi slavného hradu Litice (*viz obr. č. 4*). Gotický hrad zde vznikl v souvislosti s rozsáhlou kolonizační činností, kterou na konci 13. století prováděli příslušníci rodu pocházejícího ze západních Čech, odvozující svůj původ od plzeňského kastelána Drslava. Z tohoto důvodu bývá někdy tento rod ne zcela přesně označován jako Drslavici. Členové příslušného rodu nejprve zbudovali hrady s názvy Litice a Potštejn v západních Čechách, posléze však sídla s totožným označením přenesli do krásné romantické krajiny východních Čech. Jako majitel bývá označován Půta z Potštejna, který v roce 1287 přenechal Potštejn příbuznému Prockovi a ponechal si pouze vedlejší Litice.⁸⁷

Nevelká stavba hradu stojící na vrcholu skalnatého návrší byla obklopena valem a příkopem. Z tohoto důvodu vede přístupová cesta přes severní úbočí hradního návrší, neboť je to tudy nejmírnější. Přes pozdější stavební činnosti, které byly uskutečněny, již bohužel nelze původní podobu litického sídla rekonstruovat. Lze se pouze domnívat, že prvotní rozsah Půtovy stavby se skryl do současného horního hradu. První doloženou písemnou zmínkou je zpráva z roku 1304, kdy Půta z Potštejna postoupil polovinu hradu králi Václavovi II. Není však zcela jisté, zda jde o Litice ve východních či v západních Čechách. V následujících letech se v držbě hradu vystřídal několik majitelů. Prvním se stal patricijský rod Pušů, který vystřídal v roce 1316 Jan Lucemburský. Král Jan však hrad vzápětí zastavil Jindřichovi z Lipé, od kterého jej zpět ze zálohy vykoupil v roce 1333 moravský markrabě Karel, později Karel IV. syn Jana Lucemburského. V této době se na hrad patrně vztahovala také práva příslušníků rodu Půticů, jelikož v roce 1341 došlo k dohodě mezi králem Janem a syny Mikuláše z Potštejna, kteří se vzdali veškerých nároků náležících k litickému hradu.⁸⁸

Později, pravděpodobně ještě za vlády krále Jana Lucemburského, byly Litice předány členům rodu z Lichtenburka výměnou za jejich hrad Lichnici. Z rukou Jana řečeného Ješka byl hrad postoupen Bočkovi z Kunštátu, který jej vlastnil až do roku 1416, kdy připadl Viktorinovi z Kunštátu a Poděbrad. Přestože Viktorin vlastnil také Pardubice a Náchod, určil za místo svého sídla právě litický hrad. Po jeho smrti zdědil panství syn a pozdější český král Jiří z Poděbrad a Kunštátu, který se v roce 1450 přikročil k rozsáhlé přestavbě dávající si za cíl zlepšit opevnění hradu a vybudovat obytné prostory hodné 15. století. Nejdůležitější částí přestavby bylo z hlediska fortifikačního vybudování tzv. dolního hradu sloužícího jako opevnění. Vstup do hradu

⁸⁷ František, Čurda. *Litice*. Pardubice: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1966. 1 sv.

⁸⁸ František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995. s. 60-66.

nově vedl přes zřízenou věžovitou bránu umístěnou v severní části dolního hradu nad původním předsunutým příkopem. Brána složená z hlavní gotické brány a branky pro pěší byla přístupná pouze po mostě přes příkop. Nad bránou v úrovni prvního patra se nacházela bohatá sochařská výzdoba, která zahrnovala čtyři erby (pánů z Kunštátu, Čech, Moravy a Horní Lužice) nápis o dokončení stavby, desku s neznámým erbem a tři kamenné reliéfy lidských postav. Nově opevněný prostor v dolním hradu sloužil jako místo pro hospodářské příslušenství.⁸⁹

Naopak v horní části hradu se nacházel obytný prostor s dvěma protilehlými paláci, mezi kterými leželo nádvoří menších rozměrů. Výstavba obydlí proběhla ve dvou etapách. V počáteční fázi došlo k zbudování jižního a severního paláce a spojující hradby těchto stavení, v druhé části se pak stavitelské práce orientovaly na výstavbu věže stojící při severovýchodním nároží jižního paláce a pravděpodobně také na budovu nevelkých rozměrů přiléhající k věži. Úsudek o výstavbě věže a paláce v různých časových intervalech vychází z odlišného způsobu pojení zdiva obou stavení.⁹⁰

Obytné místnosti se nacházely převážně v jižním dvoupatrovém paláci. Nerovný terén, na němž byla započata výstavba, vedl k tomu, že přízemní prostory tvořící ve východní části vstup a v západní sklady, disponovaly různými výškami. Do vnitřních prostor se vstupovalo po dřevěném můstku a přes dochovaný vstupní portál ležící v úrovni prvního patra. V přízemí věže se nacházela místnost s plochým stropem a vstupem přímo z nádvoří. Stropy komnat v prvním, druhém, třetím a pátém patře věže tvořila valená žebrová gotická klenba, výjimkou bylo čtvrté patro, neboť prostor kaple zde zakončoval dřevěný strop. Věž byla zřejmě ukončena dřevěným obranným ochozem zakončeným stanovou či vysokou valbovou střechou. Přístup do jednotlivých pater byl pravděpodobně umožněn po přistavěném dřevěném schodišti nacházejícím se při západní straně věže či po dřevěných pavlačích vedoucích z jednotlivých pater paláce a z nástavby jeho zastřešení. První patro s klenutou valenou místností ukrývalo malý otvor v podlaze, který byl přístupný pouze z komnaty druhého patra. O přístupu do místností ve vyšších patrech věže se můžeme pouze domnívat, žebrové klenby a větší okna však svědčí o tom, že rovněž sloužily k obytným účelům.⁹¹

Protilehlý severní palác s obdobnou dispozicí jako jižní skrýval obydlí pro služebnictvo, kanceláře a hospodářské příslušenství. Přesná podoba a účel budovy při východní hradbě nejsou známy. Stejně tak nelze určit, zda při západní hradbě stávala dřevěná stavba či nádvoří dosahovalo až k hradbě. Jediné, co smíme s určitostí říci je, že celkový ráz, který hrad získal

⁸⁹František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995, s. 60-66.

⁹⁰Tamtéž.

⁹¹Tamtéž.

při stavitelské činnosti za dob Jiřího z Poděbrad, se zachoval dodnes, i když pouze ve zříceninách.⁹²

Nová výstavba sloužila Jiřímu jako pevnost, především v roce 1469, kdy do Čech vpadl král Matyáš Korvín. Když Jiří v roce 1471 zemřel, zdělili veškerá panství synové, kteří si otcovské statky rozdělili. Litice připadly Bočkovi z Kunštátu, který jej později přenechal bratrovi knížeti Jindřichovi Minsterberskému. Pod jeho správou však dlouho drženy nebyly, neboť je v roce 1495 prodal Vilémovi z Pernštejna. V době pernštejnské državy Litice ztratily svůj význam, jelikož centrem dění se stal nedaleký hrad Potštejn. Litický hrad v té době obývalo služebnictvo, které pečovalo pouze o hradní hospodářství. Po zadlužení Pernštejnů získal litické panství falckrabě rýnský, jehož jediným záměrem bylo následné co možná nejvýhodnější rozprodání. Panství, které zahrnovalo hrad a vesnici Litice, polovinu městečka Žamberka a osm vsí, tak tedy v roce 1558 odkoupil Václav Okrouhlický z Kněnic.⁹³

Po Václavově smrti v roce 1562 se v historii litického panství začalo opět blýskat na lepší časy, neboť hrad zakoupil Mikuláš z Bubna, majitel nedalekých Přestavlk. Litické dominium, kterému věnoval značnou pozornost, rozšířil o druhou polovinu Žamberka a dalších pět vesnic. Vazba k místu se také objevila v jeho přídomku – z Litic (Mikuláš Bubna z Litic). Hrad si oblíbil natolik, že jej učinil svým rodovým sídlem. Z počátku na hradě pobýval velmi často, později však dával přednost nově vybudovaným renesančním zámkům v Doudlebech nad Orlicí a v Žamberku. Podobně tomu bylo u jeho potomků, a tak hrad začal pomalu pustnout. V roce 1657 se v urbáři žambereckého panství objevuje zpráva o tom, že hrad je již polorozbořený. Poslední opravy na hradě provedl v roce 1681 František Adam z Bubna a Litic. V průběhu 18. století byl hrad ponechán osudu a bývalé obytné budovy sloužily pouze jako skladiště. Opětovný zájem se zpustlému hradu dostal až když panství měl pod správou Antonín Vít z Bubna. Došlo k několika opravám, severní palác a věž nad pátým patrem získaly nové zastřešení. Vylepšení jižního paláce se však již nedostavilo, a tak byl ponechán v zříceninách.⁹⁴

Po finanční tísní Bubnů získal litický hrad spolu se žambereckým panstvím v roce 1815 Jan Parish. Ani tato šlechtická rodina se však o údržbu hradu příliš nestarala. Snaha o obnovu se objevuje až mezi léty 1890–1896, kdy byla zajištěna konzervace zdiva, další úpravy pak následovaly až za správy Karla Parishe v roce 1925. Hlavní záměr stavebních zásahů spočíval především v opravě a zpřístupnění jižního paláce. Reprezentativní budova získala novou valbovou střechu, dřevěné stropy mezi prvním a druhým patrem a dřevěné schodiště. Při tak

⁹²František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995, s. 60-66.

⁹³Tamtéž.

⁹⁴Tamtéž.

rozsáhlé opravě však došlo k odstranění mnohých architektonických prvků. Velmi necitlivý zásah čekal věž, jelikož nově zbudované schodiště poškodilo žebrové klenby. Další nevhodnou úpravou bylo také zakončení věže v podobě šestého vyhlídkového patra z betonu, neboť se svým vzhledem nehodí k charakteru věže.⁹⁵

Po znárodnění v roce 1948 připadl majetek Parishů státu a o jeho správu se staraly národní výbory, od kterých v roce 1974 přešel do správy Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích. Od poloviny 20. století probíhají na hradě soustavně opravy a konzervace, díky kterým došlo k zakrytí nevhodného betonového patra dřevem a vytvoření představy obranného ochozu, kterým věž původně vrcholila.⁹⁶

Od roku 1992 je hrad trvale zpřístupněn veřejnosti. Při současné prohlídce je možné do areálu zříceniny vstoupit přes z části zachovalou vstupní bránu ležící při dolním hradu. Zdivo se nejlépe dochovalo v prostoru severního průčelí, kde se vyskytuje vstupní otvor se sochařskou reliéfní výzdobou. Naopak hradby dolního hradu pozůstaly jenom v malých zbytcích. V místě horního hradu stojí opravený dvoupatrový jižní palác s šindelovou valbovou střechou a interiérem rozděleným na tři oddělení. K severovýchodnímu nároží přiléhá šestipatrová věž se stanovou střechou (*viz. obr. č. 2*) Ze stavby severního paláce můžeme spatřit severní zeď boční zdi a základy jižní strany. Hradbu na východní a západní straně nádvoří a budovu dříve stávající u východní hradby v nynější době tvoří rovněž pouze základové zdi.⁹⁷

⁹⁵František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995, s. 60-66.

⁹⁶Tamtéž.

⁹⁷Tamtéž.

8 Zámek Žamberk

Počátky Žamberka sahají do období přelomu 13. a 14. století, kdy město patrně vzniklo v souvislosti s kolonizační činností prováděnou rodem Půticů na území střední Divoké Orlice. První historicky doložená zmínka se objevuje v listině z roku 1332, jejíž obsah pojednává o tom, jak opat zbraslavský, v té době majitel hradu landšperského a panství lanškrounského, prodal lanškrounskou rychtu Tyčkovi ze Žamberka. Další zpráva pochází z roku 1341, kdy Jan Lucemburský vrátil Ješkovi z Potštejna potštejnské panství spolu se Žamberkem. V následujících letech došlo k rozdělení Žamberka mezi panství litické a žampašské o bližším průběhu této události, však prameny mlčí.⁹⁸

Žampašské panství s polovinou Žamberka získal v r. 1568 Karel Žampach, který v roce 1568 v místě nynějšího areálu zámku vybudoval kamenný dům, v urbáři nazývaný jako Karlovský dům. Po sedmi letech prodal Karel svoji polovinu Žamberka majiteli druhé části města Mikuláši z Bubna. Přestože si Mikuláš oblíbil hrad Litice, nechal okolo roku 1600 vybudovat v Žamberku další sídlo. Zřejmě jej k tomu vedla potřeba reprezentativnějšího sídla rodu, které by se nacházelo v centru panství, kterým Žamberk bezpochyby byl. Litické sídlo bylo poměrně odlehle a v centru lesů neposkytovalo dostatečné pohodlí.⁹⁹

Čtyřkřídlá renesanční stavba s půdorysem protáhlého obdélníku s vstupním průčelím obráceným k severu a s vnitřním nádvořím rozděleným příčným spojovacím křídlem, které utváří dvě téměř stejně velká čtvercová nádvoří spojená průjezdem příčného křídla. Souběžně se zámkem vznikla také zámecká kaple, utvářející severovýchodní nároží sídla. Pro hospodářské potřeby byla zbudována stavba nacházející se severním směrem mezi zámkem a městskou zástavbou, tedy v místech dnešního prvního zámeckého nádvoří. Za účelem opevnění byly vybudovány příkopy a valy a na jižní straně dvě věže čtvercového půdorysu s vysokými jehlancovitými střechami.¹⁰⁰

Po smrti Mikuláše z Bubna v roce 1608 připadlo litické panství se zámkem Jindřichovi Janovi z Bubna, který se ho ujal až ve své plnoletosti v roce 1627. Na sklonku třicetileté války zasáhla zámek katastrofa, neboť jej Švédové v roce 1647 vypálili. Velmi rozsáhlá oprava trvala až do roku 1656. Když se v roce 1668 ujal správy František Adam z Bubna, přesunulo se centrum dominia z hradu Litice definitivně na žamberský zámek. Správce panství přistoupil na zámku k rozsáhlým barokním úpravám, mezi které byla zahrnuta především změna interiérů. Dále došlo k částečnému zrušení arkád, úpravě hospodářských budov, nádvoří a okolí, které se

⁹⁸ František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995, s. 92-96.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

změnilo v zahradu. František Adam z Bubna zemřel v roce 1711 a byl uložen k poslednímu spánku do nově zbudované hrobky v zámecké kapli. Nástupci rodu již o zámek nejevili zájem, a tak v průběhu 18. století značně zchátral. Na počátku 19. století rod Bubnů zasáhly značné finanční obtíže, a tak v roce 1809 František Adam z Bubna zadlužené žamberecké panství spolu s 23 vesnicemi prodal Verianovi Alfrédu Windischgrätzovi.¹⁰¹

Tento majitel přistoupil k opravám a modernizaci zámku v duchu probíhajícího rokoka. Největší úpravy proběhly na předním nádvoří, kde se vybouralo západní křídlo a tím se prostor dvora otevřel přímo do zámecké zahrady. Rokoko se objevilo také v místě spojovacího křídla (výzdoba a balkón), mezi předním a západním zámeckým nádvořím, čímž získalo charakter hlavního průčelí, v němž byl umístěn honosně zdobený vstupní portál. Souběžně s těmito stavebními pracemi vymizely ze zámku původní arkády a zbytky starého opevnění, na základě čehož mohl být založen rozsáhlý anglický park. V závěru modernizace, která byla zakončena v roce 1814 získala celá budova zámku rokokové fasády.¹⁰²

Po rozsáhlých úpravách prodal Verian Windischgrätz zámek v Žamberku spolu s panstvím Janovi Parishovi, který svoji pozornost věnoval především areálu parku. Ve východní části zámecké zahrady nechal vystavět empírový pavilón inspirovaný antickou architekturou a v blízkosti zámecké budovy kašnu se slunečními mramorovými hodinami. Jelikož se Jan zajímal o některé vědní obory a udržoval styky s význačnými vědci, zřídil v roce 1844 v zámeckém parku také dokonale vybavenou hvězdárnu. Poslední větší stavební zásah na zámku přišel na počátku 20. století v době správy Oskara Parishe, kdy budova podlehla secesním úpravám, které se promítly v interiérech a na fasádě. Nejvýraznější změna vzhledu čekala přední zámecké nádvoří, kde došlo k zřízení nového vstupního portálu, na jehož tvorbě se podílel žamberecký rodák sochař František Rous.¹⁰³

Rod Parishů žil na zámku do roku 1948, poté byla na velkostatku zavedena národní správa. Ze zámku se stalo střední odborné učiliště, které se tu nachází do dnes. V 90. letech byl zbudován vícepatrový panelový internát, umístěný na západní straně předního nádvoří, čímž došlo k narušení celkového architektonického charakteru zahrady zámku. Po restitučním jednání měl být zámek v roce 2004 navrácen Parishům, baron se však dohodl s radou Pardubického kraje na odkoupení budovy pro potřeby školství.¹⁰⁴

V nynější době zámecký areál složený ze třech nádvoří zaujímá jihovýchodní část města Žamberk (viz. obr. č. 5). První dvůr se zmodernizovanými hospodářskými objekty od města dělí

¹⁰¹František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995, s. 92-96.

¹⁰²Tamtéž.

¹⁰³Tamtéž.

¹⁰⁴Tamtéž.

zed' s barokní bránou, kterou zdobí erb Bubnů a socha sv. Floriána. Jednopatrová budova zámku uzavírající přední a zadní nádvoří se zcela přizpůsobila probíhající výuce. Pozůstatky historické architektury představují v prostorách zámku pouze valené klenby s lunetami, občasně vyskytující se zachovalá štuková výzdoba či zrcadlové klenby, které se nacházejí v prvním patře severovýchodního křídla (nynější kanceláře učitelů a ředitelky školy). Další upomínku dřívějších časů tvoří pískovcové vstupní portály zdobící většinu dveří či parketové podlahy rozprostírající se téměř ve všech prostorách zámku.¹⁰⁵

Největší klenot historického dědictví však představuje jednolodní kaple Nanebevzetí Panny Marie, ležící na severozápadním nároží zámku (*viz. obr. č. 6*). Sakrální stavba, postavená za dob Františka Adama z Bubna a Litic v 17. století, je severně uzavřena trojbokým presbytářem, který ukrývá hlavní oltář. Na základě stavebních úprav probíhajících mezi léty 1865–1866 byla přistavěna kruchta (kůr), díky čemuž získala kaple dnešní podobu. Vyvýšenou část prostranství zdobí freska sv. Cecílie pocházející z roku 1866. Do prostoru kaple je možné vstoupit z prvního nádvoří přes obdélnou předsíň, jejíž strop kráší valbová klenba s lunetami.¹⁰⁶

Presbytář sklenutý křížově do štukových žeber krytý barokním akantem z konce 17. století dotváří vyobrazení českých patronů: sv. Ludmily, sv. Víta, sv. Zikmunda, sv. Ivana, sv. Vojtěcha, sv. Norberta a sv. Prokopa. Vedle postav svatých se zde nachází také štuková výzdoba dotvářející rámy freskovým malbám, které zobrazují církevní výjevy pocházejí z přemalby v 19. století. Dále je zde možné spatřit půlkruhový štukový reliéf s námětem Zvěstování Panny Marie. Výzdobu středu lodní klenby tvoří scény Nanebevzetí Panny Marie s anděly, Nejsvětější Trojice s Pannou Marií a Duch svatý. Prostor v okolí jmenovaných výjevů dotváří ještě vyobrazení čtyř evangelistů. Do rohů lodí jsou pak zasazené postavy sv. Filipa, sv. Jiljí, sv. Augustina a sv. Jeronýma. Vyobrazení středu lodní klenby představuje sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého.¹⁰⁷

Na základě kontroly kaple Nanebevzetí Panny Marie uskutečněné v lednu roku 1997 došlo k zařazení mobiliáře do seznamu movitých kulturních památek České republiky s vysokou historickou hodnotou. Většina vybavení pochází z konce 17. a počátku 18. století. Výjimkou je gotická socha Panny Marie z poloviny 15. století nacházející se v části hlavního oltáře kaple a renesanční náhrobek z roku 1579. Do seznamu movitých kulturních památek kromě uvedeného hlavního oltáře, renesančního náhrobníku a sochy Panny Marie patří také barokní dřevěné lavice, rozvilinové boční oltáře sv. Anežky a sv. Jana Nepomuckého zdobené akantovými listy nebo obrazy s náměty Korunování trním, Bolestná Panna Marie a Kristovo

¹⁰⁵ František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí n.Orlicí: Grantis, 1995, s. 92-96.

¹⁰⁶ J.Wagner. *Výjádření k navrhovaným úpravám-zámek Žamberk*. Praha, 1963.

¹⁰⁷ Emanuel, Poche. *Umělecké památky východních Čech 4*. Praha, 1982, s. 387.

utrpení. Pozornost si také v neposlední řadě zaslouží i pseudobarokní oltář sv. Alosie z dílny žamberského sochaře Františka Rouse vyhotovený okolo roku 1900 a zasazený do prostoru předsíně kaple. Během převratu v roce 1948 byla kaple rovněž odebrána z vlastnictví rodiny Parishů. K opětovnému navrácení došlo až po restitučním řízení probíhajícím v 90. letech 20. století. Její dveře se veřejnosti otevírají pouze v době konání bohoslužeb.¹⁰⁸

8.1 Kostel svatého Václava v Žamberku

První zmínky o kostelu sv. Václava v Žamberku se váží k roku 1348. V té době zde na místě dnešního chrámu stával dřevěný kostel, který po úderu blesku v roce 1684 vyhořel. Objednávku na stavbu nynějšího barokního kostela (*viz obr. č. 7*) zadal v roce 1729 poručník tehdy ještě nezletilého Antonína Víta z Bubna, Jan Václav z Bubna a Litic. Zakázku získal východočeský stavitel pocházející z Chrudimi Donát Theodor Morazzi (1706–1759). K slavnostnímu dokončení a následnému vysvěcení sakrální budovy došlo 16. července roku 1738.¹⁰⁹

Chrámu o rozměrech: délka lodi 44 m, výška klenby 22 m a výška věží 72 m představoval v tehdejších poměrech až nezvykle mohutnou stavbu, dnes se těší z pozice nejvyšší stavby v Žamberku. V roce 1859 jej zasáhl požár, při kterém došlo k zničení krovu, bání obou věží a kostelních zvonů pocházejících z let 1545, 1550 a 1574. Ani nové zvony zhotovené v roce 1862 Karlem Bellmannem v kostele nevydržely, neboť během 1. světové války došlo k jejich zrekvírování. Na návrh Josefa Pötera byly zahájeny rozsáhlé opravy v roce 1870, které během následujících let zahrnovaly rekonstrukci střechy, zřízení hromosvodů na věžích, obnovu fasády či dodání nových zvonů.¹¹⁰

Kostel vychází z půdorysu obdélníku proloženého křížem. Na východě stavbu uzavírá krátký trojboký presbytář se dvěma hranolovými věžemi po stranách. Západní strana je pak zakončena obdélnou předsíní, nad kterou se nachází kruchta s varhanami. *„Ke dvěma vysokým, uprostřed se křížícím lodím, jsou propojeny přízemní čtvercové prostory s tribunami v patře.“*¹¹¹ Jižní věž v přízemí ukrývá oratoř a severní sakristii. Dále se v interiéru kostela nachází kaple Panny Marie a naproti ní kaple Nejsvětějšího srdce Páně.¹¹²

¹⁰⁸Emanuel, Poche. *Umělecké památky východních Čech 4.*, Praha 1982, s. 387.

¹⁰⁹Zuzana, Kreuselová. *Kostel svatého Václava v Žamberku*, Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 26-31.

¹¹⁰Tamtéž.

¹¹¹Kostel sv. Václava – Památkový Katalog. *Památkový Katalog*. online. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-19858528>

¹¹²Emanuel POCHE, *Umělecké památky východních Čech 4.*, Praha 1982, str. 390.

Postava sv. Václava, patrona kostela, je zachycena na obraze pozdně barokního rámového oltáře, jehož námět představuje smrt tohoto významného českého světce. Ideologicky jsou se sv. Václavem spjata také řezbářská díla. Kromě hlavního oltáře disponuje mobiliář cennými díly zdobícími postranní oltáře sv. Františka z Pauly a sv. Antonína Paduánského (kopie díla Petra Brandla). Zajímavý je také rozvilinový oltář Nejsvětější Trojice a Čtrnácti sv. pomocníků v kapli Nejsvětějšího srdce Páně. Mezi ojedinělé starší pozůstatky se řadí renesanční cínová křtitelnice z roku 1558, obraz sv. Václava malovaný na cínu pocházející z původního dřevěného kostela, vrcholně barokní anděl s kroupkou, socha Panny Marie Lurdské z roku 1888 či pozdně barokní lavice datované do poloviny 18. století.¹¹³

¹¹³ Emanuel, Poche. *Umělecké památky východních Čech 4*. Praha, 1982, s. 390.

9 Zámek Doudleby nad Orlicí

V malebné krajině obepínající břehy Divoké Orlice leží prastará obec Doudleby, patrně vděčící za své jméno slovanskému kmenu Doudlebů sídlícímu v našich zemích v 9. století. Kmen původně pocházel z jižních Čech, některé rodiny však žily i v části východních Čech. První doložená zmínka o vsi Doudleby pochází z roku 1259, kdy se v pramenech objevuje jméno Oldřicha z Doudleb. V roce 1545 se jako majitel Doudleb, tvrze, valů, příkopu a hospodářského dvora uvádí Václav Okrouhlický z Kněžnic, který ves připojil k litickému panství. Po smrti Václava Okrouhlického roku 1562 získal panství Mikuláš starší z Bubna, který nechal pravděpodobně na místě bývalé doudlebské tvrze v rovinném terénu vybudovat v roce 1588 nové sídlo, neboť výšinný hrad v Liticích přestával splňovat nároky na bydlení.¹¹⁴

Pozdně renesanční zámek s nádvořím obklopeným z důvodu obrany ze všech čtyř světových stran (*viz obr. č. 10*) byl však původně postaven po italském vzoru jako letohrádek, takže až do počátku 19. století zde Bubnové pobývali pouze v letním období. Trvalé bydliště přesunuli z hradu na nedaleký o mnoho větší zámek v Žamberku, rovněž vybudovaný za dob Mikuláše staršího Bubna a Litic. Na trvalo se do Doudleb přestěhovali až na počátku 19. století po prodeji sídla v Žamberku.¹¹⁵

Čtyřkřídlý jednopatrový objekt se čtvercovým nádvořím vybaveným pavlačí zdobí vnější a vnitřní fasády tvořené souvislým kobercem sgrafita s geometrickým motivem kružnic s vnitřními čtverci a diagonálami (*viz obr. č. 8*), za jejichž autora je považován Vlach Gozzi, pracující mimo jiné i v nedalekém Potštejně či Kostelci nad Orlicí. Původní renesanční zámek byl patrně vybudován se stupňovitými štíty představujícími typický prvek zámecké architektury české renesance. V 17. století, kdy zámek podléhal správě Jindřicha Jana z Bubna a později jeho syna Františka Adama z Bubna došlo ke stavebním zásahům a sídlo tak získalo raně barokní podobu.¹¹⁶ Úpravy zahrnovaly přestavbu sdružených oken v patře, osazení pozdně renesančního vstupního portálu do hlavního průčelí, nahrazení lunetových říms zvýšenou šindelovou střechou s barokními podkrovními okny, střešními štíty a věžičkou na čelní straně hlavního traktu. Po obvodu nádvoří vystřídal pavlač kamenný ochoz na arkádách s toskánskými sloupy (*viz. obr. č. 11*) a v interiérech došlo k výměně renesančních dřevěných trámových stropů za štukové omítky s malbou. Renesanční sgrafita tvořící fasádu zámku se zásahu rovněž nevyhnula, neboť je čekalo zakrytí bílými omítkami s červenými vystupující články,

¹¹⁴Jiří Hilmera a Hugo Rokyta. *Hrady a zámky: sborník krátkých monografií o hradech a zámcích v českých krajích*. 2., část. pozměn. a rozš. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963, s. 78-80.

¹¹⁵Tamtéž.

¹¹⁶Tamtéž.

rámováním a bosáží. K tomuto zásahu pravděpodobně vedly tehdejší barokní trendy a velmi náročná údržba původního zdobení.¹¹⁷

Dnešní podobu, pyšníci se neobvyklým spojením výjimečné cenné renesanční sgrafitové výzdoby fasád se zachovanými barokními prvky, získal zámek po citlivé restaurátorské práci probíhající od dob totalitního režimu. Po znárodnění přišlo rozhodnutí o demolicí, zámek chátral a přes dřevěnou šindelovou střechu začalo do vnitřních prostor zatékat, díky čemuž se v místnostech započaly objevovat barokní stropní malby, zakryté rodinou v 19. století. Současně s freskami se také odhalila sgrafita, čímž stavba získala historickou hodnotu a rozhodnutí o demolicí bylo zrušeno.¹¹⁸

Přes rizalit se vstupním portálem s kamenným erbem Bubnů, ležící na severní straně, je možné projít k jednopatrové budově zámku se dvěma předsunutými dvoupatrovými rizality se štíty. Přímá cesta přivádí návštěvníky na nádvoří obklopené arkádami, nad kterými v se patře nachází obíhající zděná pavlač umožňující vstup do jednotlivých pokojů zámku. Dekoraci nádvoří vytváří sgrafita (viz. obr. č. 13,14) s dominujícím kobercovým vzorem s protínajícími se kružnicemi, přímkami a čtverci, umístěnými ve spodní části stěn. Dále následují různé římsové prvky či rostlinné nebo ornamentální pásy vyskytující se převážně v prvním patře. Unikátním motivem je pak tzv. mořská vlna (viz. obr. č. 12), jenž při prvním pohledu připomíná spíše šnečí ulitu. Jak pod arkádou, tak i v patře zakončují sgrafitovou výzdobu lunetové motivy.¹¹⁹

Vzory nacházející se na vnější fasádě nejsou tak složité, neboť autoři zřejmě počítali s pozorováním z větší dálky. Stěny pokrývá kobercový vzor složený ze soustavy kružnic a vnitřních čtverců s rozetami propojenými diagonálami. Dolní i horní část sgrafitových motivů zakončuje pás mořské vlny. Dveře a okna (převážně sdružená) byly však zasazeny bez ohledu na grafickou výzdobu omítky. Prostor pod parapety okenních otvorů obohacuje sgrafito v podobě drobných ornamentálních kresebných prvků (viz. obr. č. 14). K vidění jsou například ruče, květy či geometrické obrazce.¹²⁰

¹¹⁷Jiří Hilmera a Hugo Rokyta. *Hrady a zámky: sborník krátkých monografií o hradech a zámcích v českých krajích*. 2., část. pozměn. a rozš. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963, s. 80.

¹¹⁸Zámecké interiéry. *Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/prohlidka-zamku/zamek>

¹¹⁹Tamtéž.

¹²⁰Tamtéž.

9.1 Prohlídka zámeckými interiéry Doudleby nad Orlicí

Cílem této kapitoly je stručné seznámení s jednotlivými zajímavými místy zámeckých komnat v Doudlebech nad Orlicí. Historický výklad průvodců a průvodkyň nabízí návštěvníkům cestu šestnácti prostory interiéru, jejichž názvy vychází z označení na webové stránce: <https://www.zamek-doudleby.cz/>. Mimo historických informací internetový odkaz poskytuje také odpovědi na praktické otázky týkající se například otevírací doby, vstupného atd.

Prohlídka těchto zajímavých míst zámku trvá přibližně 50 minut a je doplněna výkladem průvodce. Cestu historií vedenou s důrazem na zážitek dětským návštěvníkům zámek prozatím nenabízí.

Zámecké interiéry:

- **Místnost ve vstupní věži**

Prohlídka začíná cestou po schodišti, které zdobí lovecké trofeje. V místě nejvyššího schodu je možné přes práh vstoupit na pavlač a otevřít tak dveře první místnosti nacházející se ve vstupní věži. Hlavní dominantu pokoje bez maleb sloužícího k světským účelům představuje stůl honosně prostřený a zdobený. Dle slov hraběnky Eleonory Dujkové se zde konaly slavnostní nedělní obědy začínající o půl druhé. Dále oči návštěvníka upoutá velký obraz s postavou zakladatele zámku Mikuláše staršího Bubna a Litic visící po levé straně od vchodových dveří. K vidění jsou rovněž lovecké artefakty a gobelínová výzdoba.¹²¹

- **Vertumnus a Pomona**

Komnata Vertumnus a Pomona získala název díky stropní malbě znázorňující báje o Pomoně a Vertumnovi. Vertumnus bůh ročních dob se velice dvořil Pomoně římské bohyni starající se o krásnou zahradu¹²², aby se jí zalíbil, mnohokrát se pokusil změnit v mladého zahradníka či orače. Tvrdé srdce dívky však obměkčil, až když se proměnil ve starou stařenu vypravující příběh o smrti jejího ctitele.¹²³

¹²¹ Zámecké interiéry. *Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/prohlidka-zamku/zamek>

¹²² Poma znamená ovoce, jejími atributy jsou tedy květiny a ovoce.

¹²³ Zámecké interiéry. *Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/prohlidka-zamku/zamek>

- **Hodovní sál**

Přes místnost s mytologickým námětem je možné vstoupit do hodovního sálu, který ukrývá největší chloubu zámku obrovská raně barokní kamna složená z polévaných kachlů (viz. obr. č. 15). Každou kachli zdobí erb rodiny Bubnů, vročení 1690¹²⁴ a iniciály Františka Adama z Bubna a Litic, během jehož správy úpravy probíhaly. Do topidla se vešly až tři kubické metry polenového dříví a přikládalo se do něj z ochozu, kde jsou umístěná dvířka. Další zajímavostí hodovní a jídelní místnosti je nástropní barokní malba, jejíž námět pochází z řecké mytologie a představuje svatbu fthíjského krále Pélea s mořskou bohyní Thetidou v jeskyni kentaura Cheiróna. Stěny zdobící nástěnné koberce pochází z doby baroka. První znázorňuje jaro a nachází se na něm výjev Bohyně Afrodity s Amorem v rozkvetlé zahradě a druhý s bohyní krásy Athénou chystající se na lov odkazuje na podzimní období.¹²⁵

- **Místnost s freskou Paridova soudu a pokoj s emblémy od Saavedra**

Projdeme-li pokojem s freskou představující pokračování báje o Paridově soudu, dostaneme se do místnosti s ucelenou sbírkou pozoruhodných nástropních emblematických maleb, jejichž smysl spočívá v poskytnutí rad budoucímu panovníkovi. Luštění jejich skrytého významu patřilo k duchaplné zábavě vyšší společnosti od poloviny šestnáctého století až do počátku století osmnáctého. Emblémy skládající se z obrazů (ikon) a nápisu (lemma) psaného latinským či starofrancouzským jazykem, nacházely inspiraci v knize správného křesťanského vladaře *Symbola Christiano-Politica*, která vyšla v 17. století. Autor don Diego Saavedra-Fajard (1584–1648) se stal uznávaným státníkem a spisovatelem a jeho dílo se celá desetiletí překládalo do všech světových jazyků, jelikož poskytovalo celou řadu pokynů a rad pro budoucí vladaře a panovníky. Předloha pocházející ze Španělska se do odlehlých východočeských Doudleb dostala pravděpodobně díky první ženě Františka Adama z Bubna pocházející ze španělské hraběcí rodiny.¹²⁶

Poučení s hadem ovinutým okolo žezla, které je vztyčené nad přesýpacími hodinami znázorňuje symboliku moci (žezlo) moudrosti (had) a času (hodiny). Plaz se zrcadlí po obou stranách, přičemž vpravo označuje minulost, neboť dobrý panovník se musí poučit z minulosti, ze svých chyb a z nedostatků předků. Prostřední díl nesoucí přítomnost, svědčí o seznámení s probíhajícím děním na panství. Levá část pak představuje nejistou budoucnost, vladař by tedy

¹²⁴ *Vročení patrně udává ukončení barokních úprav zámku. Dle výkladu průvodkyně zámku.*

¹²⁵ *Zámecké interiéry. Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/prohlidka-zamku/zamek>

¹²⁶ Tamtéž.

měl být prozíravý, neboť tvoří spolu součást dějin. Nápis: *Minulost, současnost* a rozpíjející se *budoucnost*, znázorňující nejistotu.¹²⁷

Při pohledu na stěny pokoje je možné spatřit tři velice povedené nástěnné koberce pocházející však již z moderní doby. Jejich náměty tvoří Litický hrad, kostel v Horním Jelení a zámek Doudleby nad Orlicí z rozložené perspektivy.

Další obrazce v lunetových klenbách, představující vizuální hříčky doplněné krátkým nápisem:

- ❖ *Květy v kruhu (Non seulement par les armes)*
- ❖ *Řeka za měsíčního světla (De la lumiere du Soleil)*
- ❖ *Ruka zalévající květináč (Souffrir et espérer)*
- ❖ *Kovářská dílna (Par le conseil plus que par la force)*
- ❖ *Kočár tažený párem bujných koní (resoudre et executer)*
- ❖ *Lod' s částečně ponořeným veslem (Nostre opinion nous trompe)*
- ❖ *Lán obilí šlehaný deštěm (Rein par excés)*
- ❖ *Palma, zrcadlící se ve vodě (Les ressouvenir de l'adversité)*
- ❖ *Perla ve škebli (Point par dehors)*
- ❖ *Papouščí hnízdo (Les conseils'eludent par les conseils)*
- ❖ *Dvě ruce, blížící se k sobě (Fiance et défiance)*¹²⁸

• **Hudební salónek**

Pokračujeme-li dále dostáváme se do hudebního salóneku, který kráší nástropní mytologická malba se středovým obrazcem, ve kterém se vyskytuje bohyně Země a její děti. V rozích se nachází Zeus zabíjející blesky krále Salmónea, Héra a Iris, Poseidón s Achélóem a Perimelé, a samozřejmě i Niké s Afroditou a Erotem. Na stropě se rovněž objevuje i alegorie čtvera ročních období.¹²⁹

• **Ferdinandův pokoj**

V následující místnosti zaujme především vosková figurína Ferdinanda z Bubna a Litic, jenž se proslavil vojevůdskými schopnostmi, stal se guvernérem Piemontu, Savojska a Nizy, byl zástupcem rakouské vlády u sardinského krále a velitelem c.k. vojska v Lombardii. Působil také jako vyslanec v Paříži, pokračoval v tažení proti Napoleonovi, v roce 1813 osvobodil Ženevu, za což mu bylo uděleno čestné občanství. Po jeho smrti v roce 1825 nechal císař na jeho počest vyrazit unikátní medaili. Kromě postavy Ferdinanda se v místnosti nacházejí též podobizny

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

členů rodiny Eleonory Dujkové, a to bratr Adam a jejich rodiče Margareta Hanzi a Mikuláš z Bubna.¹³⁰ Ani v této místnosti nebyla opomenuta nástrojná výzdoba. Tvoří ji tzv. Sadelerovy heroické emblémy uspořádané po šesti medailonech na fóliových tabulkách, každý symbol je nadepsán jménem vlastnickým, opatřen latinským lemmatem a doplněn rovněž latinským vysvětlujícím textem. Historička umění Milada Lejsková-Matyášová u vyobrazených výjevů našla přímou souvislost s grafickými rytinami Egidia (Jiljího) Sadelera (zřejmě Antverpy 1568/70–1625/29 Praha), který byl jedním ze tří autorů pozoruhodného třísvazkového díla *Symbola divina et humana Pontificum, Imperatorum, Regum etc.* pocházejícího z období pozdní renesance. Dnes je velmi obtížné zastřeným narážkám a záhadným obrazcům, připomínajícím tajemné hieroglyfy, mystérium Eucharistie a zvláštnosti antického bájesloví porozumět. Tehdejší vzdělanci však ukryté poselství dokázali rozluštit bez problému.¹³¹

- **Předkaplí a zámecká kaple**

Dveře Ferdinandova pokoje vedou do předkaplí, ve kterém se nachází liturgické předměty, mariánská výbava, zrenovované harmonium a nástrojná malba s náboženskou tematikou. Z předkaplí je umožněn přístup do zámecké kaple, kterou charakterizuje bohaté štukové rámování s ozdobným zlacením. Křížová klenba rozdělená na čtyři pole nese podobizny dvou františkánků (sv. Antonín Paduánský a sv. František Serafínský) a dvou jezuitských (sv. Ignác z Loyoly a sv. František Xaverský) světců. V mariánské kapli se dále nachází 27 kopií poutních madon z celé Evropy a ústřední obraz s Pannou Marií, svatým Josefem a Ježíšem Kristem. Pozornost si zaslouží také překrásné pozlacené dřevěné rámy a rozmístěné zlaté hvězdy představující atribut Panny Marie.¹³²

Díky uzamčeným dveřím bránícím během totalitního systému rozkradení sakrálního majetku a zdejšímu řemeslníkovi opravujícímu dřevěnou střechu se oratorium dochovalo ve své prvotní podobě, a tak je možné spatřit podlahu z vzácného mušlového vápence. Přestože je kaple vysvěcená, pravidelné bohoslužby se zde nekonají, slouží pouze k soukromým rodinným účelům.¹³³

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

- **Pánský salonek a dámský salonek**

Cesta vedoucí přes pánský salonek, kde se nachází oválně orámovaná emblemata, pokračuje přes dámský salonek, který zdobí dvě benátská zrcadla a vázy z míšeňského porcelánu. Na stropě se objevuje výjev rodiny faunů, tedy drobných venkovských bohů starajících se o stáda a chránících pole. V době renesance se často znázorňovaly jako lesní bytosti s lidským a kozlím tělem dohromady. Za zmínku stojí u výše uvedených místností také raně barokní tapety. I přestože nejsou původní, jejich vzor je autentický, neboť byly vytvořeny na základě dochovaných fotografií.¹³⁴

- **Taneční sál a lovecký pokoj**

Následující prostor představuje taneční rokokový sál s původní podlahou. Mimo podlažní krytiny se zde dochovala také část renesanční výzdoby v podobě bordury pod stropem. Raně barokní strop s malbou znázorňuje příběh o Persefoně. Další pozornost při prohlídce si vynutí také lovecký pokoj pyšníci se kazetovým obložení stěn s vyobrazením legendy o Heřmanovi z Bubna. Nechybí zde ani obraz bohyně lovu Diany či preparované trofeje.¹³⁵

- **Rodinný pokoj a zrcadlový sál**

Menším pokojem s rodinným koutkem ukrývajícími portréty členů rodiny Bubnů: zesnulou paní Eleonoru Dujkovou roz. Bubna-Litic, tatínka Mikuláše a maminku Margaretu, prarodiče Michaela a Eleonoru a prarodiče z matčiny strany pocházející z Rakouska, se dostáváme do poslední místnosti zámecké prohlídky, a to zrcadlového sálu. Nově zrekonstruovaný prostor je využíván především pro kulturní a společenské akce. Probíhají zde vernisáže, semináře, koncerty, školní a benefiční akce nebo svatby.¹³⁶

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

10 Městečko Horní Jelení

Za počátek osídlení zdejšího území se považuje dřevěný hrad stávající v severovýchodní části dnešního náměstí a dvůr umístěný východně od něho. Až do roku 1353, kdy se majitelem stal Jindřich z Lichtenburka, bylo Jelení součástí litického panství. Během následujících let se o správu staral pan Boček z Kunštátu (od roku 1371), Viktorin z Kunštátu a Poděbrad (od roku 1416) a Jiří z Poděbrad a Kunštátu (od roku 1427), pozdější český král. Po smrti Jiřího v roce 1471 připadlo Jelení, Litice, Častolovice a další majetek nejstaršímu Bočkovi, který jej v zápětí přenechal knížeti Jindřichovi Minsterberskému. Ten však panství zadlužil, a tak byl nucen majetek v roce 1495 prodat Vilémovi z Pernštejna, který na Jelení založil pivovar. Pan Vilém zemřel v Pardubicích roku 1521 a správa panství přešla na syna Vojtěcha, který však zemřel velmi krátce po otci v roce 1534. Novým majitelem se stal bratr Jaroslav Bohatý, kterého následně vystřídal jeho syn Jaroslav.¹³⁷

V roce 1555 se Horní Jelení stalo městečkem. Arnošt falckrabě rýnský, jenž zakoupil panství pernštýnské spolu s Horním Jelením, je začal velmi krátce po koupi rozprodávat, a tak městečko získal Přibík Beneš Sekerka ze Sedčic. Po jeho smrti zůstali pouze nezletilí potomci, a tak se jejich poručník rozhodl Jelení prodat rytíři Heřmanovi Varlichovi z Bubna. Kupní smlouva pochází ze dne 19.10.1573 a panství je v ní popsáno takto: „*Vrchní Jelení městečko, ves Spodní Jelení s dědinami, lukami, lesy, rybníky, potoky, vodotočinami, mlýny, robotami atd*“ . Udatný Heřman, jenž se v tureckých válkách stal maršálkem, zde na místě dřívějšího hradu nechal postavit dřevěnou tvrz, která sloužila panstvu a později jejich úředníkům. Zřejmě byl velice dobrým hospodářem, své statky velmi rychle rozmnožoval, o čemž svědčí koupě nedaleké vsi Čičové a Malé Čermné.¹³⁸

Horní Jelení se stalo střediskem okolních statků, v roce 1600 zde započala na náklady Heřmana stavba renesančního kostela Nejsvětější Trojice. Ze zápisu o koupi panství v zemských deskách v roce 1577 vyplývá, že v této době zde stávala pouze kaple sv. Jiljí umístěná na Dolním Jelení. Ke kapli přiléhala také hřbitov a zvonice, jejíž zvony s letopočty 1475 a 1478 byly převezeny do nového kostela na Horním Jelení. Podoba kostelíka, jehož stavební práce zakončil rok 1602, spočívala v budově bez věže s přilehlým hřbitovem a dřevěné zvonici umístěné na severozápadní straně krchova. Krátce po dokončení Heřman z Bubna 26.3.1602 zemřel a byl pochován v kostele pod hlavním oltářem.¹³⁹

¹³⁷Blahoslav, Novotný. *Co archivy ukrývají, Horní Jelení 100 let městem*, Horní Jelení, 2011, s. 77.

¹³⁸Tamtéž, s. 77-82.

¹³⁹Tamtéž.

Původní sakrální stavba z dob Heřmana, jenž byla mezi léty 1776–1778 opravována se však nedochovala, neboť roku 1863 došlo k jejímu zboření. Z prvotní výstavby přetrvala pouze Heřmanova náhrobní tumba, tedy mužská postava ve zbroji s lví kůží pod hlavou, sňatou přílbicí a rodovým znakem u nohou.¹⁴⁰

Stávající novorománský kostel s věží pochází z let 1864–1866 (viz obr. č. 17) a ukrývá kromě hlavního rámového oltáře také dalších šest protějškových bočních oltářů stejného typu. Řezbářské práce na oltářích provedl v letech 1767–1774 Jakub Teplý a Alexius Czyliak. O hlavní oltářní plátno a pět postranních oltářních obrazů se postaral František Xaver Wagenschön. Obraz s výjevem Ecce homo pochází z doby okolo roku 1670 a s největší pravděpodobností z okruhu Karla Škréty. Na vítězném oblouku ve výzdobě lodi, která je 20 m dlouhá a 11 m široká se vedle obrazu Horního Jelení nachází také erb zakladatele chrámu pana Heřmana z Bubna.¹⁴¹

Prostranství před kostelem zdobí socha sv. Floriána, jenž v roce 1736 získal Jan Josef z Bubna a Litic a socha Anděla strážce z roku 1730, kterou naopak fundoval Jan Václav z Bubna a Litic. Z původního hřbitova zde pozůstaly pouze náhrobky členů rodiny z Bubna umístěné u zdi kostela. Posledním pochovaným na zdejší místo odpočinku byl manžel Eleonory Dujkové.¹⁴² Ve stejný čas tedy mezi léty 1864–1866 došlo také k výstavbě panského záměčku (viz obr. č. 18) „na Sádkách“. Jelikož ho majitelé v roce 1948 museli opustit, nakládalo se s ním bohužel tak, že ani rekonstrukce provedená v roce 2000 mnoho původního nezachránila.¹⁴³

¹⁴⁰Blahoslav, Novotný. *Co archivy ukrývají, Horní Jelení 100 let městem*, Horní Jelení, 2010. s. 77.

¹⁴¹Tamtéž.

¹⁴²Tamtéž.

¹⁴³Tamtéž.

11 Zámek Zámorsk

Ves Zámorsk se poprvé v pramenech objevuje v souvislosti se zprávou z roku 1349, která pojednává o přidělení zdejší fary k nově zřízenému biskupství v Litomyšli. Zmínka o tvrzi se prvně uvádí v roce 1469, při nepříliš šťastné události v době, kdy ji vojsko uherského krále Matyáše Korvína táhnoucí do východních Čech vypálilo. V těchto časech tvrz vlastnil Vaněk ze Zámorsku, který ve funkci přetrval patrně až do roku 1501. Z totožné doby pochází jádro dnešního zámeckého křídla, část věže v severovýchodním nároží a díl věže z jihovýchodního prostoru.¹⁴⁴

Roku 1533 koupil tvrz, dvůr a ves Zámorsk Jan Lukavský z Lukavice, jehož potomci drželi jmenovaný majetek až do roku 1613. Během jejich držení došlo k stavebním úpravám v renesančním duchu, o čemž svědčí úprava interiérů věže, renesanční klenba v jejím patře či výstavba další budovy do míst dnešního severního zámeckého křídla. Pozůstatkem zmiňovaného renesančního architektonického zásahu jsou v dnešní době klenby v průjezdu severního křídla a přízemních arkádách a zbytky sgrafita, které jsou však překryté omítkou.¹⁴⁵

Na počátku 20. let 17. století získal zámek Karel Kapoun ze Svojkova, jelikož se však účastnil stavovského povstání, čekala ho následně konfiskace majetku, při které o statky v Zámorsku přišel. Novým majitelem se stal v roce 1623 Albrecht z Valdštejna, který jej však v tomtéž roce přenechal Vincenci Muschingerovi z Gumpendorfu. Po několika následujících držitelích získal statky v roce 1648 Albrecht Libštejnský z Kolovrat, předek šlechtického rodu držící zámek a okolí až do roku 1772. Za dob jejich správy došlo k přestavbě renesanční tvrze na barokní zámek. Změny proběhly ve dvou etapách, z čehož první se nesla v duchu raného baroka a představovala úpravu renesanční tvrze a výstavbu jižního a západního křídla. Dále došlo k výstavbě arkád okolo těchto křídel, což vytvořilo čtyřkřídlou jednopatrovou zámeckou dispozici. V souvislosti uvedené přestavby byl hlavní vchod přesunut na nové místo do prostoru jižního křídla. Severně od zámku vznikl hospodářský dvůr a jihozápadně pak zahrada.¹⁴⁶

Druhá fáze úprav probíhající již v období vrcholného baroka přinesla dostavbu jižního průčelního křídla navýšeného o jedno patro a na západním konci rozšířené o třípatrovou polygonální věž s cibulovitou mansandrovou střechou. Podobnou úpravou prošla rovněž i věž na východním konci, pocházející z období staré tvrze.¹⁴⁷

¹⁴⁴ František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995, s. 90-92.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

Roku 1748 se panství se zámkem dostalo pod správu rodu Bubnů z Litic, o čemž svědčí pamětní deska, umístěná na budově archivu, věnovaná památce Ferdinanda Antonína z Bubna a Litic narozeného 26. 11. 1768 v Zámrsku. Hrabě se proslavil jako diplomat, voják účastnící se bitvy národů u Lipska a osvoboditel Ženevy. V roce 1772 panství zdědila Josefa z Bubna, která jej zadlužila a zámek nechala zpustnout. Ekonomicky prodělečné hospodaření vedlo k ustanovení komise pro posouzení stavu panství, a tak byl v roce 1777 sestaven podrobný popis panství a zámku, z něhož je patrné, že měl již dnešní podobu. Na základě probíhající dražby získal zpustlý zámek Jiřík Jeník z Gamsendorfu, který se pustil do oprav, vnější vzhled se však již nezměnil. Rod vlastnil panství Zámrsk až do roku 1849, kdy jej prodali Gottlovým, rodině vídeňských obchodníků, kterým zámek i s velkostatkem náležel až do konfiskace v roce 1945. V roce 1924 zámek zasáhl požár, jehož škody mezi léty 1925–1926 pod dozorem Památkového úřadu opravil architekt F. Toušek. Opravy přinesly nové zastřešení, část moderních fasád a rozdělení interiérů.¹⁴⁸

Po konfiskaci v roce 1945 zde vznikl nejprve v roce 1950 ústav pro mladistvé a posléze v roce 1960 Státní oblastní archiv (*viz. obr. č. 19*). Tímto způsobem je využíván doposud.¹⁴⁹ Mimo jiné archiv ukrývá archivní soubor Bubnů z Litic složený ze tří samostatných celků, které tvoří: *68 kartonů spisového materiálu, 1 krabice s pergamenovou listinou a pečeti v dřevěném pouzdře, 1 fascikl s 2 genealogickými rozrody větších rozměrů, 57 úředních (převážně účetních) knih, 5 rukopisů, 1 album se 149 fotografiemi a sbírka 455 fotografií a pohlednic s portréty rodinných příslušníků, příbuzných, přátel a známých, obrázky lokalit a přírodních scenérií a 43 kreseb.*¹⁵⁰

Mezi léty 2004–2005 odborný archivář Michael Skopal veškeré archiválie uspořádal do archivního fondu s názvem *Rodinný archiv Bubnů-Liticů Doudleby nad Orlicí*. Tentýž pracovník také posléze vyhotovil inventář. Dlouhodobá a náročná práce se souborem písemností a dalších záznamů dokumentárního typu poskytuje možnost bližšího seznámení se šlechtickým rodem.¹⁵¹

¹⁴⁸František, Musil. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1995, s. 90-92.

¹⁴⁹Tamtéž.

¹⁵⁰Michael, Skopal. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949, inventář*. Zámrsk, 2015, s. 26-110.

¹⁵¹Tamtéž.

12 Další stavby nesoucí stopu rodu Bubnů

Kromě výše uvedených památek nese dotek rodu Bubnů také pozdně renesanční zámek Nelahozeves ležící na vyvýšené skále nad Vltavou severně od Prahy. Ač je stavba úzce spjatá s rodem Lobkoviců, erb z roku 1613 s iniciály Blažeje Griespeka a jeho choti Ofky z Bubna, umístěný na nádvoří zámku, svědčí o propojení budovy a šlechtického rodu Bubnů z Litic. Oba manželé se v 17. století podíleli na výstavbě renesančního zámku na místě původní tvrze.¹⁵²

O barokní plášť zámečku Suchomasty nacházejícího se nedaleko Koněpruských jeskyní u Berouna, se naopak v první polovině 18. století postaral hrabě Václav z Bubna. Zámek vybudovaný na místě původní tvrze, příslušníci rodu drželi až do roku 1939, kdy byl zabaven německou správou a sloužil jako domov pro starší příslušníky Jednoty bratrské. Dnes se využívá pro osoby se zdravotním postižením.¹⁵³

Rod Bubnů na počátku 18. století prošel také historií hradu Kokořína umístěného na Dokeské pahorkatině nad říčkou Pšovkou severovýchodně od Mělníka. Přistavěli zde i malý barokní zámeček. Na konci 19. století hrad koupil pražský podnikatel Václav Špaček, jehož potomci jej drží dodnes.¹⁵⁴ Mimo to se rod Bubnů zapsal také do dějin města Března u Mladé Boleslavi, které získali za časů Otíka z Bubna a Litic. V té době zde stála pustá tvrz, na jejímž místě nechal Jindřich z Bubna v 15. století vystavět renesanční zámek, který se z důvodu požáru nedochoval. Zvonice z časů Bubnů tu však stále stojí.¹⁵⁵

Také komplex bývalé rezidence zábrdovických premonstrátů s kostelem ve Křtinách na jižní Moravě zaznamenal šlechtický rod Bubnů, neboť po zrušení kláštera a držení Ditrichštejnů se dostal do jejich rukou. Současným majitelem je Mendelova Univerzita v Brně.¹⁵⁶

Nejen hrady a zámky však nesou podpis rodu Bubnů z Litic, v Praze v Celetné ulici se například nachází tři domy původně patřící Bubnům. Dům U Zlatého Jelena v jejich držení v 18. století získal barokní kabát, kterým se pyšní dodnes. V hlavním městě se nachází také čtvrť nesoucí název Bubny, není však dokladováno, zda nese pojmenování díky šlechtickému rodu. S jistotou však můžeme říci, že se zde nachází ulice nesoucí jméno po Heřmanovi z Bubna a obraz s jeho postavou zdobící fasádu domu Dukelských hrdinů v Holešovicích. Další člen, jenž

¹⁵²Miloš, Suchomel a PROZAT/NK/06. *Zámek Nelahozeves*. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1963, [11] s.

¹⁵³ Zámek a pivovar: Obec Suchomasty. *Obec Suchomasty: Titulní stránka* [online]. Dostupné z: <http://www.suchomasty.cz/zamek-a-pivovar/d-3188/p1=1131>

¹⁵⁴ Rostislav, Vojkovský. *Kokořín: hrad a zámek a čtyři skalní hrádky východně od Mělníka*. Hukvaldy-Dobrá: Nakladatelství Miroslav Bitter - PUTUJME, 2012.

¹⁵⁵ Dostupné z: <https://www.hrady.cz/?OID=1547>

¹⁵⁶ Modrá krev: Bubnové z Litic — iVysílání — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11453913494-modra-krev/417235100191004-bubnove-z-litic>

přispěl významně do dějin rodu, je Polyxéna Johanka Bubna z Litic šlechtná donátorka kostela Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého v Praze na Karlově. Po smrti uložili ostatky do krypty, a tak je stále ve “svém” chrámu přítomna. Každý rok se na její počest koná mše svatá. Rod Bubnů neponechal svoji stopu pouze na území České Republiky. Slavný voják a diplomat bojující v napoleonských válkách, jenž se proslavil také jako osvoboditel Ženevy, získal čestné občanství města a jeho slávu tu do dnes připomíná ulice Passage De-Bubna.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Modrá krev: Bubnové z Litic — iVysílání — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11453913494-modra-krev/417235100191004-bubnove-z-litic>

Praktická část

13 Didaktické pomůcky

13.1 Realizace didaktické pomůcky

Součástí diplomové práce je i praktická část, která prezentuje didaktickou pomůcku – soubor pracovních listů a cvičení, jehož součástí jsou úkoly věnované prohlídce zámku v Doudlebech nad Orlicí (viz. kapitola *Prohlídka zámeckými interiéry Doudleby nad Orlicí*) a průvodce putující po stopách rodu Bubnů (viz. příloha D). Cílem je zprostředkování nejdůležitějších informací o rodě Bubnů z Litic, poznání výrazných osobností a seznámení s pozůstalými pamětihodnostmi. Atraktivní a přehledná forma pracovních listů dětské návštěvníky památek podněcuje k aktivnímu prožitku, láká k pozorování místa, nabízí přímou možnost kreslení a zaznamenání vlastní postřehů. Přehledné nákresy a informace pomáhají při orientaci v okolí. Konkrétně se připravené úkoly zaměřují na zříceninu hradu Buben, zříceninu hradu Litice, zámek v Doudlebech nad Orlicí, na městečko Horní Jelení pyšníci se kostelem Nejsvětější Trojice a zámeček v Zámrsku. Pouze okrajově se týkají zámku v Nelahozevsi, zámečku u hradu Kokořín, zámečku v Suchomastech či rodinnému majetku v Praze. Cvičení přibližují historii českého šlechtického rodu Bubnů z Litic, jejich smysl spočívá v bližším seznámení s dochovanými architektonickými památkami, tudíž by jejich použití mělo následovat po navštívení výše uvedených míst.

Tvorba úkolů a otázek vycházela z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělání, přesněji z vzdělávací oblasti umění a kultura, část výtvarná výchova.¹⁵⁸ Hlavní záměr předmětu spočívá v rozvoji tvůrčí činnosti, smyslové citlivosti a uplatňování subjektivity. Prostřednictvím výtvarné výchovy je žákům umožněno poznávat okolní svět, vnímat kulturu jako proces i výsledek duchovní činnosti vedoucí k pochopení proměn historické zkušenosti. Během probíhajícího procesu uměleckého osvojování světa dochází u jedince k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Dále tento proces představuje hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech

¹⁵⁸ RVP ZV_2017_červen.pdf, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792/>

jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tvaru, linie, bodu, barvy, gesta či mimiky.¹⁵⁹

Učební látka týkající se architektury minulosti a budoucnosti a uměleckých slohů se ve výtvarné výchově objevuje na II. stupni základních škol (informace vychází z několika prostudovaných Školních vzdělávacích programů). Některá zahrnutá cvičení se týkají taktéž dějepisu a zeměpisu. Z tohoto důvodu je nutné sledovat v ŠVP i tyto předměty. Středověká společnost, přehled jednotlivých dynastických rodů se rovněž zařazuje do II. stupně ZŠ, především do 7. třídy. Lokalizace jednotlivých krajů a měst na mapě České republiky se zařazuje do obsahu učiva zeměpisu v osmém ročníku.

Z výše uvedených informací vyplývá, že didaktická pomůcka zaměřená na zprostředkování nejdůležitějších informací o šlechtickém rodě Bubnů z Litic a jeho stavební činnosti lze využít na II. stupni základní školy, neboť i žák šesté třídy by měl mít alespoň základní přehled o uměleckých slozích.

13.1 Návrh didaktických pomůcek

Didaktická pomůcka týkající se výhradně doudlebského zámku (*viz příloha B*) je vytištěna ve formátu A5 tedy v rozměrech 148 x 210 mm, tak aby byla dětským návštěvníkům umožněna snadná manipulace při prohlídce zámku. Bezproblémové zapisování a plnění úkolů podporuje také spodní tvrdší deska A5 s klipem, která listy papíru zafixuje. Jedná se o 6 listů, přičemž první tvoří titulní strana obsahující průvodní psaní, symbol lva a rodové heslo. Pracovní list a jeho obsah koresponduje s prohlídkou zámeckých interiérů a reaguje na mluvené slovo průvodce.

Počáteční úkol se zabývá určením jména stavitele zámku v Doudlebech nad Orlicí. Obraz šlechtice se nachází v prvním zámeckém interiéru a jeho jméno se objevuje mezi prvními poskytnutými informacemi o stavbě. Historický výklad se dále věnuje hraběnce Eleonoře Dujkové rozené Bubna z Litic, rodinným tradicím a svátečně prostřenému stolu stojícímu uprostřed místnosti. Druhé cvičení zaměřené na představivost a fantazii si u dětských návštěvníků pohrává s myšlenkou o svátečním šatu hraběcího rodu. Dětská skupina ve věku 11–15 let je nabádána k přemýšlení o vhodném dress code, jehož trendy udává společnost.

V hodovním sále jsou dětští návštěvníci nabádáni k detailní prohlídce velkých barokních kamen, neboť mají za úkol do svých pracovních listů zakreslit erb rodu Bubnů, vyskytující se na každé kachli topidla. Po splnění se pouští do další práce, ve které se věnují návrhu svého

¹⁵⁹ RVP ZV_2017_červen.pdf, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792/>

vlastního rodinného znaku. Zamýšlí se nad svým jménem, koníčky, bydlištěm, tak aby je erb co nejlépe charakterizoval. Cvičení s popisem symbolů náleží k interiéru, který ukrývá Saavedrovy emblémy s radami pro budoucího panovníka. Po zapsání významů k příslušným znakům hosté přemýšlí nad dalším úkolem, jenž nese doporučení pro současného prezidenta. Poučení by mělo být doplněno vhodnou ilustrací.

Hudební salónek se stropní malbou alegorie čtvera ročních období vede k doplnění políček vyžadujících zamýšlení nad symbolikou jara, léta, podzimu a zimy. Dětská skupina návštěvníků tak určuje, jak jsou jednotlivá období charakterizována. Ernst Cassier říká: „*žádné umění a v širším ohledu ani žádná duchovní kultura nemůže existovat bez nějakého způsobu odkazovací reference, tj. Přiřazování „čehosi“, co právě vnímám, k „něčemu jinému“, co se k danému jevu tak či onak vztahuje prostřednictvím mé vlastní mysli.*“¹⁶⁰

Odpověď na otázku: „*Který šlechtic z rodu Bubnů se proslavil jako voják, diplomat a osvoboditel Ženevy?*“ se ukrývá v pokoji věnovaném Ferdinandovi Bubna z Litic. Po Ferdinandově pokoji následuje místnost, která znázorňuje příběh Heřmana z Bubna a Iva. Šlechtic šelmě zachránil život a ta mu až do konce života věrně sloužila. Příběh motivuje k zamýšlení nad rolí andělů strážných. Samotná představa o existenci andělů je velice povzbudivá a přináší nám útěchu. Při představě, kdy nás vyšší síla ochraňuje před veškerým zlem, se okamžitě cítíme lépe. Mohli bychom říci, že se cítíme v bezpečí. Úkolem dětských návštěvníků je popřemýšlet o projevu pozitivní energie. Najít osobu, která na ně dává pozor a snaží se je vést, tak aby v životě kráčeli po těch správných chodníčcích a směřovali k sebeobjevování a čestnosti.

Závěrečné cvičení přichází současně s prohlídkou sgrafit zdobících fasádu zámku. Cílem je zakreslit do okének dva motivy nacházející se na vnitřních či vnějších stěnách stavby. Třetí políčko by měl vyplnit vlastní návrh sgrafita.

Průvodce s názvem *Po stopách českého šlechtického rodu Bubna z Litic* vybízí chlapce a děvčata k navštívení významných památek - zřícenina hradu Buben, zřícenina hradu Litice, zámek a kostel sv. Václava v Žamberku, zámek v Doudlebech nad Orlicí, městečko a kostel Nejsvětější Trojice v Horním Jelení a zámek v Zámrsku, do jejichž historie zasáhla zmíněná rodina aristokratů. V knize (velikost A5 a rozměry 148 x 210 mm), která má formu deníku (viz příloha D), čekají na malé návštěvníky základní informace, ale především velké množství neotřelých úkolů, které jim pomohou vytvářet si kladný vztah k jednotlivým památkám, ale i k

¹⁶⁰ Výtvarný výraz, symbol a znak – stavební kameny řeči o výtvarné výchově. Eduart - [online]. Dostupné z: <http://www.eduart.cz/casopis/index.php/cz/obrazivost-a-tvorivost/28-jan-slavik>

historii jako takové. Po vyplnění, kreslení a vybarvení jim zůstane krásná památka na zajímavé výlety.

Formulace otázek a informací pojednávajících o příslušných památkách byla volena tak, aby si žáci II. stupně základních škol krátké články zapamatovali a následně je pak samostatně interpretovali. Snadné ukotvení základních vědomostí podporují také tučně označená políčka s nápisem *zapamatuj si* ukrývající krátké a jednoduché věty s nejdůležitějšími informacemi. Mládež se zde může rovněž setkat s fotografiemi, které zachycují nejpodstatnější pamětihodnosti.

Cvičení s úkoly disponují otázkami otevřenými i uzavřenými, ale i dokreslováním, přiřazováním, porovnáváním či zapisováním dat. Chlapci a dívky se zde mohou rovněž setkat s fotografiemi, které zachycují nejpodstatnější pamětihodnosti. Zároveň bylo cílem vymyslet otázky a úkoly tak, aby působily různorodě, poutavě a neopakovaly se.

13.2 Tvorba didaktických pomůcek

Tvorba pracovních listů a průvodce vycházela především z knih *Staletí kolem nás*¹⁶¹, *Hravý průvodce Prahou*¹⁶², *Malá toulavka*¹⁶³ či *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek*.¹⁶⁴ Podnět k nápadu poskytly také série *První průvodce památkami pro děti / Pastelkami po zámku*¹⁶⁵ a *Průvodce z Městského muzea v Lanškrouně*.¹⁶⁶ Inspiraci podnítily i některé závěrečné práce, které se rovněž zabývají tvorbou a využitím didaktické pomůcky.

Vznik pracovních listů náležících k prohlídce zámku v Doudlebech nad Orlicí i průvodce památkami podpořil editor vektorové grafiky Inkscape. Na základě funkcí poskytujících programem byly vkládány naskenované kresby, které se po následné práci proměnily ve vektorovou grafiku a doplnily a ozvláštnily tak textová pole, obsahující historická fakta. Vložené snímky byly pořízeny mobilním telefonem přes duální zadní fotoaparát 12Mpx (f/2.4 a f/1.8). Následující úpravy fotografií poskytl program Zoner photo studio X nabízející široké škály nástrojů sloužících k úpravě fotografických záznamů. Úpravy znamenaly především změnu osvětlení, barvy, tvaru a ostroty obrazu.

¹⁶¹ Jaroslav, Herout. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Vyd. 5., přeprac. a dopl. Praha: Paseka, 2001, 358 s., [32] s. obr. příl.

¹⁶² Iva, Petřínová. *Hravý průvodce Prahou*. V Praze: Fragment, 2019.

¹⁶³ Iveta Toušlová, Josef Maršál a Martin Poláček. *Malá Toulavka: navštivte dvacet tajemných míst naší vlasti!*. Praha: freytag & berndt, 2018. Toulavá kamera pro děti.

¹⁶⁴ David, Hollins. *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815*. Praha: Grada, 2007.

¹⁶⁵ Eva, Chupíková. *S pastelkami po zámku Náchod*. Olomouc: Hranostaj, 2012, [14] s. První průvodce památkami pro děti.

¹⁶⁶ Marie, Borkovcová. *Městské muzeum Lanškroun: zábavný průvodce pro děti*. Lanškroun: Městské muzeum Lanškroun, 2015.

Při volbě grafické úpravy pracovních listů představoval stěžejní kritérium především věk cílové skupiny (II. stupeň základní školy). Hlavním záměrem tedy bylo, aby text působil čitelně a výrazně. Tyto zásady splnil dosazený font – Candara. Jak už bylo zmíněno výše, za účelem snadné manipulace byl zvolen tisk ve velikosti A5. Obal knihy průvodce stejně, tak jako zadní stranu pracovních listů náležících k zámku v Doudlebech nad Orlicí tvoří pevnější křídový papír.

14 Výzkumné šetření

„Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomosti lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky.“¹⁶⁷

14.1 Cíl výzkumu

Hlavním záměrem výzkumného šetření bylo zmapovat chování návštěvníků ve věku 11–15 let, účastníci se běžné zámecké prohlídky s historickým výkladem bez příslušného dětského programu. Dílčí cíl představovalo zjištění o možnosti využití didaktických pomůcek a jejich míře efektivity během prohlídky zámku. V neposlední řadě šlo také o úmysl podporující zvýšení efektivity uchování informací, neboť především v letním období, mají největší vliv na návštěvnost zámku rodiny s dětmi. Kromě nabídky aktivit typu „babiččina dvorečku“ poskytujícího pohled na hospodářská zvířata a muzea přírodovědy by se doudlebský zámek měl rovněž zaměřit na zábavnější formu podání historického výkladu pro malé návštěvníky.

14.2 Výzkumné otázky

Pro výzkumné šetření byly zvoleny následující výzkumné otázky korespondující s cílem praktické části:

- *Jakým způsobem dochází k předávání historického výkladu dětským návštěvníkům na zámku v Doudlebech nad Orlicí?*
- *Jakým způsobem reagují návštěvníci ve věku 11-15 let na prohlídku probíhající na zámku v Doudlebech nad Orlicí?*
- *Jakým způsobem ovlivní projevy chování dětských návštěvníků II. stupně zařazení didaktické pomůcky během cesty historií na zámku v Doudlebech nad Orlicí?*

¹⁶⁷ Peter, Gavora. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 11.

14.3 Zvolená výzkumná metoda

14.3.1 Pozorování

Na základě studia dostupné odborné literatury vztahující se k danému tématu bylo vzhledem k stanovenému cíli zvoleno výzkumné šetření pomocí pozorování, tedy smyslové percepce okolního světa¹⁶⁸. Každý z nás neustále pozoruje a reflektuje situace okolo sebe. Záměrně, občas spíše bezúčelně sledujeme vše, co se okolo nás objevuje a snažíme se v této oblasti nespočetného množství předmětů orientovat. Mínění, které si vytváříme o druhých lidech je z velké části založené na pozorování, jedná se o tzv. sociální percepci, též označovanou jako meziosobní percepci. Význam, pojmu spočívá v porozumění tomu, jakým způsobem si vytváříme dojmy o charakteristikách a rysech jiných lidí. Jakým způsobem vnímáme jejich emoce a jakým způsobem interpretujeme jejich chování. Pozorování užívá každý člověk, neboť díky němu získává povědomí o okolním světě. V běžném životě probíhá pozorování u člověka většinou nesystematicky, bez plánu a cíle. Laické poznání se, však od vědeckého liší, a to hned v několika ohledech.¹⁶⁹

„Pozorování znamená sledování činnosti lidí, záznam (registrace nebo popis) této činnosti, její analýzu a vyhodnocení. Při kvantitativně orientovaném výzkumu pozorovatel už před začátkem pozorování ví přesně, co a jak bude pozorovat. Stanovil si druhy jevů, na které své pozorování zaměří. Tento způsob pozorování se nazývá strukturované pozorování. Název naznačuje, že pozorovatel strukturuje – rozčleňuje pozorovanou realitu na předem stanovené kategorie.“¹⁷⁰

Když pozorovatel osobně nazírá na sledované jevy, hovoříme o přímém pozorování. V tomto případě je nutné, aby odborníková přítomnost nerušila pozorované jedince. Pokud pozorovatel získává informace zpětně z audiofonního záznamu či z videa, jedná se o nepřímé pozorování. Základ pozorování by měla tvořit dobrá validita a reliabilita. Přijatelnou validitu získá pozorování tehdy, pokud pozorovatel sleduje to, co se skutečně sledovat má. K dosažení uspokojivé hranice reliability vede spolehlivé a přesné zachycování pozorovaných jevů.¹⁷¹

¹⁶⁸Volba metody pozorování vycházela z předchozí zkušenosti autorky získané díky aktivnímu zapojení do projektu Specifického výzkumu Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové s názvem *Důvtip jako předpoklad poznávání současné vizuální kultury*, jehož odpovědným řešitelem byla PhDr. Katarína Přikrylová, Ph.D.

¹⁶⁹Peter, Gavora. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 20-68.

¹⁷⁰Tamtéž, s. 76.

¹⁷¹Tamtéž.

V momentě, kdy byl zpozorován zkoumaný jev, došlo k zaznamenávání pozorování – tedy ke kódování. Peter Gavora zmiňuje ve své studii dva hlavní typy kódování. První představuje jako intervalové kódování s určeným časovým intervalem, ve kterém pozorovatel zapisuje právě zpozorovaný jev. Jako druhý typ uvádí přirozené kódování, při kterém pozorovatel informaci zaznamenává, v případě že se jev v pozorované situaci objeví. Na základě stanoveného cíle výzkumného šetření praktické části diplomové práce byl pro pozorování vybrán právě tento typ kódování.¹⁷²

Průzkum zahájený pozorováním průvodkyň zámku a mladistvých posluchačů vedl k zhodnocení jejich verbálních a neverbálních projevů během frontálně podaného výkladu. Dalším stanoveným cílem této empirické části bylo porovnání projevu neverbální a verbální komunikace jedinců procházejících zámek s frontálním výkladem a projevu chování osoby účastníci se prohlídky totožné stavby s didaktickou pomůckou – pracovními listy. K pozorování byly vybrány tři zámecké okruhy probíhající ve třech různých dnech s účastí dvou průvodkyň a čtyřech mladistvých návštěvníků (dívka 13 let, dívka 14 let, chlapec 11 let a chlapec 12 let). Ve všech třech případech se pozornost zaměřovala na projev a reakci dětské skupiny. Dále se zájem uchyloval k pozorování a zaznamenávání prvků posturologie, a to k postoji a poloze těla zkoumaných osob. Mezi další sledované jevy se řadila intenzita hlasu, tempo řeči, barva hlasu a pauzy v řeči žen vedoucích historický výklad o šlechtické rodině. Pro co nejpřesnější a nejefektivnější vyhodnocení verbální a neverbální komunikace sledovaných osob byl vytvořen záznamový arch, následně sloužící také k snazšímu a přehlednějšímu zpracování dat získaných během pozorování. Inspiraci k tvorbě záznamového archu (*viz příloha C*) přinesl záznamový arch Petera Gavory.¹⁷³

Autorka diplomové práce vedoucí výzkumné šetření při zámecké prohlídce působila jako tichý pozorovatel a nijak se do výkladu neangažovala. Ani v jednom ze třech případů nešlo o uměle navozenou činnost, protože průvodkyně tento typ historického výkladu pravidelně zařazují do zámeckých prohlídek. Jednalo se tedy o přirozené jednání a chování z řad průvodkyň a návštěvníků. Záměrně nebyl nikdo z účastníků výzkumného šetření předem seznámen s cílem a průběhem pozorování. Na základě toho došlo k standartní prohlídce stavby nesoucí podpis rodu Bubnů z Litic.

¹⁷²Peter, Gavora. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 20-68.

¹⁷³Tamtéž.

14.3.2 Rozhovor

Mezi další metody vedoucí k zmapování zkoumaných jevů se přiřadil rozhovor, který v tomto výzkumném šetření vycházel především z pocitů a dojmů, které mladiství návštěvníci popisovali po zakončení zámecké prohlídky. Výhoda rozhovoru je spatřována ve vysoké interakci mezi tazatelem a dotazovaným. Mezi další přínosy patří eliminace obtíží při písemném projevu, uvolněnost a pružnost v pokládání otázek či možnost sledování verbální i neverbální složky komunikace. Jediným handicapem této metody je časově náročnější zaznamenávání odpovědí a následné vyhodnocení.

K splnění stanoveného cíle průzkumného šetření bylo vybráno nestrukturované interview, o kterém prof. Peter Gavora uvádí: „*Nestrukturované interview umožňuje úplnou volnost odpovědí. Takové interview přináší nové, často nepředpokládané informace.*“¹⁷⁴ Jelikož se v tomto případě jednalo o rozhovor s žáky druhého stupně, představoval důležitý faktor výběr prostředí pro uskutečnění rozhovoru. Neboť bylo potřeba brát v potaz, že se dětský návštěvník chová odlišně ve společnosti svých sourozenců, rodičů či prarodičů a jinak v momentě, kdy se vyskytuje v prostoru pouze s tazatelem.

Dívky a chlapci po ukončení zámecké prohlídky slyšeli otázky stejného znění a jejich odpovědi byly zaznamenávány do záznamového archu vedle otázek. Prázdný i vyplněný arch je doložen v přílohách. Jednalo se o žáky druhého stupně z různých měst a základních škol. Rozhovor ve všech čtyřech případech trval okolo 5 minut, ani v jednom případě se nedostavila nežádoucí reakce na kladené otázky, vždy odpovídali bezprostředně. Po odvedení na klidné nerušené místo bez účasti dalších návštěvníků a členů rodiny byly dětským návštěvníkům pokládány tyto otázky:

- *Co jsi si zapamatoval/a z prohlídky zámku v Doudlebech nad Orlicí?*
- *Jak se ti líbil výklad paní průvodkyně?*
- *Co bys změnil/a na prohlídce zámku v Doudlebech nad Orlicí?*

¹⁷⁴ Peter, Gavora. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 111.

14.4 Pozorovaná skupina jedinců

Předmětem pozorování se může stát jakýkoliv člověk, ať už s problémem v rámci psychologického vyšetření či náhodně vybraný jedinec nebo skupina pozorovaná v rámci výzkumu.

V případě tohoto výzkumného šetření byli pozorováni žáci II. stupně základní školy, dívky 13 a 14 let a chlapci s věkem 11 a 12 let pocházející z různých měst. Jejich věková kategorie naopak představuje homogenní skupinu tedy období staršího školního věku. Životní úsek jedinců, často označovaný také jako dospívání začíná s prvními známkami pohlavního zrání a končí při dovršení plné pohlavní zralosti. S biologickým zráním současně také dochází k tělesným, sociální a psychickým změnám. Psychické změny a sociální postavení ovlivňuje řada faktorů působících na nervový systém. Změny, které dospívající jedinci pocítují na svém těle i ve svém postoji způsobují častou touhu po dospělejší pozici, přivolávají pochybnosti nad sebou samým, případně úzkosti. Tyto přechodné stavy, ke kterým může u mladistvých docházet, souhrnně označujeme jako pubertální změny. Velmi důležitou roli v době dospívání hraje výchova a postoj rodičů, pedagogů a dalších osob pohybujících se v okruhu jedince.¹⁷⁵

Období dospívání nedokážeme přesně vymezit. První příčinou je intraindividuální variabilita, označující odlišný věk dospívajícího s počátečními znaky dospívání, neboť u některých dívek přichází v osmi letech u jiných až v patnácti letech. Další důvod může představovat nesoulad mezi doposud nenastalými změnami pohlavního zrání a vyspělým abstraktním myšlením. Na základě výše uvedených informací, lze v době současné vyzrálé průmyslové společnosti stanovit hranici období dospívání mezi 11–12 let a zhruba 20–22 let. Jelikož nelze srovnávat dvanáctiletého jedince s dvacetiletým téměř dospělým člověkem, členíme období dospívání dále na období pubescence a období adolescence.¹⁷⁶

Pubescenci můžeme dále rozštěpit na fázi prepuberty a vlastní puberty. Mezi typické znaky tohoto období spadá objevení prvních sekundárních známek pohlavního dospívání. Plynulý přechod do období adolescence a zakončení předchozí etapy vývoje značí schopnost reprodukce. Období dospívání rovněž vykazuje známky emoční instability, četné a výrazné změny nálad, impulzivnost či nepředvídatelnost chování. Motorika se obvykle vyvíjí mnohem nápadněji než v předchozím období.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Marie, Vágnerová *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 209-274.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

Mladistvý nabývá dovednost spojenou s mrštností a silou, jemnou pohybovou koordinací i smysl pro rovnováhu. Mezi časté koníčky se tak řadí sport, z jehož úspěšné aktivity a kladného hodnocení pramení zvýšené sebevědomí. Dále dochází k rozvoji abstraktního myšlení především k vývoji vizuálního vnímání. Z tohoto důvodu by základ výuky a poznání okolního světa neměla tvořit přílišná názornost, neboť by u jedinců mohlo docházet k pozastavení vývoje abstraktního myšlení. Kromě zmíněných prvků vývoje se také dostavuje rozvoj řeči a rozšířená slovní zásoba související se schopností účinnějšího studia ve škole. Motorika, percepce, nově objevené schopnosti a dovednosti vedou k novým zájmům orientovaným na sport či umění a kulturu.¹⁷⁸

14.4.1 Náhodný výběr

V návaznosti na vývoj nepříznivé epidemiologické situace onemocnění covid-19 v ČR vláda a Ministerstvo zdravotnictví rozhodly o uzavření všech základních škol a památkových objektů, čímž došlo ve výzkumném šetření ke změnám. Z důvodu uzavření II. stupně základních škol byla pozorovatelka nucena vycházet při výzkumném šetření především z náhodného výběru dětských návštěvníků účastnících se zámecké prohlídky v Doudlebech nad Orlicí.

Na počáteční cestu historií rodu a stavby lístky zakoupili dva chlapci ve věku 11 a 12 let spolu s prarodičí pocházející z vesničky blízko města Náchod. Druhý okruh dějinami umění a rodu Bubnů z Litic absolvovala dívka ve věku 14 let. Děvče s rodiči na doudlebský zámek přijelo od Broumova. Výše uvedeným nebyl poskytnut pracovní list. Pozorování si dávalo za cíl zaznamenat způsob podání historického výkladu a následné reakce zúčastněných jedinců na toto předávání informací.

14.4.2 Kvótní výběr

Elementárním faktem kvótního výběru je nalezení takového jedince, který by v zastoupení sledovaných vlastností procentuálně odpovídal základnímu výběru. Tyto vlastnosti jsou označovány jako kvótní znaky a řadíme mezi ně například věk, pohlaví, vzdělání apod.¹⁷⁹ Na základě kvótních znaků, mezi které byl zařazen věk, vzdělání a charakteristika osobnosti, byla k průzkumnému šetření s použitím pracovních listů vybrána dívka studující na II. stupni

¹⁷⁸ Marie, Vágnerová *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 209-274.

¹⁷⁹ Peter, Gavora. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 200, s. 136.

základní školy v Horním Jelení ve věku 13 let s velmi dobrým prospěchem. Děvče je živějšího temperamentu, v případě nadchnutí však dokáže plynule a soustředěně pracovat a plnit své úkoly.

14.5 Trasa interiery zámku v Doudlebech nad Orlicí

Během výzkumného šetření došlo k sledování třech prohlídkových tras s účastí pozorovatele v roli tichého nezasahující návštěvníka. Hosté zajímající se o historii zámku ani průvodkyně tedy nebyli seznámeni se záměrem výzkumu. První prohlídka proběhla ve 14:00 hodin s účastí průvodkyně, pozorovatele, 4 dospělých a 2 dětských návštěvníků. Jednalo se o mladý pár a rodinu s babičkou, dědečkem a dvěma chlapci. Na druhou trasu historií stavby uskutečněnou v 11:00 hodin se spolu s pozorovatelem a průvodkyní vydalo 5 dospělých a 1 dívka. Zmiňované děvče doprovázeli rodiče. Jelikož bylo v době rozvolňování opatření covid velice obtížné zastihnout na zámecké prohlídce dětského návštěvníka, který by vyhovoval požadavkům vhodným k evaluaci pracovních listů, došlo ke kvótnímu výběru. Dívka splňující nároky se účastnila třetí prohlídkové trasy v 10:00 hodin, kterou průvodkyně vedla obvyklým způsobem. Jediným zásahem pozorovatele bylo předání pracovních listů a následný pokyn k plnění úkolů. Dále sledující do prohlídky nijak nezasahoval.

14.5.1 Evaluace pracovních listů

Pro ověření funkčnosti vytvořené didaktické pomůcky (*viz příloha B*) byla vybrána třináctiletá dívka navštěvující Základní školu v Horním Jelení v rámci běžné nabízené zámecké prohlídky v Doudlebech nad Orlicí. Děvče dostalo pracovní listy spolu s pokyny před započatou cestou historií zámku, která trvala přibližně 50 minut. Prohlídky se kromě dětské návštěvnice účastnili také: průvodkyně, pozorovatel v podobě běžného návštěvníka a 3 dospělý. Jelikož byly úkoly v pracovních listech navrženy tak, aby korespondovaly s povídáním průvodkyně a nabízenou expozicí v interiérech, dívka současně poslouchala výklad a plnila úkoly. Autorka pracovních listů před vytvořením sama několikrát absolvovala běžnou prohlídku, a tak úkoly s větší časovou náročností zasadil do míst, kde průvodkyně poskytuje návštěvníkům největší časový interval k detailní prohlídce nabízených exponátů. Návštěvnice po celou dobu prohlídky klidně a aktivně pracovala, dle pozorování lze usuzovat že se v úkolech dobře orientovala a nepůsobily jí žádné obtíže.

Po ukončení prohlídky došlo k reflexi. Sledující kladl otázky směřující k myšlenkovým pochodům probíhajícím během plnění pracovních listů. Dětská návštěvnice popsala důvody svého zpracování (*viz příloha B*). Z jejich slov byla cítit radost a nadšení.

Hlavní záměr pracovních listů spočíval především v aktivizaci dětských návštěvníků během frontálně podaného výkladu a také poskytnutí možnosti odnést si „něco“ z expozice zámeckých interiérů sebou domů. Na základě výše popsaných skutečností je možné říci, že didaktická pomůcka splnila očekávání autora.

14.6 Výsledek průzkumného šetření

14.6.1 Pozorování

Na základě průzkumného šetření (*viz příloha C*) bylo zjištěno, jak se liší projevy chování dětských návštěvníků podstupujících frontální výklad průvodkyně a dětí procházejících zámekem s průvodkyní a doprovodnými aktivizujícími pracovními listy. Je důležité zmínit, že z pozorování zaměřeného na tak malou skupinku jedinců nelze výsledek průzkumného šetření zobecnit, rozhodně se však jedná o velmi zajímavé zjištění. Z výsledku pozorování během první a druhé prohlídky vyplývá, že i přes výklad, který je podpořen hlasitým a příjemným projevem průvodkyně pohybující se po zámeckém interiéru, frontální předání informací o historickém šlechtickém rodě a pozůstalé památce dětské návštěvníky neoslovilo. Jak v případě chlapců (11 a 12 let) tak i u dívky (14 let) dochází k nudě, neboť jim není poskytnuta možnost kreativity a jedinec tak namísto soustředění hledá způsob, jak zaměstnat sebe sama zajímavými aktivitami. Mezi další výroky podporující nudu můžeme zahrnout také to, že děti předkládaným informacím nerozumí a považují je za těžké. V obou případech (chlapec 11 let, chlapec 12 let + dívka 14 let) návštěvníci hledali jiné možnosti zábavy a velmi často narušovali svým chováním a hlasitými výroky putování po zámeckých interiérech.

Na základě vložení připravených pracovních listů mohlo dojít k zaznamenání a následnému porovnání toho, jak se sledované projevy liší ve frontálním a interaktivním pojetí zámecké prohlídky. Použitím didaktické pomůcky (při prohlídce III.) došlo k podpoře intenzivního předání informací ze strany průvodkyně a aktivní spolupráci ze strany dětského posluchače. Dívce byl poskytnut prostor k přemýšlení, k formulaci myšlenek a tvorbě otázek či závěrů. Na rozdíl od prvních dvou případů, kdy docházelo k předložení mnoha informací najednou, a tak se nedostavila možnost volby ani prostoru pro uvažování a vyjadřování svých úvah.

14.6.2 Rozhovor

I absolvovaný rozhovor přinesl pár zajímavých skutečností, věrohodných dat, které následně pomohly k vyhodnocení zkoumaného jevu (*viz příloha C*). Jedním z nejdůležitějších poznatků, které rozhovor přinesl, je skutečnost, že návštěvníci účastníci se frontálního výkladu si ve svých vědomostech ze zámeckých interiérů neodnáší téměř nic. Naopak dívka, které byly poskytnuty pracovní listy, aktivně popisuje cestu po zámku.

Chování, které bylo sledované a následně zaznamenané do hodnotících archů, poskytnuté odpovědi jedinců potvrdily, neboť do svých výpovědí sami uvedli, že na místo poslouchání, hledali prostor pro naplnění nevyslyšených potřeb. Jednalo se především o potřeby seberealizace. U dívky 14 let se objevila nenaplněná základní biologická potřeba hladu. Můžeme se domnívat, že právě aktivní účast, kreativita a sounáležitost hraje v životě dospívajících dívek a chlapců velmi důležitou roli, a to nejen ve školním prostředí.

14.7 Interpretace zjištěných dat

Cílem zkoumání bylo hledání odpovědí na předem stanové výzkumné otázky zabývající se historickým výkladem na zámku v Doudlebech nad Orlicí, projevy chování dětských návštěvníků během frontálního předávání informací a projevy chování dětských návštěvníků po zařazení interaktivní prohlídky s didaktickou pomůckou.

Přestože došlo díky současné epidemiologické situaci ČR k výzkumu velmi malého vzorku návštěvníků, můžeme na základě pozorování a rozhovoru usuzovat, že udržet pozornost během frontálního výkladu je pro dětské návštěvníky ve věku 11-15 let velmi obtížné, neboť jsou od přírody zvědaví a spojení s nespoutanou energií. Ne každá činnost, kterou dostanou, je pro ně zábavná, nudí se, a tak na rozdíl od dospělých přesouvají svoji pozornost na něco zajímavějšího. Dospělý jedinec je naučen dokončovat úkoly i v případě, že se mu nelíbí.

Díky zapojení technik a pomůcek můžeme docílit u dětských návštěvníků lepší koncentrace, která se dále odvíjí také od temperamentu jedince, možných emočních poruch, či poruch chování. Pozornost značně ovlivňuje také ztráta motivace a míra porozumění tématu, neboť soustředění jde jedinci mnohem lépe v případě, kdy mu činnost dává smysl a chápe proč mu jsou informace sdělovány.

V tomto případě tak vyhotovené pracovní listy aktivně podpořily historický výklad průvodkyně a u dětské návštěvnice podpořily dojem příjemného zážitku.

14.7.1 Doporučení směřující k lepší atraktivitě zámku Doudleby nad Orlicí

Na základě průzkumného šetření vyvstalo doporučení, které navrhuje zámku Doudleby nad Orlicí rozšířit současný nabízený prohlídkový okruh o zámeckou trasu zaměřující se na aktivní zážitek rodin s dětmi. Díky realizaci projektu by se zvýšila atraktivita zámku, zlepšil standard poskytovaných služeb a rozšířila nabídka návštěvníkům.

Závěr

Předložená diplomová práce se pokusila o uchopení a zmapování historie v české odborné literatuře velice skromně probádaného šlechtického rodu Bubnů z Litic. Snahou bylo popsat rod aristokratů od prvních předků přes společenský vzestup v 17. století, kdy během krátké doby získali nejprve panský a následně i hraběcí titul. I přesto, že se Bubnové, až na výjimky, nikdy příliš nevměšovali do světových dějin, není jejich odkaz zanedbatelný, neboť během staletí vybudovali nemalé panství čítající mnoho architektonických skvostů. V 16. století za dob Mikuláše Bubna z Litic došlo k zřízení rodinného fideikomisu, který se během následujících let vlivem nositelů rodu stále více rozšiřoval, až se Bubnové z Litic zařadili mezi pětadvacet nejbohatších hraběcích rodů v Čechách. Příchod 19. století sebou bohužel přinesl finanční problémy, které předznamenaly úpadek rodu později promítnutý v prodeji velké části panství.

Kromě celkového pohledu na historii a odkaz rodu Bubnů z Litic, informací o jeho nejvýznamnějších osobnostech a sídlech se diplomová práce zabývala také předáním získaných vědomostí dětským návštěvníkům a snažila se o vyvolání zájmu o tuto šlechtickou rodinu. K dosažení záměru byly vytvořeny didaktické pomůcky v podobě pracovního listu podporujícího atraktivní výklad při cestě zámeckými interiéry v Doudlebech nad Orlicí a průvodce určeného dětem, rodinám, školám a všem návštěvníkům památek, který zprostředkovává nejdůležitější informace o historii, výrazných osobnostech, podněcuje k aktivnímu prožitku a láká k pozorování místa. Umožňuje vést vlastní zápisky doplněné kresbami.

Na základě vytvořených pracovních listů došlo k výzkumnému šetření se stanoveným zkoumaným jevem zaměřeným na projevy chování dětských návštěvníků ve věku 11–15 let během zámecké prohlídky založené pouze na výkladu průvodkyně a na putování interiéry s výkladem doplněným pracovními listy. Dle pozorování a rozhovoru vyplynulo pár zajímavých skutečností pojednávajících o frontálním vyprávění průvodkyň. U sledovaných jedinců došlo k frustraci potřeb vedoucích k nepozornosti a následnému nabytí velmi malého množství vědomostí. Dosažení pracovních listů naopak podpořilo zachování získaných informací a naplnilo potřebu seberealizace. I přesto, že se jednalo o velmi malý vzorek zkoumaných osob, můžeme na základě výzkumného šetření usuzovat, že cesta dějinami zámku podpořená didaktickými pomůckami, založená na aktivní účasti návštěvníků, je mnohem větším přínosem než nudný výklad chrlící jména a data. A aktivní prožitek by chlapce a dívky směřoval k většímu zájmu o památky a celkové prostředí, v němž žijí. Ne nadarmo se rodina Bubnů z Litic řídí heslem: *Ctíce předky, ctíme sebe.*

Seznam použité literatury a pramenů

Prameny

Státní oblastní archiv v Zámrsku:

- (SOA) Fond: Rodinný archiv Bubnů z Litic.
- Velkostatek Doudleby nad Orlicí – Horní Jelení.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, Územní odborné pracoviště v Pardubicích, Spisová dokumentace zámku Žamberk

- J. WAGNER. *Vyjádření k navrhovaným úpravám – zámek Žamberk, Praha 1963.*

Vedené rozhovory:

- Povídání s p. Michaelem Skopalem (archivář – Státní oblastní archiv Zámrsk)
- Povídání s p. Janem Kunertem (farář – kostel Horní Jelení)

Literatura

- ALBERT, Eduard a Karel CHOTOVSKÝ. *Paměti žamberské.* Brno: GARN, 2012.
- BORKOVCOVÁ, Marie. *Městské muzeum Lanškroun: zábavný průvodce pro děti.* Lanškroun: Městské muzeum Lanškroun, 2015.
- ČURDA, František. Litice. Pardubice: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1966.
- DOČEKAL, Boris. *Osudy českých šlechticů.* Jihlava: Listen, 2002.
- DUJKOVÁ, Eleonora. *Vzpomínání.* Praha: SPBU, 2009.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2000.
- HALADA, Jan. *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti.* Praha: Akropolis, 1999.
- HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů.* Vyd. 5., přeprac. a dopl. Praha: Paseka, 2001.
- HILMERA, Jiří a Hugo ROKYTA. *Hrady a zámky: sborník krátkých monografií o hradech a zámcích v českých krajích.* 2., část. pozměn. a rozš. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963.
- HOLLINS, David. *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815.* Praha: Grada, 2007.

- CHUPÍKOVÁ, Eva. *S pastelkami po zámku Náchod*. Olomouc: Hranostaj, 2012. První průvodce památkami pro děti.
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 8. vyd., V SPN vyd. 3. - rozš. a dopl. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2010.
- KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí, část 1, Praha, 1874.
- KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic), část 2, Praha, 1876.
- KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic), část 3, Praha, 1877.
- KOĐOUSEK, Václav, Monografie Doudleb nad Orlicí (Se zvláštním zřetelem k rodu hrabat z Bubna a Litic), část 4, Praha, 1887.
- KŠÍR, Josef, *Vzpomínka na českého generála Ferdinanda Antonína Bubnu (1768-1825) v cizině. Genealogické a heraldické listy*, roč. 33, č. 3, 2013.
- MIČEK, Ladislav. *Jan z Bubna, válečník a diplomat*. Uhřetov: Studio dokument a forma, 2016.
- MIČEK, Ladislav. *Ještě nenadešel čas*. Uhřetov: Studio dokument a forma, 2018.
- MUSIL, František. *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí n.Orlicí: Grantis, 1995.
- MYSLIVEČEK, Milan. *Velký erbovník: encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české*. Plzeň: Fraus, 2006.
- NOVOTNÝ, Blahoslav, *Horní Jelení 100 let městem – Co archivy ukrývají*, Horní Jelení, 2010.
- NOVOTNÝ, Blahoslav, *Horní Jelení 100 let městem – Černé na bílém*, Horní Jelení, 2011.
- NOVOTNÝ, Blahoslav. *Horní Jelení 100 let městem – Kronika*, Horní Jelení, 2008.
- *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1890.
- PETŘÍKOVÁ, Iva. *Hravý průvodce Prahou*. V Praze: Fragment, 2019.
- POCHE, Emanuel. *Umělecké památky východních Čech 4*. Praha, 1982.
- POUZAR, Vladimír, *Almanach českých šlechtických rodů*, Praha, 1996.
- ROŽMBERSKÝ, Petr. *Hrad Buben u Plešnic*. Plzeň: Nadace České hrady, 1995. Zapomenuté hrady, tvrze a místa.
- SKOPAL, Michael, *Nejstarší rodokmen pánů z Bubna - fakta a otázky*, in: *Sborník prací východočeských archivů 10*, 2005.

- SKOPAL, Michael. *Rodinný archiv Bubnů z Litic. Doudleby nad Orlicí. 1606-1949*, inventář. Zámorsk, 2015.
- SUCHOMEL, Miloš a PROZAT/NK/06. *Zámek Nelahozeves*. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1963.
- TOUŠKOVÁ Iveta, Josef MARŠÁL, Martin POLÁČEK. *Malá Toulavka: navštivte dvacet tajemných míst naší vlasti!*. Praha: freytag & berndt, 2018. Toulavá kamera pro děti.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.
- VLČEK, Pavel, Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha, 1999.
- VOJKOVSKÝ, Rostislav. Kokořín: hrad a zámek a čtyři skalní hrádky východně od Mělníka. Hukvaldy-Dobrá: Nakladatelství Miroslav Bitter - PUTUJME, 2012.

Diplomové práce

- KREUSELOVÁ, Zuzana. *Kostel sv. Václava v Žamberku*. Diplomová práce na katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Praha, 2015.
- LECHMANNOVÁ, Monika. *Rod Bubnů z Litic v moderní historii*. Diplomová práce na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Praha, 2014.

Internetové zdroje

- Zámek a pivovar: Obec Suchomasty. *Obec Suchomasty: Titulní stránka* [online]. Dostupné z: <http://www.suchomasty.cz/zamek-a-pivovar/d-3188/p1=1131>
- Zámecké interiéry. *Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/prohlidka-zamku/zamek>
- Historie. *Zámek Doudleby nad Orlicí* [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-doudleby.cz/cs/historie>
- Dostupné z: <https://www.hrady.cz/?OID=1547>
- Modrá krev: Bubnové z Litic — iVysílání — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11453913494-modra-krev/417235100191004-bubnove-z-litic>
- RVP ZV_2017_červen.pdf, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792/>

- Výtvarný výraz, symbol a znak – stavební kameny řeči o výtvarné výchově. Eduart - [online]. Dostupné z: <http://www.eduart.cz/casopis/index.php/cz/obrazivost-a-tvorivost/28-jan-slavik>
- 215/1919 Sb. – Beck-online. *Beck-online - beck-online*. [online]. Copyright ©2009 [cit.20.06.2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6mrrguwtk>
- kostel sv. Václava – Památkový Katalog. *Památkový Katalog*. [online]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-19858528>

Seznam příložených vlastních fotografií

Obrázek č. 1 – zřícenina hradu Buben

Obrázek č. 2 – zřícenina hradu Litice

Obrázek č. 3 – zřícenina hradu Litice

Obrázek č. 4 – zřícenina hradu Litice, skalní útes

Obrázek č. 5 – zámek Žamberk

Obrázek č. 6 – zámecká kaple Nanebevzetí Panny Marie

Obrázek č. 7 – kostel sv. Václava Žamberk

Obrázek č. 8 – zámek Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 9 – zámek Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 10 – půdorys zámku Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 11 – nádvoří zámku Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 12 – sgrafitový motiv mořské vlny

Obrázek č. 13 – sgrafitová výzdoba okolo oken, zámek Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 14 – sgrafitová výzdoba Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 15 – barokní kamna zámek Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 16 – detail barokních kamen, zámek Doudleby nad Orlicí

Obrázek č. 17 – kostel Nejsvětější Trojice v Horním Jelení

Obrázek č. 18 – zámeček v Horním Jelení

Obrázek č. 19 – zámek Zámorsk (současný Státní oblastní archiv)

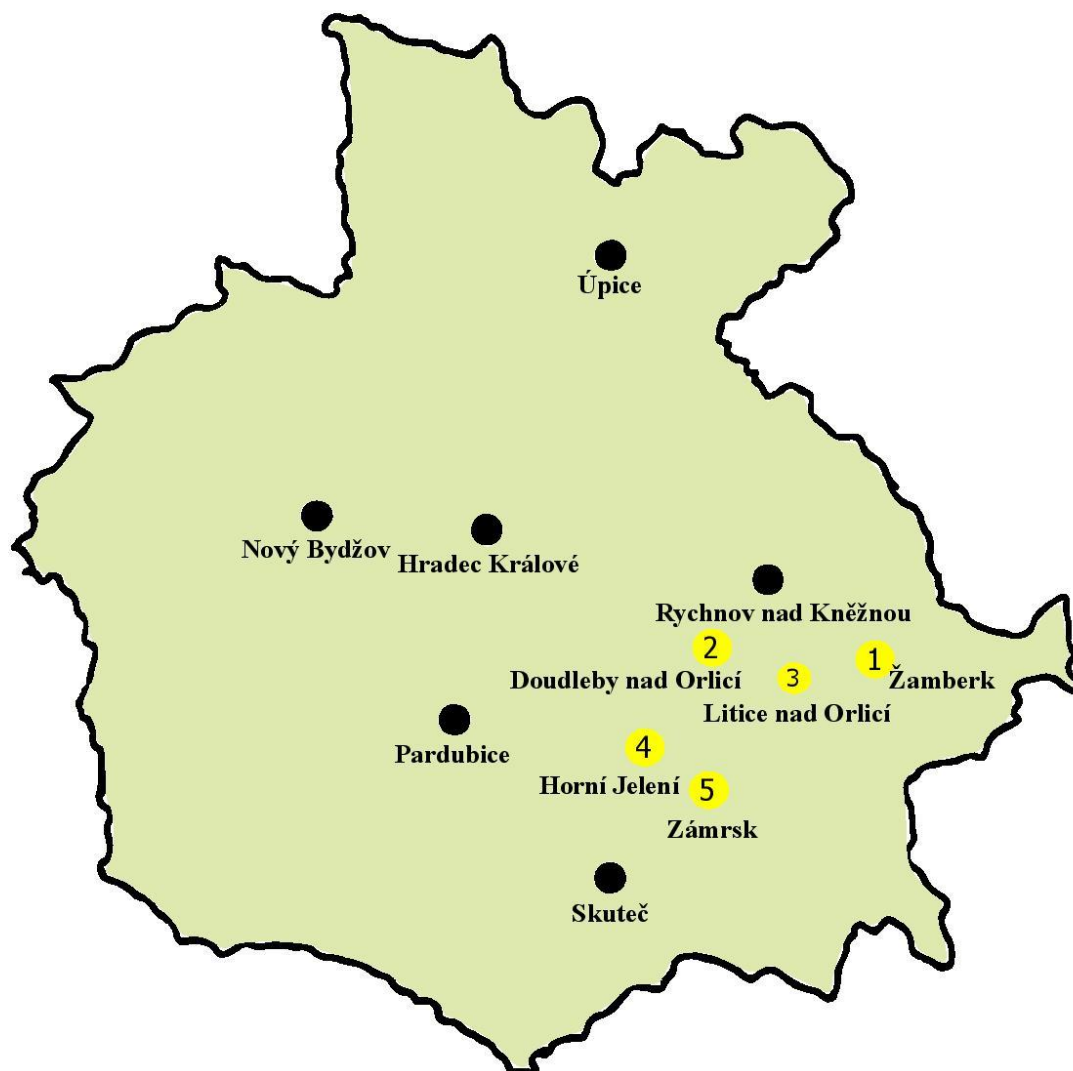
Obrázek č. 20 – pamětní deska Ferdinanda Antonína z Bubna a z Litic

Přílohy

Příloha A – Mapa východních Čech s nejznámějšími sídly Bubnů z Litic.....	-1-
Příloha B – Pracovní listy doprovázející prohlídku zámku v Doudlebech nad Orlicí.....	-2-
Příloha C – Záznamové archy výzkumného šetření.....	-9-
Příloha D – Průvodce památkami.....	-17-
Příloha E - Vlastní přiložené fotografie.....	-59-

Příloha A

Mapa východních Čech s nejvýznamnějšími sídly Bubňů z Litic

● *Vyznačená místa na mapě:*

1. zámek Žamberk, kostel svatého Václava Žamberk
2. zámek Doudleby nad Orlicí
3. hrad Litice
4. zámeček a kostel Nejsvětější trojice Horní Jelení
5. zámeček Zámrsk (nyní Státní oblastní archiv)

Příloha B

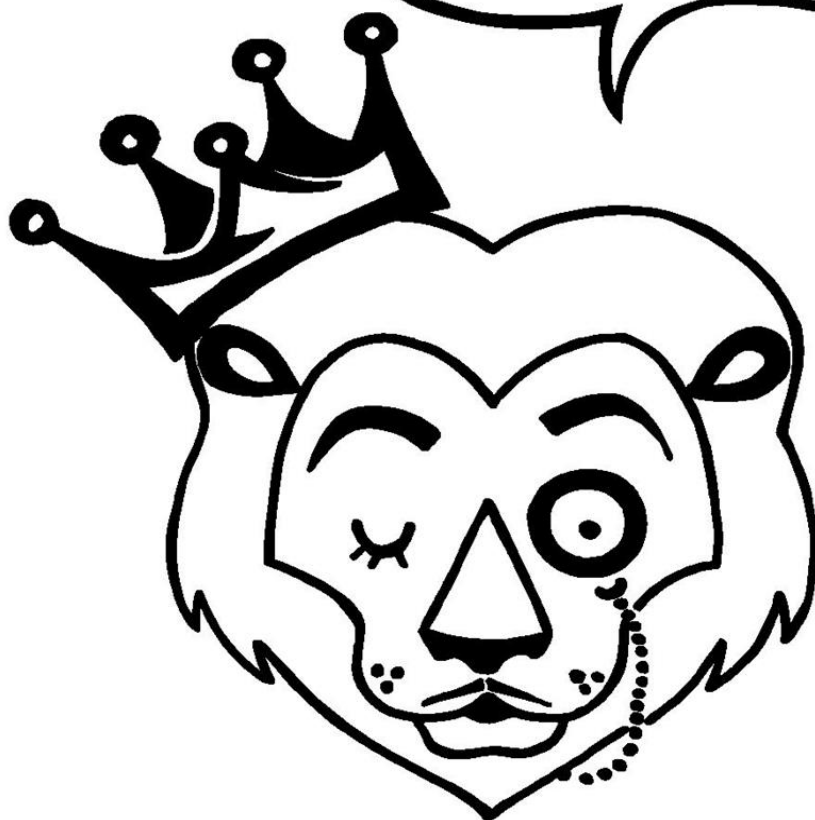
Ahoj,
vítám Tě na zámku Doudleby nad Orlicí.
V těchto pracovních listech na Tebe čeká
spousta úkolů. K jejich
splnění však musíš projít celý zámek.

Ctíme předky - ctíme sebe..

I. Pracovní listy – titulní strana/barevná verze

Ahoj,
vítám Tě na zámku Doudleby nad Orlicí.
V těchto pracovních listech na Tebe čeká
spousta úkolů. K jejich
splnění však musíš projít celý zámek.

Ctíce předky - ctíme sebe..

II. pracovní listy – titulní strana/černobílá verze

Který šlechtic nechal zámek v roce 1588 postavit? Vyber správnou odpověď:

1. Jiří z Poděbrad
2. Hugo z Lichtenštejna
3. Mikuláš Bubna z Litic
4. Jan Doudlebský
5. Heřman Bubna z Litic

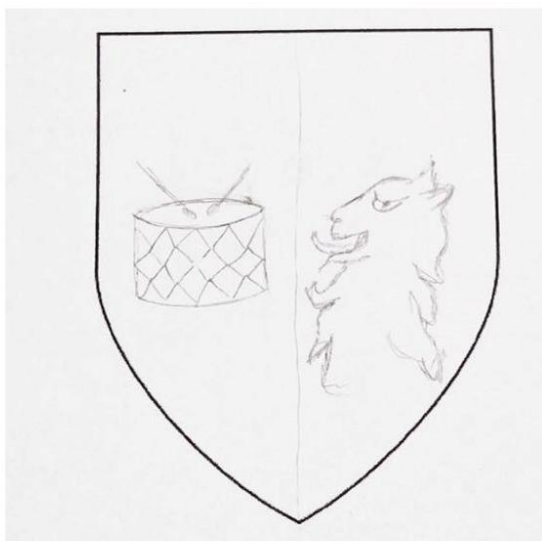

K svátečnímu stolu musely děti chodit upravené. Jak si představuješ šaty malé hraběnky Eleonory:

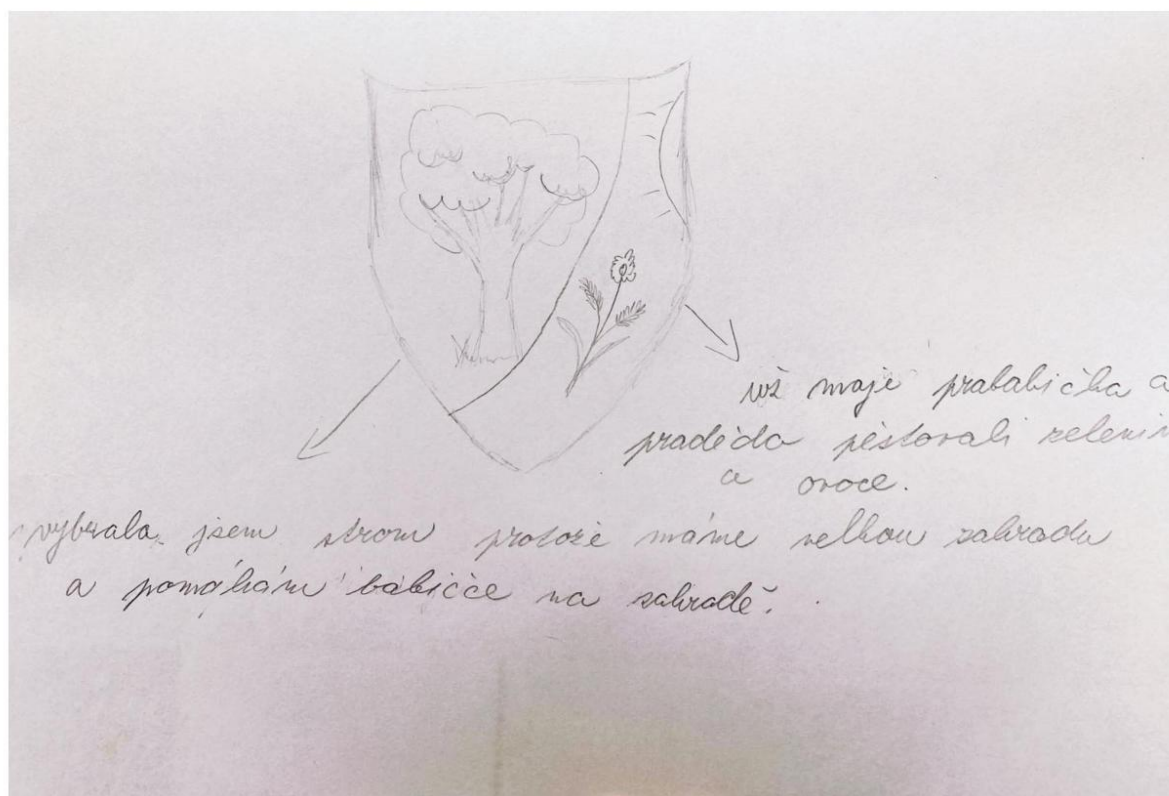

III. pracovní listy – 1. strana

 Kachle kamen ukřývají erb Bubnů. Z jakých symbolů se skládá? Zakresli:

 Ve středověku byl jedním z hlavních symbolů starobylé a bohaté rodiny rodinný erb. Zamysli se, jaký znak by symbolizoval historii tvé rodiny:

IV. pracovní list – 2. strana

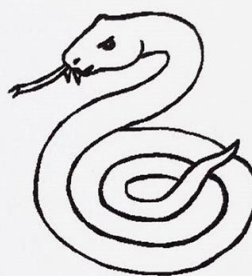
Jakou symboliku představují předměty ukryté v emblémové malbě s nápisem MINULOST, SOUČASNOST A BUDOUCNOST. Popiš:

čas

moc

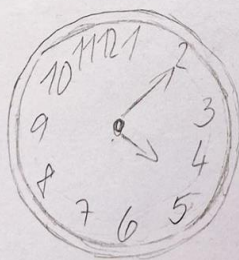

silca

Jakou radu bys dal/a současnému panovníkovi-prezidentovi. Vymyšlenou větu následně ilustruj.

aby mohl už dlouho prezidentem protože už je starý

čas

predčínání
moci

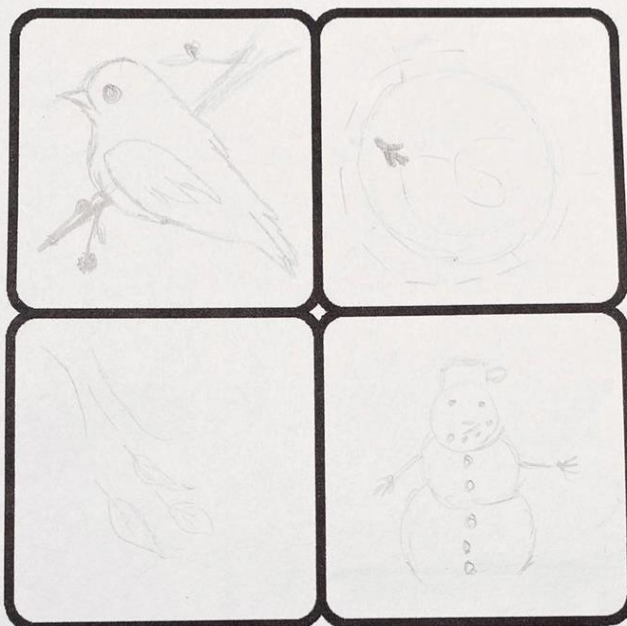
stareš

Zakresli symboly vystihující roční období:

JARO

LÉTO

PODZIM

ZIMA

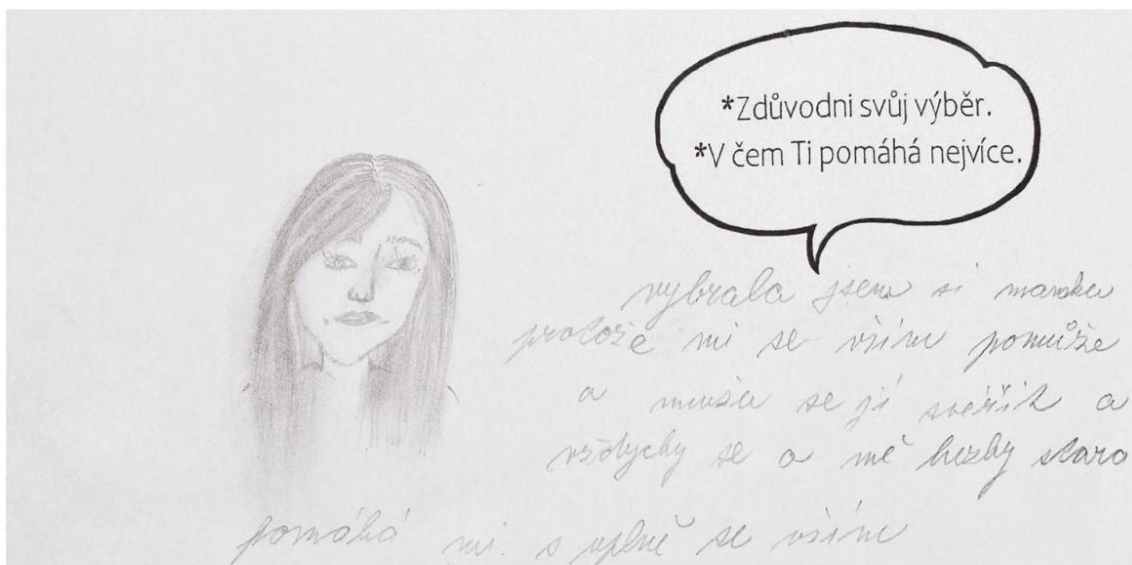
Který šlechtic z rodu Bubnů se proslavil jako osvoboditel Ženevy?

*Ferdinand Antonín hrabě z
Bubna a Litic*

Pan Heřman z Bubna a Litic byl udatný, dle pověsti zachránil Iva a ten ho do konce života všude věrně doprovázel. Máš taky nějakého anděla strážného? Svého ochránce nakresli.

Typickým znakem zámku je sgrafitová výzdoba zámeckých zdí. Sgrafito je nástěnná technika, kterou se zdobily fasády renesančních budov. Zakresli dva motivy, které při prohlídce potkáš, do třetího políčka navrhni svůj motiv.

Příloha C

Záznam pozorování projevů komunikace průvodkyně zámku

Prohlídka zámeckých interiérů č. 1

SLEDOVANÉ PROJEVY:

Intenzita hlasu

velmi tichý 1 2 **3** 4 5 velmi hlučný

Barva hlasu

nevýrazný hlas 1 2 3 4 **5** poutavý hlas

Tempo řeči

velmi pomalé 1 2 **3** 4 5 velmi rychlé

Pauzy v řeči

1 většinou nenáležitě, špatně vložené **2** většinou náležitě, dramatické, logické

Pohled

1 většinou nesleduje očima návštěvníky **2** většinou sleduje očima návštěvníky

Oční kontakt

1 zaměřený většinou na stejné návštěvníky **2** zaměřený rovnoměrně na všechny

Postoj průvodkyně

1 většinou ustrnulý **2** většinou uvolněný

Poloha těla

1 většinu sedí 2 většinou stojí **3** většinou chodí po interiéru

Hodnocení průběhu prohlídky zámku (dětský návštěvník)

Prohlídka zámeckých interiérů č. 1

Pozorování zaměřeno na:

- *chlapec 11 let*
- *chlapec 12 let*

Sleduje výklad průvodkyně

nikdy občas často velmi často

Dokáže regulovat svoje chování

nikdy občas často velmi často

Vykřikování, vydávání zvuků

nikdy občas často velmi často

Nevhodné navazování kontaktu s ostatními návštěvníky

nikdy občas často velmi často

Viditelná podrážděnost, rozladěnost

nikdy občas často velmi často

Reaguje na napomenutí

nikdy občas často velmi často

Jiné: Chlapci směšně reagují na pokyn nazutí pantoflů, sloužících k ochraně podlahové krytiny zámku. Přichází napomenutí od babičky: „*Nechovejte se jako zvířátka a poslouchajte pani průvodkyni.*“ Dojde k utišení. Ve třetím zámeckém interiéru si chlapci začínají sedat na podlahu. Následně využívají kolena ke klouzání. Výklad průvodkyně je nezajímá. Po napomenutí dědečka se opět staví na svá chodidla. Začínají vést debatu, při které se vzájemně chichotají. Je patrné, že výklad ani zámecké interiéry je nezajímají. Průvodkyně jejich chování přehlíží, věnuje se ostatním návštěvníkům.

Záznam pozorování projevů komunikace průvodkyně zámku

Prohlídka zámeckých interiérů č. 2

SLEDOVANÉ PROJEVY:

Intenzita hlasu

velmi tichý 1 2 **3** 4 5 velmi hlučný

Barva hlasu

nevýrazný hlas 1 2 **3** 4 5 poutavý hlas

Tempo řeči

velmi pomalé 1 2 **3** 4 5 velmi rychlé

Pauzy v řeči

1 většinou nenáležitě, špatně vložené **2** většinou náležitě, dramatické, logické

Pohled

1 většinou nesleduje očima návštěvníky **2** většinou sleduje očima návštěvníky

Oční kontakt

1 zaměřený většinou na stejné návštěvníky **2** zaměřený rovnoměrně na všechny

Postoj průvodkyně

1 většinou ustrnulý **2** většinou uvolněný

Poloha těla

1 většinu sedí 2 většinou stojí **3** většinou chodí po interiéru

Hodnocení průběhu prohlídky zámku (dětský návštěvník)

Prohlídka zámeckých interiérů č. 2

Pozorování zaměřeno na:

- *dívka 14 let*

Sleduje výklad průvodkyně

nikdy občas často velmi často

Dokáže regulovat svoje chování

nikdy občas často velmi často

Vykřikování, vydávání zvuků

nikdy občas často velmi často

Nevhodné navazování kontaktu s ostatními návštěvníky

nikdy občas často velmi často

Viditelná podrážděnost, rozladěnost

nikdy občas často velmi často

Reaguje na napomenutí

nikdy občas často velmi často

Jiné: Na počátku prohlídky dívka sleduje zámecké interiéry a poslouchá výklad průvodkyně. Při delším povídání o emblémových malbách klopí oči směrem k podlaze a hraje si s gumičkou, kterou natahuje mezi prsty. Naklání se k matce s otázkou: „*Kde se stavíme na oběd?*“ Matka odvětlí, že se domluví až po prohlídce. Děvče klade další otázky. Po napomenutí matky, aby se utišila, vytahuje z kapsy vstupenku se kterou si hraje až do konce prohlídky. Průvodkyně chování děvčete přechází bez povšimnutí.

Záznam pozorování projevů průvodkyně zámku

Prohlídka zámeckých interiérů č. 3

SLEDOVANÉ PROJEVY:

Intenzita hlasu

velmi tichý 1 2 **3** 4 5 velmi hlučný

Barva hlasu

nevýrazný hlas 1 2 3 4 **5** poutavý hlas

Tempo řeči

velmi pomalé 1 2 **3** 4 5 velmi rychlé

Pauzy v řeči

1 většinou nenáležitě, špatně vložené **2** většinou náležitě, dramatické, logické

Pohled

1 většinou nesleduje očima návštěvníky **2** většinou sleduje očima návštěvníky

Oční kontakt

1 zaměřený většinou na stejné návštěvníky **2** zaměřený rovnoměrně na všechny

Postoj průvodkyně

1 většinou ustrnulý **2** většinou uvolněný

Poloha těla

1 většinu sedí 2 většinou stojí **3** většinou chodí po interiéru

Hodnocení průběhu prohlídky zámku (dětský návštěvník)

Prohlídka zámeckých interiérů č. 3 – vložení pracovních listů

Pozorování zaměřeno na:

- *dívka 13 let*

Sleduje výklad průvodkyně

nikdy občas často velmi často

Dokáže regulovat svoje chování

nikdy občas často velmi často

Vykřikování, vydávání zvuků

nikdy občas často velmi často

Nevhodné navazování kontaktu s ostatními návštěvníky

nikdy občas často velmi často

Viditelná podrážděnost, rozladěnost

nikdy občas často velmi často

Reaguje na napomenutí

není napomínána

Jiné: Před započítím cesty po zámku v Doudlebech nad Orlicí dívka dostává pracovní listy, které má za úkol vyplnit. Sleduje výklad průvodkyně a soustředěně plní úkoly. Zadaná cvičení je schopna plnit samostatně bez většího individuálního vedení. Pracuje sebejistě, nejsou spatřovány projevy úzkosti. Chod prohlídky, výklad průvodkyně ani ostatní návštěvníky při hledání správných odpovědí nijak nenarušuje.

Interview – chlapec 11 let

I. zámecká prohlídka

Odpovědi na položené otázky:

1. Co jsi si zapamatoval z prohlídky zámku?

Bylo toho tam hodně. Ty bačkory jsem zatím ještě nikde neviděl. Líbilo se mi, že ty podlahy klouzaly jako na ledě.

2. Jak se ti líbil výklad paní průvodkyně?

Líbil, ale říkala toho strašně moc, to jsi už ani nepamatuju všechno.

3. Co bys změnil na prohlídce zámku?

Mají to hezký, jenom to bylo strašně dlouhý. Takže bych asi zkrátil to povídání.

Interview – chlapec 12 let

I. zámecká prohlídka

Odpovědi na položené otázky:

2. Co jsi si zapamatoval z prohlídky zámku?

My jsme si s Kubou (chlapec 11 let) hodně povídali, ale pamatuji si, že tady bydleli Bubnové co měli ve znaku buben a lva. Jeden z nich toho lva zachránil. A pak ještě že tam byly velký kamna.

2. Jak se ti líbil výklad paní průvodkyně?

Byla taková milá. Hezky povídala, ale pak už jsem to všechno neposlouchal.

3. Co bys změnil na prohlídce zámku?

Mě to nebavilo. Pantofle mě přišly hrozně vtipný. Líbilo by se mi, kdybychom se mohli všichni klouzat. Dát si třeba závody mezi sebou, to bych babičku porazil.

Interview – dívka 14 let

II. zámecká prohlídka

Odpovědi na položené otázky:

3. Co jsi si zapamatoval z prohlídky zámku?

Je toho hodně, nevím, co mám jmenovat. Zámek patřil nějakým Bubnům z Litic. Teď se o něj stará... Jméno si už nepamatuji, ale je to syn zemřelé hraběnky. Pak si pamatuji hodně loveckých trofejí a kamna. Ještě tam byl příběh o lvu a jeho pánovi. A to je asi všechno. Líbí se mi grafika fasády, teď jsem zapoměla, jak se tomu říká.

2. Jak se ti líbil výklad paní průvodkyně?

Ano, líbil. Byla to hodná paní. Ke konci už mě to moc nebavilo, protože už toho bylo hodně.

3. Co bys změnil na prohlídce zámku?

Asi aby to bylo trochu kratší. Trochu jsem si přála konec, protože mám hlad.

Interview – dívka 13 let

III. zámecká prohlídka + pracovní listy

Odpovědi na položené otázky:

4. Co jsi si zapamatoval z prohlídky zámku?

Takže.. Zámek nechal postavit Mikuláš Bubna z Litic, který měl hrad v Liticích. Tady nechal postavit letní sídlo, a tak sem jezdili jenom na prázdniny. Bydleli v Žamberku na zámku. Pak si pamatuji na velká barokní kamna. Na každé kachliče byl erb Bubnů. Ve znaku měli buben a lva. Dál si pamatuji na kapli, která se zachovala a na voskovou figurínu Ferdinanda, myslela jsem, že je živý. Také tam byly malby jako hádanky. Dřív se tím šlechtici bavili. Já jsem dala radu prezidentovi, aby už radši prezidentem nebyl, protože je starý. Také jsme byli v pokoji, kde byl příběh lva a Heřmana. To je asi všechno. Ne, ještě si vzpomínám na spoustu loveckých trofejí a obrázků, kde byla i hraběnka, která musela chodit ke svátečnímu stolu přesně jinak nedostala oběd. A ještě nám paní už ale na konci, říkala o fasádě a sgrafitech. Takové jsem ještě neviděla. V Litomyšli jsou taková psaníčka. A to je všechno.

2. Jak se ti líbil výklad paní průvodkyně?

Líbil. Povídala nahlas a pomalu.

3. Co bys změnil na prohlídce zámku?

Asi nic. Bavilo mě kreslit.

Příloha D

PRŮVODCE PAMÁTKAMI PRO KLUKY A HOLKY

PO STOPÁCH ČESKÉHO ŠLECHTICKÉHO RODU

I. Návrh titulní strany

PO STOPÁCH ČESKÉHO ŠLECHTICKÉHO RODU

II. Návrh titulní strana průvodce

napsala a ilustrovala
ANETA PATAJOVÁ

OBSAH

1. Buben
2. Litice
3. Doudleby nad Orlicí
4. Žamberk
5. Horní Jelení
6. Zámorsk
7. Stopy rodu

Buben

Hrad Buben

U malé obce Plešnice nacházející se
lzápadním směrem od Plzně, stojí na
na protáhlém skalním výběžku zřícenina hradu
Buben. Počátky historie hradu jsou velmi
mlhavé. Dle pramenů jej pravděpodobně
vlastnili spolu
s okolními
vesnicemi
nejstarší předkové
rodu Bubnů. Za
tyto nejstarší
předky jsou
považováni Stach,
zvaný Buben z
Hrádku - purkrabí
na hradě Potštejn
a Otík z Bubna,
označovaný jako
nejstarší známý
předek hraběcí
linie pánů z Bubna a Litic na Doudlebech a
Horním Jelení.

zapamatuj si:

**Prapůvodní kořeny
rodu Bubnů sahají
na Plzeňsko
do konce 14. století.**

Buben

Obrázek zříceniny hradu vybarvi:

Nakresli návrh původní podoby hradu:

Hrad se skládal z hradního opevnění, brány s padacím mostem, velkého nádvoří, věže a paláce, který měl 2 části. V podhradí se nacházely chlévy, stodoly a stáje.

Buben

Místo pro vlastní poznámky:

Litice

Hrad Litice

Gotický hrad vznikl na konci 13. století na základě kolonizační činnosti příslušníka rodu kastelána Drslava pocházejícího ze západních Čech.

zapamatuj si:

**Nejrosáhlejší úpravu hradu provedl český král Jiří z Poděbrad.
Bubnové hrad zakoupili v roce 1562.**

Stejnomený hrad postavili také nedaleko Plzně. Během následujících let vlastnil hrad Karel IV.

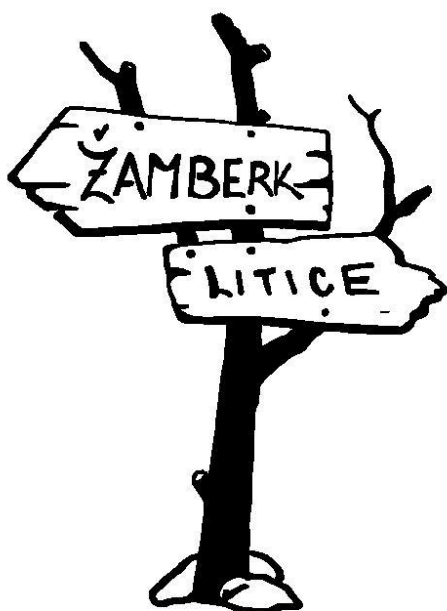
a Jiří z Poděbrad, který se zasloužil o nejrosáhlejší stavební úpravy. Hrad sloužil jako pevnost, především v roce 1469, kdy do Čech vpadl král Matyáš Korvín. V době pernštejnské državy hrad ztratil svůj význam. Na lepší časy se začalo blýskat v roce 1562, když Mikuláš z Bubna panství Litice zakoupil od Václava Okrouhlického z Kněnic.

Litice

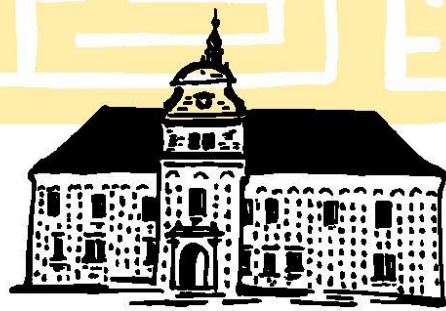
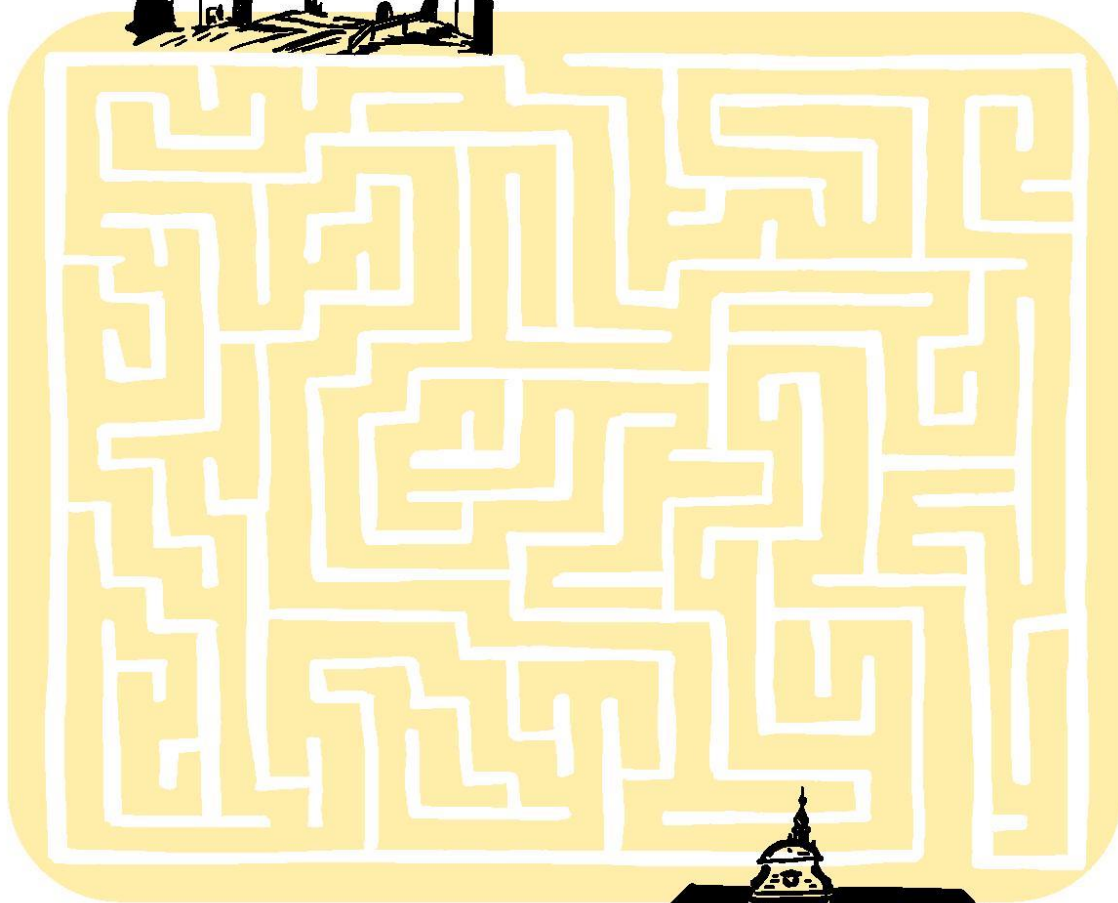
Vyber správné základní gotické znaky a spoj:

sdružená okna
vertikála
mohutné stavby
zdobnost
fiála
rozetové okno
úzké a vysoké stavby
sgrafito
okno s lomeným obloukem, kružbou
vnitřní a vnější opěrný systém
lomený oblouk

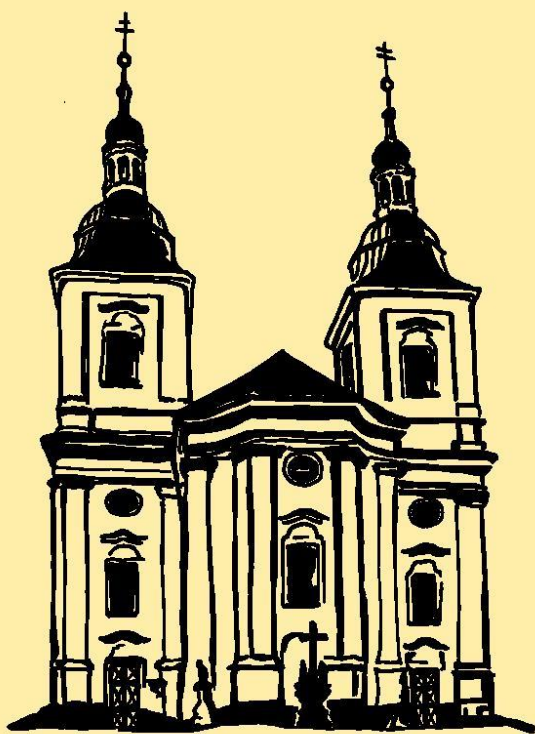
Mikuláš z Bubna si Litice oblíbil natolik, že se staly rodovým sídlem. Vazba k místu se objevila v jeho přídomku - MIKULÁŠ Z BUBNA Z LITIC. Z počátku na hradě pobýval velmi často, později však stavba přestala vyhovovat nárokům bydlení, a tak šlechtic začal budovat honosnější stavby v Žamberku a Doudlebech. Hrad pomalu chátral. Dnes můžeme spatřit pouze jeho zříceninu.

Najdi Mikulášovi cestu z hradu Litice do Doudleb:

Litice

Místo pro vlastní poznámky:

Žamberk

Zámek Žamberk

Renesanční čtyřkřídlovou stavbu s půdorysem protáhlého obdélníku nechal okolo roku 1600 vybudovat Mikuláš Bubna z Litic. I přesto že si oblíbil hrad Litice, přesunul rezidenci panskví právě do Žamberka. Vedla ho k tomu zřejmě potřeba reprezentativnějšího sídla a umístění, neboť Litice se nacházely v odlehlých lesích.

Na sklonku třicetileté války postihla zámek katastrofa, Švédové jej v roce 1627 vypálili. František Adam z Bubna přistoupil k rozsáhlým barokním úpravám. Jeho nástupci však během následujících let

o zámek nejevili zájem a tak začal chátrat. Finanční obtíže, které se objevily na počátku

zapamatuj si:

Zámek nechal okolo roku 1600 postavit Mikuláš Bubna z Litic. Následně se Žamberk stal rodovým sídlem.

19. století, donutily rodinu Bubnů k prodeji zámku. Žamberecké panství získal Veriano Alfred Windischgrätz, za jehož správy

proběhla modernizace a úpravy v duchu probíhajících rokoka. Souběžně s těmito stavebními pracemi vymizely ze zámku původní arkády a zbytky starého opevnění, na základě čehož mohl být založen rozlehlý anglický park. Po rozsáhlých úpravách koupil panství Jan Parish, jeho rod tu pobýval do roku 1948. Poté se ze zámku stalo odborné učiliště.

Jakou podobou by se pyšnil tvůj zámek? Navrhni:

Zámecká kaple Nanebevzetí Panny Marie

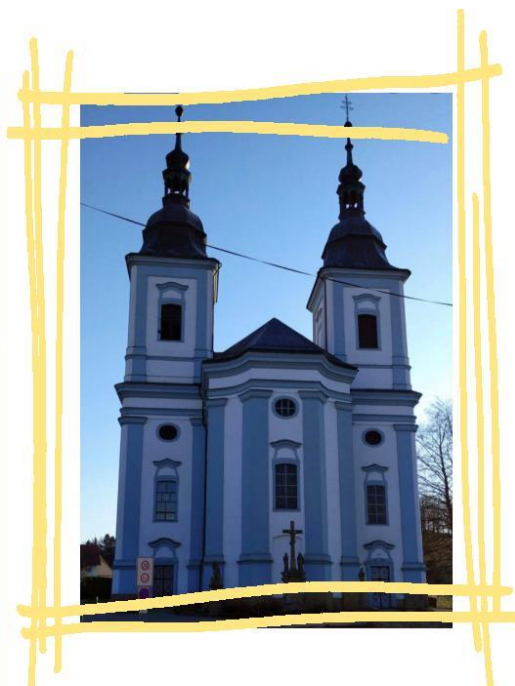
Jednolodní kaple leží na severozápadním nároží zámku. Sakrální stavbu nechal postavit František Adam Bubna z Litic. Na severní straně je uzavřena trojbokým presbytářem s hlavním oltářem. Můžeme zde spatřit vyobrazení českých patronů, Zvěstování Panny Marie či Nanebevzetí Panny Marie. Pozornost si zaslouží také renesanční náhrobek. Dveře se otevírají v době bohoslužeb.

Žamberk

Kostel svatého Václava Žamberk

Objednávku na stavbu barokního chrámu v roce 1729 zadal poručník tehdy nezletilého Antonína Víta z Bubna a Litic, Jan Václav z Bubna a Litic. Zakázku získal východočeský stavitel Theodor Morazzim. Dispozice kostela vychází z půdorysu řeckého kříže s mohutným křížením. Na východní straně se nachází trojboký presbytář se dvěma hranolovými věžemi po stranách. Na západ leží obdélná předsíň, nad níž je umístěná kruchta s varhanami. V jihozápadní části najdeme kapli Panny Marie a naproti ní kapli Nejsvětějšího srdce Páně.

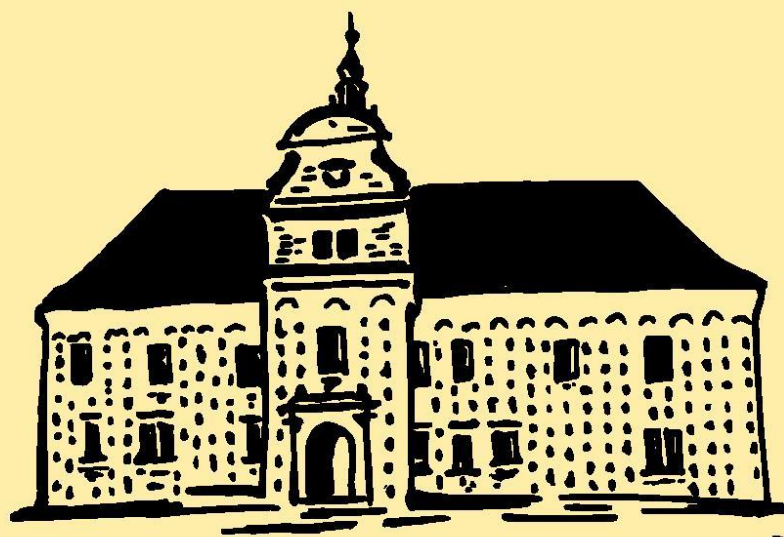

Zámek v Žamberku vybarvi a dokresli pozadí:

Žamberk

Místo pro vlastní poznámky:

Doudleby nad Orlicí

Zámek Doudleby nad Orlicí

Pozdně renesanční zámek s raně barokními prvky nechal postavit Mikuláš Bubna z Litic v roce 1588. Zámek sloužil až do 19. století pouze jako letní sídlo.

Po prodeji zámku v Žamberku, přestavěli doudlebské sídlo k celoročnímu obývání. V roce 1949 během totalitního systému došlo k znárodnění. Opětovně byl zámek rodině navrácen v roce 1993.

zapamatuj si:

Zámek nechal postavit Mikuláš Bubna z Litic v roce 1588. Rodina Bubnů jej nikdy neprodala. Nepobývali zde pouze v době jeho znárodnění.

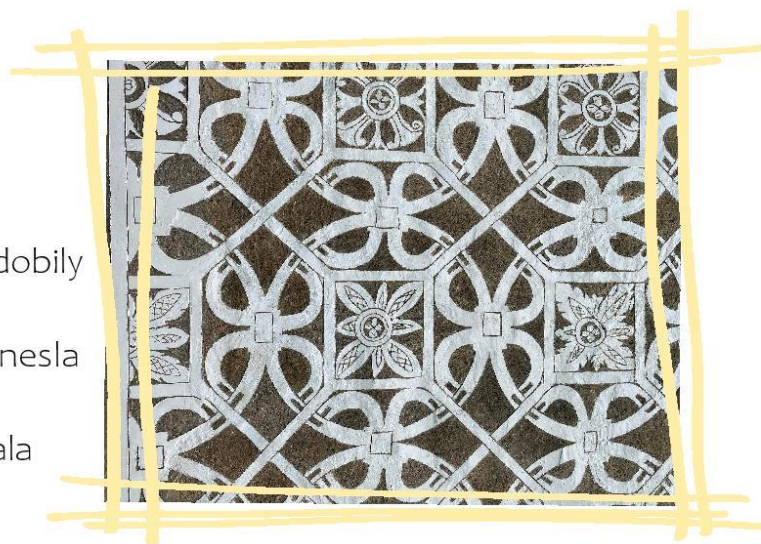
Nyní se o zámek stará Petr Dujka, nejstarší syn hraběnky Eleonory Dujkové.

Doudleby nad Orlicí

Sgrafito

Typický znak
zámku představuje
sgrafitová výzdoba
zámeckých zdí.

Sgrafito je nástěnná
technika, kterou se zdobily
fasády renesančních
budov. Nejprve se nanese
tmavá část omítky,
když byla suchá, přidala
se ještě světlá barva.
Poté se vyškrabával vzor.

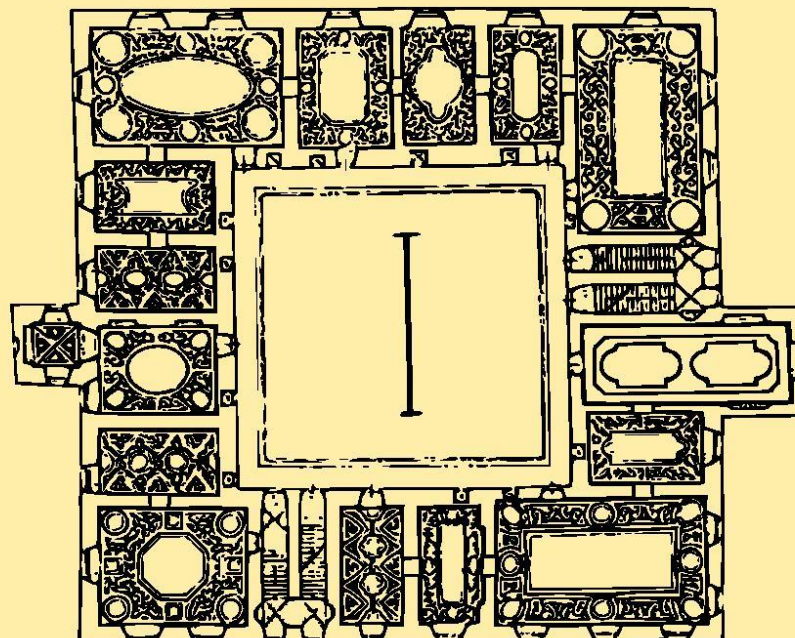

Vlastní sgrafito

Vytvořte vlastní návrh sgrafita, kde bude zobrazen váš typický znak, něco, co vás nejlépe charakterizuje. Tak aby bylo poznat, že se jedná o váš dům.

*Co děláš ve volném čase?
*Jaké povolání bys chtěl/a v budoucnu dělat?
*Máš nějaké domácí zvíře?

Doudleby nad Orlicí

Jednopatrový čtyřkřídlý objekt se čtvercovým nádvořím vybavený pavlačí se kromě nádherné vnější a vnitřní fasády pyšní také obrovskými raně barokními kamny. Topidlo pochází z roku 1690. Každá kachle ukrývá iniciály Františka Adama z Bubna.

Z jakého důvodu bylo nádvoří zámku obestavěno ze 4 světových stran:

.....

Kamna se nachází v hodovním sále.
 Pojmuly až 3 kubické metry palivového dřeva.

Místo pro vlastní poznámky:

Horní Jelení

Kostel Nejsvětější Trojice Horní Jelení

Městečko Horní Jelení a přilehlé panství zakoupil v roce 1573 Heřman Varlich z Bubna (bratr Mikuláše z Bubna a Litic). Udatný Heřman zde na místě dřívějšího hradu nechal postavit tvrz a v roce 1600 renesanční kostel. Krátce po jeho dokončení však zemřel.

Pochovali jej do kostela pod hlavní oltář. (náhrobek má zde dodnes). Původní kostel z dob Heřmana z Bubna se nedochoval.

Stávající novorománská budova pochází z let 1864-1866. Kromě hlavního oltáře ukrývá dalších šest protěškových bočních oltářů stejného typu. Obraz s výjevem Ecce homo pochází z doby okolo roku 1670 s největší

pravděpodobností z okruhu Karla Škréty.

zapamatuj si:

**Horní Jelení zakoupil Heřman
Varlich z Bubna. Nechal
zde postavit v letech
1600-1602 kostel.**

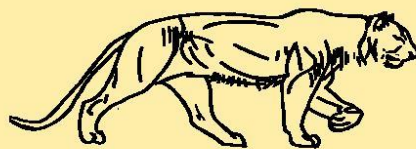

Horní Jelení

Legenda o Heřmanovi z Bubna

„Heřman z Bubna byl udatný pán, u svého krále na slovo vzatý,
kterýkoliv mu rozkaz dán, býval věrnému vladyku svatý.
Král ho byl vyslal s poselstvím i k Mouřenínu v daleké kraje,
které hrozí plemenem zlým, kde vše divné se rodí a zraje.
Heřman všeliké bázně prost, projíždí tam pouště i lesy,
novou konaje myslivost, potvory dráždí, bije a děsí.
Jednou žena se za pardem, od komonstva se vzdálil svého,
kůň tu zarazí v běhu svém a hluk dopadá ucha i jeho.
Rychle tam bodá odkud ten řev, ač kůň se mu vzpouzí a brojí,
dojel a viděl an zápasí lev se dvěma tygry v nerovném boji.
Jednomu na dva se pomoci má praví a dřevce se chopí,
a než dravstvo znamená v tygra jednoho zarazí kopí.
Skočí z koně a vytasí meč aby i druhou potvoru ubil,
ale než ji dohonil v seč již lev ji svou tlapou byl zhubil.
I chvěl hřívou se zdvíhaje, obou tygrův a svou krví zbrocen,
vděčně k zachránci vzhledaje k nohous mu lehl jako by zkrocen.
Heřman se nad ním smiloval, obvázal mu opasem rány,
skočil na kůň a lev se bral stále za ním až do městské brány.
Kudy stopoval po boku mu dlel, každý se divil průvodci tomu,
a když vladyka poselství zděl, následoval ho do Čech domů.
Hrdina miloval věrného lva, lev zase ochránitele svého,
okoušivali oba dva všeho dobrého spolu i zlého.
A když Heřman byl dokonal, aby na nebi odměny došel,
lev ten žalostí hrozně řval, nejedl, nepil, třetí den pošel.
Tam na Hořejším Jelení, kde rod z Bubna panoval možný,
kostelík k Boží slávě a cti stavěl a nadal náš vladyka zbožný.
Prostřed kostela sladce spí, lva kůže mu pod hlavu dána,
odpočivej tam v pokoji tělo slavného českého pána.“

Pověst o věrném lvu - Šimon Karel Macháček r.1836

Horní Jelení

Legendu o Heřmanovi ilustruj:

Horní Jelení

Zámeček Horní Jelení

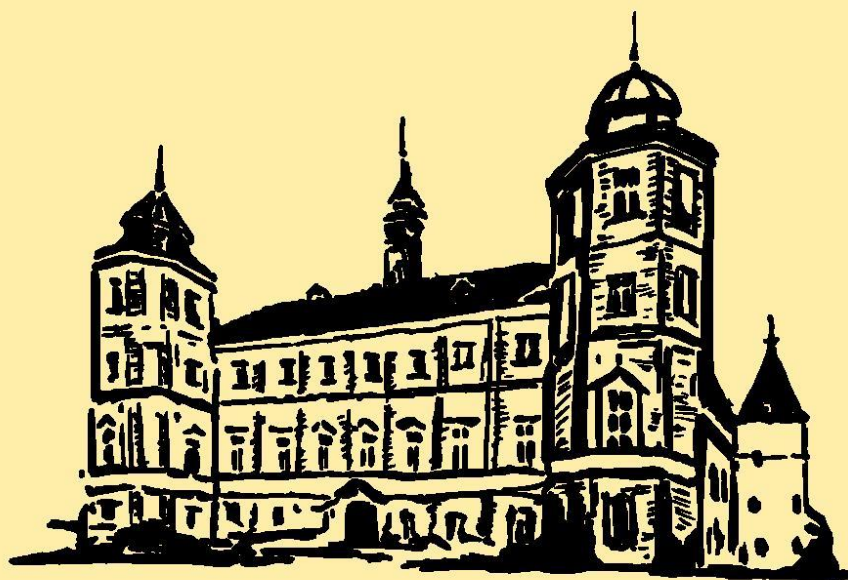
Mezi léty 1864 - 1866 byl na Horním Jelení postaven panský zámeček. Majitelé jej museli v roce 1948 opustit a tak zchátral. Rekonstrukce provedená v roce 2000 toho příliš nezáchranila. V současné době patří zámeček potomkům Adama Bubna z Litic.

Pokus se o rychlou skicu zámečku:

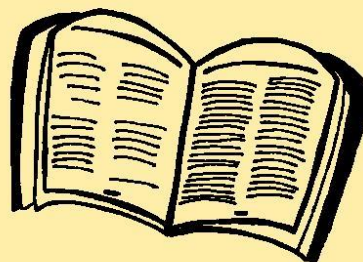
Stavba se nachází v blízkém okolí kostela.

Místo pro vlastní poznámky:

Zámorsk

Zámek Zámorsk

Na místě dnešního zámku, stávala dříve tvrz, kterou na renesanční sídlo přestavěli v 16. století Lukavští z Lukavice. V 17. století získal objekt rod Libštejnských z Kolovrat, který jej držel až do roku 1772. Za dob jejich správy došlo k přestavbě renesanční tvrze na barokní zámek. V roce 1748 se panství se zámkem dostalo pod správu rodu Bubnů z Litic.

zapamatuj si:

**Původně renesanční tvrz
přestavěnou na barokní zámek
získali Bubnové na konci 18. století**

Zámorsk

Ferdinand Antonín Bubna z Litic:

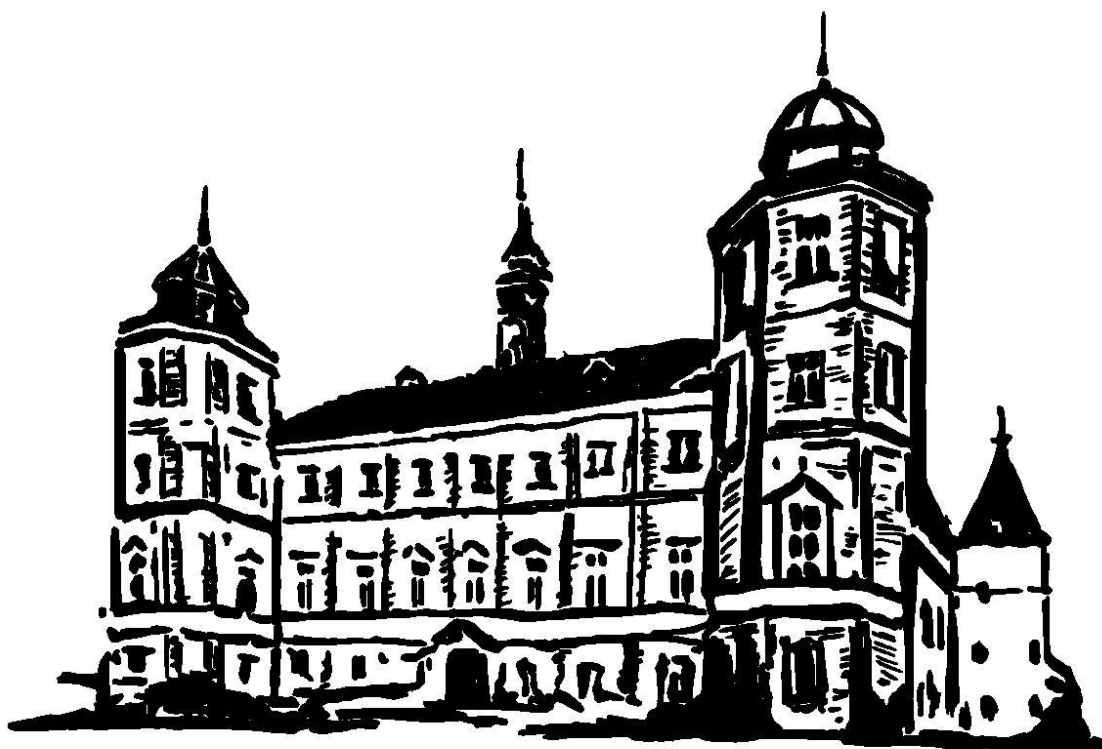
V roce 1768 se v Zámrsku narodil Ferdinand Antonín Bubna z Litic. Proslavil se jako diplomat a voják v bitvě národů u Lipska a osvoboditel Ženevy.

Jak podle tebe vypadá diplomat a voják takového formátu:

Zámorsk

Obrázek zámku v Zámrsku vybarvi:

Po prodělném hospodaření rodu Bubnů připadl zámek vídeňským obchodníkům, kteří jej vlastnili až do roku 1945, kdy byl konfiskován. Nejprve zde v roce 1950 vznikl ústav pro mladistvé a posléze v roce 1960 Státní oblastní archiv, který mimo jiné ukrývá také archivní soubor rodu Bubnů z Litic.

K čemu nám slouží archivy:

Zámorsk

Místo pro vlastní poznámky:

Další stopy

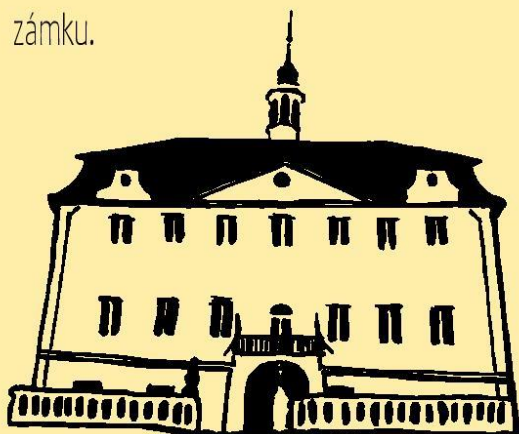
Další stopy

Kromě uvedených památek nese dotek rodu Bubnů také:

Zámek Nelahozeves

Na nádvoří se nachází erb z roku 1613, který nese iniciály Blažeje Grispeka a jeho choti Ofky z Bubna.

Oba manželé se podíleli na výstavbě renesančního zámku.

Zámeček Suchomasty

O barokní plášť zámečku se postaral v první polovině 18. století hrabě Václav z Bubna. Dnes slouží jako zařízení pro osoby se zdravotním postižením.

Zámeček Kokořín

Na počátku 18. století prošel rod Bubnů, také historií hradu Kokořína. Nechali zde postavit malý barokní zámeček.

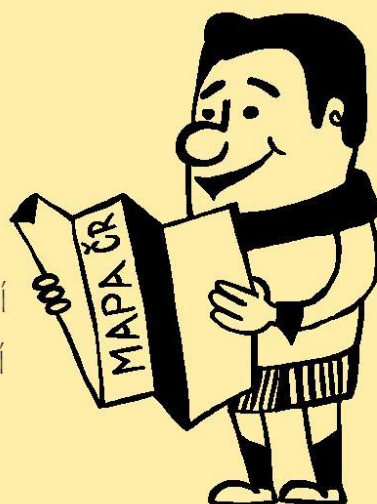

Kostel Panny Marie Křtiny

Komplex bývalé rezidence premonstrátů s kostelem v Křtinách také zaznamenal rod Bubnů.

Nejenom hrady a zámky nesou podpis rodu Bubnů:

V Praze v Celetné ulice vlastnili tři domy, jedním z nich je Dům U Zlatého jelena století, který v 18. století získal barokní kabát. V hlavním městě se také nachází ulice nesoucí název po Heřmanovi z Bubna či dům Dukelských hrdinů, jehož fasádu zdobí postava Heřmana z Bubna.

**Passage
De - BUBNA
(1768-1825)**

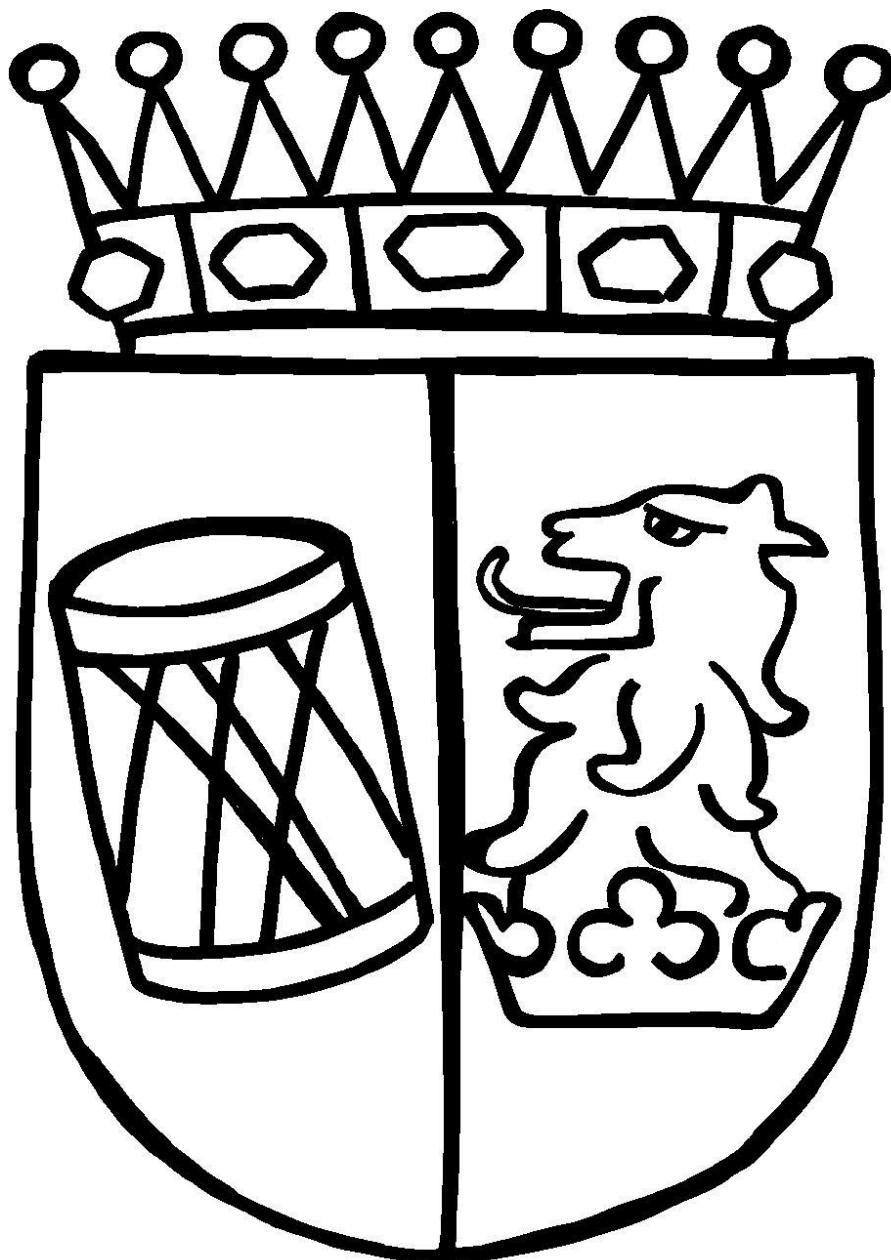
**Slávu vojáka, diplomata a
osvoboditele Ženevy:**

.....
.....
připomíná ulice ve městě.

Další stopy

Erb rodu Bubnů z Litic

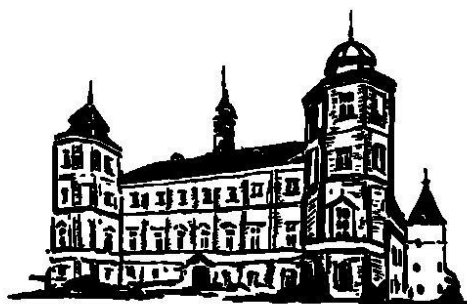
Vybarvi:

Erb rodu Bubnů z Litic

Po povýšení do panského stavu v roce 1629 došlo k vylepšení rodinného znaku, který tvořila původně koule někdy hořící kotouč. Buben začali Bubnové ve svém rodovém znaku užívat od poloviny 16. století. Se získáním titulu pánů přidali k bubnu ještě zlatou lví hlavu. Od té doby se erb již nezměnil, ani po povýšení do hraběcího stavu roku 1644.

Napiš názvy staveb:

Po stopách Bubnů

Ke hře potřebuješ: figurky a hrací kostku

Co se ukrývá pod otazníkem:

1?

V Liticích na hradě tě zastavila paní pokladní. Házej kostkou, pokud padne sudé číslo vydáš se na delší okruh prohlídky. Jestliže hodíš liché číslo vydáš se kratší cestu.

2? kratší cesta

Při zkracování cesty sis píchl/a kolo. Musíš duši opravit.
3 kola nehraješ.

3? delší trasa

Na zámku v Doudlebách sis uvědomil/a, že jsi na hradě Litice zapomněl/a batoh. Musíš se vrátit na políčko, kde házíš sudé či liché číslo.

4? delší trasa

Po procházce zámeckým parkem v Žamberku jsi se vydáš na prohlídku kostela sv. Václava. Zdržíš se a tak
1 kolo nehraješ.

5? delší trasa

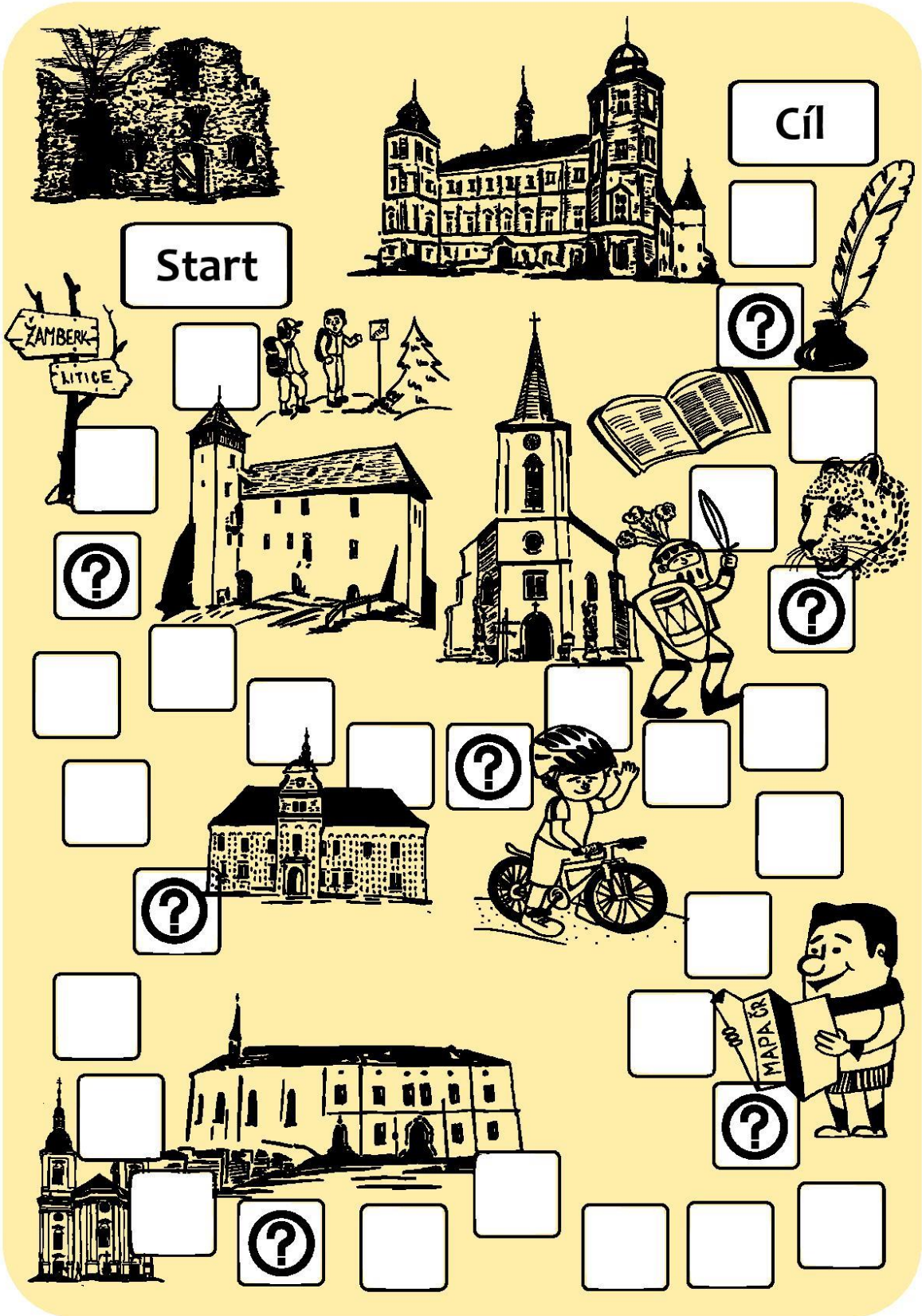
Po cestě potkáš turistu, který zaboudil. Pomůžeš mu najít cestu do Litic nad Orlicí. Vracíš se s ním na políčko, kde házíš sudé či liché číslo.

6?

Při prohlídce kostela na Horním Jelení se zdržíš při čtení legendy o Heřmanovi z Bubna. 1 kolo nehraješ.

7?

Zastavíš se ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Zjistíš, že sis během tvé cesty nedělal/a žádné poznámky. Vracíš se na políčko START a vydáváš se opět na cestu.

Start

Cíl

ZAMBERK
LITICE

?

?

?

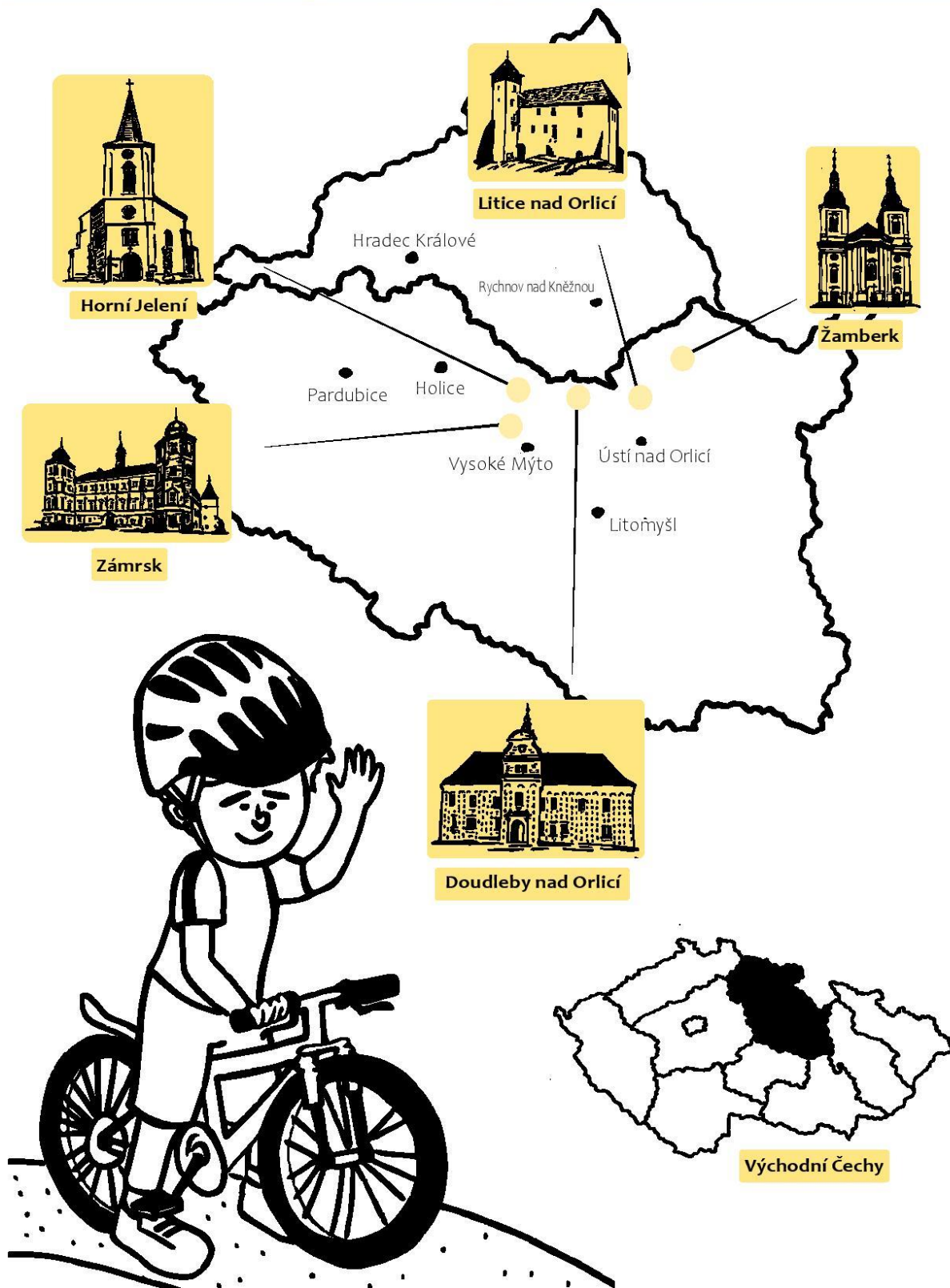
?

?

?

?

Kde památky najdeme:

Příloha E

Obrázek č. 1 zřícenina hradu Buben – vlastní fotografie

Obrázek č. 2 zřícenina hradu Litice – vlastní fotografie

Obrázek č. 3 zřícenina hradu Litice – vlastní fotografie

Obrázek č. 4 zřícenina hradu Litice, skalní útes – vlastní fotografie

Obrázek č. 5 zámek v Žamberku – vlastní fotografie

Obrázek č. 6 zámecká kaple Nanebevzetí Panny Marie Žamberk – vlastní fotografie

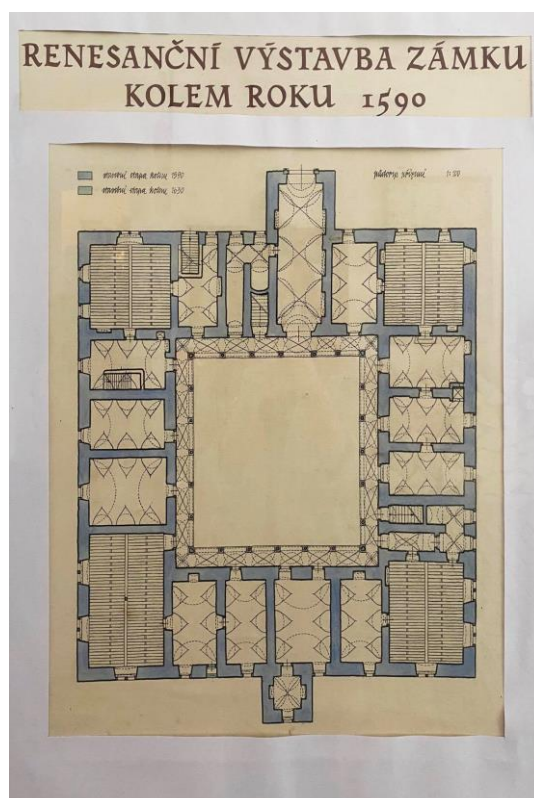
Obrázek č. 7 kostel sv. Václava Žamberk

Obrázek č. 8 zámek Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 9 zámek Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 10 půdorys zámku Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 11 nádvoří zámku Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 12 sgrafitový motiv mořské vlny – vlastní fotografie

Obrázek č. 13 sgrafitová výzdoba okolo oken, zámek Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 14 sgrafitová výzdoba Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 15 barokní kamna zámek Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 16 detail barokních kamen, zámek Doudleby nad Orlicí – vlastní fotografie

Obrázek č. 17 kostel Nejsvětější Trojice v Horním Jelení – vlastní fotografie

Obrázek č.18 zámček v Horním Jelení – vlastní fotografie

Obrázek č. 19 zámek Zámrsk (současný Státní oblastní archiv) – vlastní fotografie

Obrázek č. 20 pamětní deska Ferdinanda Antonína z Bubna a Litic, zámek Zámrsk – vlastní fotografie